

Rozhovorů jsem uskutečnila 9. Sebe v nich označuji jako tazatele, dále jen T a mé respondenty označuji prvním písmenem jejich vlastního jména.

1. Rozhovor s Mgr. Ivonou P.

T: Tak už nahrávám.

1. T: Mou první otázkou je, jestli se k Vám dostalo, díky vzpomínkám Vašich předků něco z období První světové války? Jakým způsobem je První světová válka zasáhla? Jak vypadal život v té době? Kde se nacházeli Vaši rodinní předci?

1. I: Já asi budu těch vzpomínek mít víc... z té války, protože na vznik republiky... tam už to je takový mládí to si všechno nepamatuju, ale z té války vím určitě, že jeden děda, kterej v podstatě ještě nebyl ani zletilej, ještě mu nebylo 18, ale bojoval v té první světový válce na Pijavě a celkem jako bez problémů. Tam to bylo bez problémů, ale druhej děda, ten se dostal do zajetí na Krymu a tam ... byl poměrně dlouho v tom zajetí, a navíc ještě tam utrpěl ... nebo to bylo potom? Prostě utrpěl zranění, střelili ho v podstatě do prsou, ale protože měl v náprsní kapse takovej sešitek, kam si zapisoval vzpomínky a tak dále, tak se ta kulka odrazila od toho sešitku, ale přece jenom ten náraz byl velký, takže pak vlastně celý život byl nemocnej, celý život trpěl ... trpěl ... marodil s tím. Tam to bylo horší. A pak teda se dostal z toho Krymu zpátky domů na konci války, ale říkám ... byl hodně nemocnej, díky tomu. Takže měl velký štěstí, že ten sešitek měl. My vlastně ten sešitek ještě máme s tou dírou po té kulce.

2. T: Další otázka navazuje přímo na první bod. Dostaly se k Vám někdy nějaké informace o životě Vašich předků v První republice, to znamená v období 1918 až 1938. Vzpomněla byste si, v jakém zaměstnání pracovali? Jak hodnotili tehdejší politickou situaci?

2. I: Můžu říct, že nějak z politickýho hlediska to nikdy nějak moc nehodnotili. Oba dva ... ten děda co byl zraněnej, ten samozřejmě se oženil, ve čtyřicátým roce se narodila moje maminka a o tři roky později se narodil její bratr. A on byl soukromě hospodařící zemědělec, takže v podstatě se živil tak. Bydleli v kraji kousek od Jičína, takže tam byla poměrně úrodná půda, takže je to jako užívalo. měli samozřejmě krávu a pěstovali si svoje obilí, řepu a takovýhle věci, tak to je jako užívalo. Že by na tom nějak krásně, to nebyli, byli chudí, ale prostě žili, nestrádali. Druhej děda ten měl poměrně bohatší rodiče. Měli vilku, kterou jsem já potom zdědila. A ještě měli obrovskej dům, kde byla původně hospoda, byla tam pekárna, byl tam obchod, jako tohle všechno dohromady, takže děda pekl chleba. Měl tam tu hospodu

otevřenou a živil se jako tímhle způsobem. Takže ten nestrádal taky, a navíc maminka jeho ta byla poměrně hodně bohatá. Ona měla zlata a hodně šperků a všeho. Takže třeba můj tatínek od ní dostával zlatý prsteny, který rozdával děvčatům, když nějakou měl, tak jí dal zlatý prsten a tím pádem se všechno tohleto zlato se ztratilo, nezbylo skoro nic. Já jsem ještě nakonec zdědila ... mám tam tři zlatý dvacetikoruny, to je všechno... takový malinký zlatý dvacetikoruny. Babička rozdávala zubařům, doktorům... prostě všude rozdávala zlato, takže po ní v podstatě nic nezbylo. A ... potom no... tak jako tam takhle přežívali ...

3. T: Nyní se zeptám na období, ve kterém propukla hospodářské krizi, která vrcholila na konci třicátých let. Jak tuto situaci prožívala Vaše rodina? Měl někdo z Vaší rodiny problém se zaměstnáním?

3. I: Tu krizi asi snad ne, protože byli soukromníci, takže v zaměstnání problém neměli. Můj tatínek ten se narodil v pětadvacátým čili asi ve třinácti ve čtrnácti letech to znamená to bylo v době první republiky šel studovat do Paky. Tam musel bydlet u příbuzných, a tak jako celkem to bylo bez problémů ... pak byl ... vím, že určitě ještě nějaký čas... tam byly takový výměny... ty rodiny si měnily děti... posílaly je z jednoho místa do druhého. To přesně taky vím, jak to bylo, ale vím, že skončil na Františkově čili jako u Rokytnice, a že teda žil u nějaký německý rodiny tam. A zas jako nějaký podrobnosti to už jsem všechno bohužel zapomněla.

4. T: Tato otázka je vlastně spojená s předchozí otázkou, protože se v podstatě jedná o stejné období, tedy konec třicátých let. Máte nějaké informace nebo vzpomínky o vzestupu Sudetoněmecké strany, kterou vedl Konrad Henlein?

4. I: Nebyli politicky angažovaní. Tak děda bydlel přímo v Horních Štěpánovicích, což je dneska Benecko, a tam si myslím, že žádné problémy nebyli. A ty druhý bydleli u toho Jičina a tam jako vůbec že jo, tam to bylo celkem v klidu.

5. T: Přesuneme se do období, kdy došlo k Mnichovské dohodě. Jak Vaše rodina prožívala obětování Sudet německé rozpínivosti? Víte, že by se hovořilo ve Vaší rodině mluvilo o tom, zda bylo správně, že dohodu tehdejší prezident Edvard Beneš podepsal?

5. I: Tohleto myslím pro ně nebylo vůbec hezký období, prožívali to dost těžko, hlavně tam ty u toho Jičina, tam ty babičky... tam jim to dávali hodně najevo, že jako oni jsou prostě chudý, a že nemaj šanci a tohle. A byli na tom jako dost špatně bych řekla. ale jinak celkem si myslím že... tam to horší v tom kraji než na těch horách.

6. T: Po podepsání Mnichovské dohody docházelo k odsunu českého obyvatelstva z pohraničí. Toto období je známé jako tzv. Druhá republika. Doneslo se k Vám něco o této události prostřednictvím vzpomínek Vašich předků?

6. I: Tak nikdo z nich se stěhovat nemusel, díky Bohu teda. Jako pak ty lidi, co museli to muselo být strašné, protože opouštěli ty svoje domovy. Ale jako ani o nikom nemluvili, že by se musel stěhovat ... nikoho v podstatě asi neznali takového.

7. T: Teď se přesuneme do doby Druhé světové války. Musel někdo z Vaší rodiny nuceně pracovat v Německu? Má Vaše rodina nějaké vzpomínky na tuto dobu? Víte, jak vypadal život v tehdejší protektorátu Čechy a Morava? V roce 1942 došlo k atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha, po kterém došlo k nepěkným událostem, například k vypálení obce Lidice a Ležáky. Uchovaly se tyto události ve Vaší rodinné paměti?

7. I: No... moje maminka byla čtyřiaadvacátý ročník a čtyřiaadvacátý ročník musel... byl totálně nasazen do Německa a prožila tam teda dost hrůzný okamžiky. Nálety a všecko, vím že to pro ni nebylo vůbec ani lehký vzpomínat. Měla tam samozřejmě ... takhle... kdyby byli bývali bohatí, tak tam stačilo se vyplatit a do Německa by nemusela, ale protože nebyli bohatí, tak bohužel neměli šanci, tak do toho Německa musela a taková zajímavost... ona si tam našla kamarádku, která pocházela odtud z Branný a strašně se holky skamarádily a pak moje maminka musel odjet nebo ...odjela já nevím, jestli dostávali nějaký propustky na nějaký čas nebo byla nemocná zrovna, takže ji pustili na nějaký čas domů. A když se vrátila tak ji ta kamarádka vyprávěla, jak tam prožili strašně ošklivé nálet, kolik jich tam zemřelo, že i ona měla na mále. A bylo to pro ni dost hrůzný období. Pak když si tam odpracovala určité počet let, tak ji poslali zpátky do Čech, ale v podstatě to totální nasazení jako pokračovalo v tom, že musela nastoupit do jejich zbrojářského průmyslu, to znamená, že nastoupila k Benzům v Pace. S tou kamarádkou jaksi ten styk nepřerušila no a v tý Pace se seznámila s mojí otcem, který tam taky pracoval a bylo to docela zajímavý, ale to bychom se dostali na konec války. Maminka bydlela v Horninový vsi tam měla jednu malou světničku a já dneska přesně vím, který to je dům, byla jsem tam x-krát se podívat. Jednu malou světničku, kde se vůbec netopilo. Celou zimu tam mrzla chudák a než si tu světničku našla, tak musela jezdit denně z těch Sekeřic do Paky vlakem, takže ráno jela nějakých deset kilometrů na kole na nádraží. Dojela do Paky pak zase zpátky. Takže vlastně se za celý roky neměla šanci vyspat a nic a jako bylo to pro ni hrozně krutý období tohleto. Tatínek ten dělal v tý Pace taky u těch Benzů

a nic v podstatě jinýho. Ten celkem to prožil docela dobře. On si udělal potom ekonomickou školu v Hořicích a celkem jako dobrý.

T: Tady se ještě chvilku zdržíme. Vzpomněla byste si na nějaké vzpomínky od rodičů nebo prarodičů, jak vnímali, když v roce 1942 došlo k atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha? Jak to lidé vnímali?

I: Můžu říct, že o tom tak nějak nemluvili, tak já bych řekla, že tím, že byly na tom venkově, a tak daleko, tak to bylo mimo ně. Takže ta podle toho jsem jedinou vzpomínku neslyšela, to se přiznám

T: Mluvili o tom, že někdo byl deportován do koncentračního tábora? Třeba nějakí Židé nebo Romové?

I: Já mám takové tušení, že ne, tady v tom kraji ne ... ne

T: Takže ty politické věci moc neřešili?

I: Ne ...Možná, že děda byl zapojený v něčem, ale to opravdu nevím.

8. T: Tak nyní můžeme přejít k únorovým událostem roku 1948. Jak bylo ve Vaší rodině vnímáno převzetí moci Komunistickou stranou?

8. I: Já začnu ještě v tom pětáctýřicátým, jo?

T: Určitě, tak pak můžete přímo navázat.

I: Takže v tom roce čtyřicet pět, maminka byla už jako zaláskovaná s tatínkem, on jí denně doprovázel do ty Hornínový vsi z Paky a všecko... No a pak ... prvního května roku čtyřicet pět si tatínek vedl tatínek na hory. Bylo to hrozně těžký, protože tam byl právě ten přechod mezi tím protektorátem a ještě republikou, takže museli jít přes noc strašně se báli, aby vůbec jako došli, aby nebyl nějaký problém a vím, že došli do Martinic, tam se schovali někde do nějaký stodoly, tam přečkali noc a druhý den teprve se dostali do těch Štěpanic... no, a to bylo prvního května, vím určitě, že to bylo prvního května... a v podstatě tím pro ně tak nějak jako skoro skončila válka. Pak ještě se museli do té Paky dostavit zpátky, ale..., ale to už byl konec, takže už se nic dvakrát nedělo. A ještě vrátím k tý kamarádce. Protože maminka se jako do těch Štěpanic přivdala, bydleli tam a můj tatínek měl bratrance, který tam bydlel, a tak se spolu sešli a ten bratranec, že měl dívku, která byla totálně nasazená, a právě se o tom s maminkou, že byly v podstatě ve stejným místě nasazený a pak se mamka ptala jako se jako jmenovala jako ta dívka a ten Jirka říkal jméno a ona se na mě vykašlala. A přestala mě mít ráda a už mě nenapsala a nic, ale to není pravda, protože to byla moje největší kamarádka, tak jako nakonec byli příbuzný, tak jako proto to říkám. Takže vlastně do dneška jsme žili společně tak jako v rodině. No maminka zůstala v těch Štěpanicích a tatínek taky. Jenomže

bylo potřeba, aby teda někde zaměstnaný, takže našel zaměstnání tady v Hostinném ve spořitelně a ... samozřejmě se sháněl i ubytování nebo bydlení nějaký pro ně pro oba. Zajímavý bylo, že mu nabídli tenhle dům, že si může koupit tenhle dům. Dobře, takže si samozřejmě vzal hypotéku a tenhle ten dům, jenže zajímavý bylo, že dole bydlel pan poštovník nebo kdo, tady bydleli zas jiný lidi a prostě on měl dům, kde nemohl bydlet. A bydleli jsme na Sibyle a tam bydleli nějaký Němci, který měli duševně nemocnou dceru. A pak už jsem se narodila já v tom šestačtyřicátým na začátku roku. Za prvé si vem, na Sibyle až úplně nahoře, tahat v zimě kočárek, jak to bylo náročný, ale daleko horší byla právě ta duševně nemocná dcera, která třeba nám rozstírala dveře u bytu, aby se dostala na mě. Takže měli hrozný strach, aby to nedopadlo všechno špatně, tak tatínek zase jednal dál, tady s tím městským úřadem, nějaký národní výbor nebo jak to bylo tenkrát. Vůbec nechtěli slyšet, že by se mohl nastěhovat do svého baráku, tak se pak sešel s tím poštovníkem, jestli by to nějak nešlo, protože ty lidi odsunuli, ty Němce odsunuli, ale ta dcera tady zůstala, ta zůstala v Česku. A byla ...já jsem teďka s tím pánem mluvila... ona asi na pěti místech ...v ústavech pro duševně chorý byla v Česku... ještě do nedávna žila. No ... a ten poštovník řekl: No my se nastěhujeme tam a vy se nastěhujte sem. Takže nakonec jsme se dostali do tohoto baráku, kde já žiju vlastně skoro od narození a ... kde tady teda rodiče skoro celý život spláceli a říkám to pro to, že náš děda měl peníze a odmítl jim peníze na barák dát, takže ve třiapadesátém roce při měně o ně přišel a naši ten barák spláceli někdo do pětadesátého roku nebo ještě dýl. Takže to bylo taky takový zajímavý v podstatě. No... děda bydlel dál v těch Štěpanicích, babička mně poměrně brzo zemřela a děda tam prodával v jednotě, měl ve svém domě obchod, tam prodával pro jednotu.

T: Už můžem k tomu čtyřicátému osmýmu roku klidně.

I: Já zas k tomu tak nějak tolik nevím, protože jo počkej...

T: Já bych se zeptala, jak to vaše rodiče vnímala?

I: Tatínek dělal v té spořitelně, to bylo naprosto v pohodě, tam nebyly žádné problémy nic. A maminka šla pracovat do Technolenu, tam dělala vedoucí kantýny nebo jídelny a byla donucena se zapojit do ... přihlásit do KSČ, aby to všechno přežili, tak prostě musela být členka strany, takže jenom, že ona byla taková čistá duše, že ona tomu všemu věřila, co jí řekli. Myšlenka to byla hezká pro ty lidi, který to mysleli poctivě, který prostě skutečně jako věřili tomu, že když budou pracovat, tak že se budou mít dobře a dělali pro to maximum, já vím že moje, že maminka dělala dvanáct hodin denně, radši ani nemluví... a věřila tomu všemu, takže dělala to s přesvědčením všechno. Posléze ... no tak ten osmačtyřicátý rok nějak

jinak neprožívali. A jinak pracovali oba dva poctivě... barák dali do pořádku všechno, takže nebylo nic, že by z toho měli nějaký zisky nebo nějaký benefity.

9. T: Víte, kdo byla Milada Horáková. Vzpomenete si, na události spojené s tímto jménem? Mluvilo se o tom doma?

9. I: Jako samozřejmě vím, kdo byla Milada Horáková vím všechno, ale od nich né, protože oni to tak nějak asi neprožívali. Zas to bylo úplně daleko ...mimo jó...takhle. Neslyšela jsem, neřešili to, nebo jsem byla ještě moc malá a nevnímala jsem ... nevím. Určitě nepořádky řešili že jo, to se řešilo o tom se doma mluvilo, ale že bych konkrétně slyšela jméno Horáková to ne.

10. T: Dostáváme se k dalšímu bodu, a to k roku 1953, kdy došlo k měnové reformě. Vzpomenete si na jakékoliv informace či vzpomínky s ní spojené? Jak byla ve Vaší rodině vnímána měnová reforma? Do jaké míry ji zasáhla?

10. I: Hodně zasáhlo mého dědu, který v podstatě přišel o všechno, co měl. To ho jako zasáhlo hodně. Rodiče neměli... rodiče, říkám spláceli ten barák, takže neměli nic, tak neměli o co přijít. A dědu to zasáhlo hodně a děda si pak dlouhou dobu sypal popel na hlavu, že jim ten barák nezaplátil. Ten přišel o moc, pak hodně, hodně, hodně let, vlastně až do smrti, na to žehral a nadával. Neměl je v lásce už.

11. T: Nyní se Vás zeptám na období politického uvolňování v období šedesátých let. Jak vypadal život v této době? Vzpomněla byste si na jména politiků spojená s Pražským jarem, kterým tyto události vyvrcholily?

11. I: No... tak to musím říct, že tomu strašně fandili, tenkrát ty lidi byli schopný prostě říkám zlatej poklad prostě dát, prostě dát cokoliv, proto tomu Dubčekovi a proto, aby se to nějakým způsobem hnulo dopředu ...to... opravdu, že tomu fandili a opravdu to prožívali všichni a... no fandili tomu fandili tomu, byli rádi, že k tomu došlo, ale pak přišlo zklamání veliký.

12. T: Po tomto klidném období, ale přišla obrovská změna. V srpnu roku 1968 došlo k vpádu vojsk Varšavské smlouvy na území Československa. Jak jste vnímala situaci, která nastala? Co jste dělala, když jste se dozvěděla o co se jedná? Jaký máte názor na vpád vojsk?

12. I: Já jsem ...my tady měli nájemníky a já jsem bydlela nahoře až ... u pudy, v tom bytě, kterej mi tam rodiče udělali, když jsem dostudovala nebo když jsem studovala, já jsem ... já jsem v tom osmašedesátým už učila... vlastně dva roky. A pamatuju si, že ráno v pět hodin

přiběhla maminka nahoru a říká: Jsme obsazený, je válka jsme obsazený. No tak to bylo hezký probuzení a když jsme... když jsme potom, jak jsem tam spala a jezdily kolem tanky, tak to vypadalo, když se ten tank se blížil, tak to vypadalo, že najíždí na náš barák, to byly hrozný chvíle a hrozný bylo i to, že to bylo na konci srpna, kantoři na konci srpna nastupují do práce a jsem do práce nastupovala v Radvanicích, což je v podstatě na hranicích s Polskem, když to vemeš. A když mě vezli do těch Radvanic, když jsem se tam stěhovala, tak jsme celou cestu potkávali tanky, takže to pro mě dost příšernej nástup do zaměstnání, no příšerný to bylo pořád, příšerný byly i ty vztahy, který nakonec vznikly mezi lidma a já jsem byla celkem takovej akční typ, takže v těch Radvanicích já jsem tam vydržela tři roky do roku sedmdesát jedna a ředitel mě prostě nechtěl pustit, pak teda odcházel on dělat inspektora, tak říkal, víš co, končím tady, pojď se mnou, teď už můžeš si jít domů. No, já jsem v těch Radvanicích byla zvolená jako úseková důvěrnice ROH, protože já jsem byla takovej blbec na všecko a to znamená, že jsem se dostala k prověrkám, to byly prověrky, jaký postoj máš k obsazení a tak dále a ten ředitel si pamatuju dodneška, že řekl holky pamatujte si, koho chleba jíš, toho píseň zpívej, jinak budete mít smůlu. Takže, kdo chtěl obstát, bohužel musel přikyvovat, to si pamatuju velice dobře.

T: Jak třeba tahle událost zasáhla maminku nebo tatínka, jak to vnímali právě po tý politický stránce, protože nás teda obsadili...?

I: No, tatínek ten byl zbaven členství ve straně, protože byl málo politicky angažovaný, tak ho zbavili členství ve straně a maminka teda se tam udržela, maminka ta by bejvala už taky jako skončila, už předtím, když viděla ten nepořádek a tohle všecko, ale říkala, holka zlatá já jsem tam musela zůstat, abys ty vůbec mohla dostudovat, normálně, logicky. Takže jo, maminka tam jako zůstala, ale už prostě se neangažovala už se vůbec neangažovala. Ono dřív, dokud to bylo upřímný a ti lidé to mysleli dobře, tak to nebylo špatný. Rodiče byli ve straně víš, oni nebyli u strany. Kdo byl ve straně, ten byl schopen prostě proto dělat maximum a vypustit dech, aby to bylo všecko, tak jak má bejt, jo. I v tom, hlavně v tom osma šedesátým roce potom, ale byl jenom u strany, tak ten jenom z toho těžil, jenom aby dostal... vstoupil do KSČ, aby dostal byt, aby dostal dobrý místo, aby tohle, aby tamto, jo, to byly dvě skupiny lidí, který sice byly obojí členové, ale každéj z jinýho důvodu. A tam to bylo hodně markantní v té době.

13. T: Po v pádu vojsk na naše území nastalo období normalizace. Zeptám se Vás, jestli má Vaše rodina zkušenosti s nějakou formou odporu proti režimu? Zažila Vaše rodina v tomto období nějakou změnu oproti době před vpádem vojsk na území Československa?

13. I: Tak nějak jsme to neřešili, protože byla spousta jiných starostí, a to šlo mimo nás, protože stejně nebyla šance nějakým způsobem do toho zasáhnout. Tak nebylo, prostě člověk necítil potřebu žádnou do toho zasahovat. Moje maminka dělala funkce dělala funkce v ROH, dělala funkce v zaměstnání všelijaký, já jsem taky měla funkce, dělaly jsme ve svazu žen, dělali jsme, byli jsme hloupí, protože jsme dělali sami brigády, „akce ZET“, budovali jsme tu rozlučkovou síň nahoře, budovali jsme domov důchodců, budovali jsme kino, všechno jsme budovali, byli jsme prostě hloupí a opravdu jsme dřeli a dřeli a dřeli na úkor rodiny, abych to řekla takhle, já i na úkor dětí malejch jo, když jsem já potřebovala, tak teda maminka musela hlídat, pak z toho bylo druhej den ráno víš maminko, a tys řekla, že máme jít spinkat víš, a my maminko víš, babička nás odvedla, že máme jít na procházku a víš maminko tys řekla tohle a babička to udělala jinak a to bylo pořád, takže i to pro mě bylo krutý, ale prostě jsem dělala, byla jsem tak zvyklá, takže jsem dělala pořád a tak nějak jako to bral člověk normálně jako součást života. Chceš obstát, tak dělej.

T: Dostávali se k Vám nějaké informace ze zahraničí?

I: No strejdův brácha byl v Anglii. On byl jedním z pilotů, který v tý Anglii bojovali a musel tam zůstat, už ho nepustili sem, a tak jako nějaký zprávy z tý Anglie sem k nám docházely, a pak navíc jeho dcera se vdala do západního Německa tenkrát ještě Západního, a tak jako to bylo další takový zprávy sem pronikaly, ale jinak my jsme to jinak zase jako neprožívali strašně, jo. My jsme fakt byli zvyklí, že musíme dělat, abychom teda mohli žít dobře, a to bylo všechno, měli jsme tu zahradu, chovali jsme včely, králíky tohle, tamto a všechno a tím jsme vlastně jako tak nějak se trošku i jako izolovali od toho politickýho dění, jo. Pomáhalo nám to a netoužili jsme, že musíme jezdit do ciziny nebo to prostě tak nějak tím, že jsme byli zvyklí takhle žít, tak nám nevadilo, že nemůžeme jezdit, vůbec.

14. T: Tak teď Vám položím otázku týkající se Sametové revoluce. Jak jste vnímala to, že se komunistický režim zhroutil? Účastnil se někdo z Vaší rodiny nějakých demonstrací? Jak tuto událost vnímaly vaše děti? Vzpomenete si na jména politiků z této doby? Změnilo se pro Vás něco, díky pádu Komunistického režimu?

14. I: Na osmdesátý devátý rok, na ten jsem sakra doplatila já. To teda byla pro mě hodně velká rána, a to jen tak nezapomenu, to bylo pro mě hodně nepříjemný. Já jsem dělala předsedkyni Svazu žen, byly jsme velká organizace, byli jsme jedna z nejlepších na okrese a dělaly jsme opravdu jsme pořád dělaly brigády, akce všelijaký pro lidi, zájezdy, prostě pořád se něco dělo, bylo to náročný i časově, že jo. Kantoři na děti a tohleto bylo hodně náročný

časově. Dělal jsem v okresním výboru ještě, no a přišel rok osmdesátý devátý, kluci moji oba skončili základní školu bez problému, jeden šel studovat do Železného Brodu na sklářství druhý dělal ekonomku v Trutnově. Vlastně v osmdesátém devátém roce oni zrovna končili základní vzdělání a šli do té školy. Tím, že jsem asi já, nebyla jsem nikdy členka strany, ale tím, že jsem asi já jako byla zapojená, angažovaná, takže neměli žádný problémy s přijetím s ničím. Tak nějak taky oni to neprožívali, ale byl listopad osmdesát devět, v pátek byl sedmnáctej listopad, já jsem v pondělí před tím měla schůzi, výborovou schůzi Svazu žen. Byly pozvány členky okresního výboru a byl pozvaný, nebo pozval se soudruh předseda městské organizace KSČ. Já jsem už dělala tu předsedkyni hodně let a on přišel a říkal, soudružko, vzhledem k tomu, že nejste členka strany, nesmíte dělat funkci předsedkyně. Čtyři dny před sedmnáctým listopadem, Šárko, víš, jaká to byla rána pro mě? Jakou facku jsem dostala? Protože soudružko nejste členka strany, můžete to víst, jak chcete, tak prostě nejste členka strany. A druhá facka, a daleko horší byla ta, že on jmenoval jako předsedkyni Svazu žen moji spolužačku ze základní školy, která sotva procházela se čtyřkami která byla velmi svým způsobem omezená, ale která byla silně ambiciózní, protože třeba si pořídila syna s ředitelem Krkonošských papíren, a když pan ředitel zemřel, tak se vetřela do přízně dalšímu soudruhu řediteli Krkonošských papíren, z každého tedy něco získala a no a v tomto směru ona byla velmi ambiciózní, sice blbá, s prominutím, ale měla ambice. Svaz žen pod jejím vedením pracoval asi půl roku a úplně zanikl Svaz žen v Hostinném, což teda pro mě bylo opravdu jako v té době všechno hodně krutý, protože já jsem toho tam udělala hodně, moje maminka tam dělala taky, a jako to bolela tohleto. To bolelo, protože my jsme třeba vydělávaly peníze jo, my jsme měly poměrně dost peněz, protože jsme, já nevím, vyráběli, prodávali a dělali brigády a všechno možný, takže jako my jsme si na tom vydělali. Tenkrát jsem ještě udělala kurz šití pro lidi, pro ty naše členky, na ten chodila i babička tvoje. A prostě fakt jako jsme toho tam udělali hrozně moc. Koupila jsem pro nás šicí stroj, nakoupili jsme si nádobí, když jsme měli posezení, abychom měli nádobí. Měli jsme tam poměrně hodně takovýchle věcí. Ty věci prostě zmizely. Já jsem skončila a všechno bylo pryč, a nevím, kam to zmizelo, ale bylo to hrozný. A měli jsme hodně peněz, hodně peněz jsme měli a byly tam tři členky předsedkyně, pak další, která strašně ráda chodila po mejdanech a teda jako na každém mejdanu ona byla schopná vypít sama lahev rumu. Čili šlo se gratulovat jedný člence, druhý člence, třetí člence jen těm prominentním, a takhle se ty peníze strašně rychle utratily. Takže to je do dneška ve mně obrovská křivda, a já to prostě nemůžu v sobě, nemůžu to ze sebe nějakým způsobem dostat. Jinak jsem tomu všemu fandila a jako jo, všechno dobrý, ale tohleto bylo krutý.

15. T: Vzpomenete si na něco ohledně rozdělení Československa na dva samostatné státy. Jaké vzpomínky máte na tuto událost? Jak jste vnímala situaci, která nastala?

15. I: Rozdělení Československa jsme vnímali velice špatně, velice špatně, protože na Slovensku jsem byla x krát a měla jsem vždycky, vždycky kdykoliv jsem tam přijela, tak vždycky byli velice vstřícný, ochotný, milí a nikdy jsem neřešila žádné problémy mezi Českým a Slovenským národem, vůbec ne. Prostě tohleto byla pro nás taky veliká rána, že nás naši moci-páni, pan Klaus s panem Mečiarom museli takhle tímhle způsobem rozdělit. To byly, můžu říct, já teda nejsem normálně nejsem sprostá, ale to byli ty největší hajzlové, který se tam dostali. A do dneška prostě jako taky, mi to není jedno, jo, není mi to jedno, protože říkám, já jsem je měla ráda, já jsem tam ráda jezdila, mně se tam líbilo, vždycky se ke mně chovali slušně a hezky, tak nevím proč, jsme nemohli žít nadále tak společně, jak jsme žili.

T: Dobře. Tak, teď máme za sebou otázky, které byly zaměřené na Vaše vzpomínky, které odkazovaly na historické události v době Československa. Nyní se zeptám na pár otázek týkající se Vašeho postoje ke komunistickému režimu. Řekněte cokoli, na co si vzpomenete, protože žádná odpověď není špatně.

16. T: Takže, moje první otázka na toto téma zní. Byla jste vy, nebo někdo z Vaší rodiny v době komunistického režimu členem komunistické strany? Považovala jste se za příznivce či odpůrce minulého režimu?

16. I: Já jsem nikdy nebyla členkou komunistické strany a moje maminka a tatínek ano, ale tatínek skončil v osmašedesátém a maminka tam teda vydržela, ale prostě už tam nebyla, nebyla ta důvěra a nic už, už jenom prostě jako, že jí bylo hloupý odejít, a to bylo všechno. Ze začátku to bylo z upřímného přesvědčení a z důvěry k tomu, k té myšlence.

T: Považovala jste se za příznivce nebo odpůrce komunistického režimu?

I: Příznivce, odpůrce, já jsem spíš byla silně neutrální. Vůbec nemůžu říct, že bych byla nějaká příznivkyně, to vůbec ne a odpůrce taky jsem to nějak neřešila, říkám, my jsme byli zvyklí, že jsme prostě jeli, táhli, pracovali a takovýchle věci jsme vůbec neřešili, to šlo mimo, protože na to nebyl čas a nebyla k tomu chuť, ale hlavně nebyl čas. Já navíc teda ještě jsem to měla složitý v tom, že jsem v sedmnácti letech v podstatě jako před maturitou, tři neděle před maturitou jsem dostala ošklivou žloutenku béčko. Tejdén doma, kdy mě léčili na angínu a já myslela, že umřu tenkrát, protože to bylo něco příšerného, pak čtrnáct dní v nemocnici, vrátila jsem se v pondělí z nemocnice a ve středu jsem šla maturovat, takže to byla první taková rána

pro ty moje játra nemocný, prostě první jako obrovský psychický vypětí. Pak jsem šla, za tři měsíce jsem nastoupila na vejšku a zase, co zkuškový období, to měsíc v nemocnici, protože zase psychika, psychika, psychika. Tak nějak jsem to přežila, prožila, a první státnice a já jsem dostala strašně silnej zánět slinivky, zase psychika. A tenkrát mně primář řekl, když nepůjдете okamžitě na operaci, tak Vám dávám dva měsíce života, víc ne. Bylo mi dvacet, Šárko. Pak jsem nesměla, můj pan doktor říkal, nesmíš se vdávat, nesmíš mít děti, nesmíš dělat žádnou těžkou práci, nesmíš tohle, nesmíš tamto. Pak mně řekl, a teď se rychle vdej a rychle měj děti. Takže jsem to teda já táhla a v podstatě, co školní, konec školního roku, co červen, já jsem skončila se zánětem v nemocnici. Každý rok. Tak jako, když seš takhle nemocná, tak takovýhle věci jdou mimo tebe. Byla jsem ráda, že žiju.

17. T: Byla jste vy, nebo někdo z Vaší rodiny, někdy poškozen komunistickým režimem?

17. I: Určitě ne. Já jsem byla poškozená v tom osmdesátým devátým, to jsem byla hodně poškozená. Můj děda byl poškozenej měnou. Já jsem byla poškozená v osmdesátým devátým, ale jinak snad ani ne. Tátu poškodili tím, že ho, že musel odejít, nebo mu byla odebrána legitimace, kvůli tomu, že byl velice málo aktivní. Poškodilo ho to v tom, zase, to jsou takový zajímavý věci, on dělal ředitele komunálu, a pak teda musel, nebo nemusel třeba, ale odešel dělat do papíren a vedoucího mu dělal ten pán, kterej mě řekl soudružko, nesmíte dělat předsedkyni Svazu žen. Ale jo, on totiž můj tatínek byl velice chytrej a uměl, takže jako mu nikdo nemohl, neměl šanci ubližovat, to takhle ne, ale prostě politicky to jako jo, to jsme byli špatný.

Můj poslední okruh otázek bude zaměřený na Vaše rodinné tradice, zvyky a oslavy.

18. T: Jako první se Vás zeptám na oslavu Vánoc. Má Vaše rodina nějaké tradice, které se držely napříč více generacemi? Změnila se pro Vás nějak oslava Vánoc ve Vaší rodině v průběhu života?

18. I: No Vánoce já jsem Vánoce celý dětství trávil v těch Štěpanicích, každý Vánoce, tam bylo takhle dvě, no, když to vezmeš od jedněch dveří k druhéjm dveří, tam byl postavenej Betlém, postavenej nádhernej, my ho teda teďka stavíme taky, jako máme aspoň na ty dvě skříně. Tam se jako tyhle vánoční zvyky udržovaly i se chodilo do kostela. Jinak zvyky se držely takový ty normální běžný jakoby já nevím, co, krájet jablíčko, posílat svíčky po vodě a takovýhle blbosti, to do dneška děláme, lilo se olovo no, a stejně z toho nic nevyčtem. Házelo se pantofel, že jo, ale na tenhle zvyk už se skoro asi zapomnělo.

T: Je pravda, že tento zvyk znám jen asi z vyprávění, no.

I: No vidíš, my to děláme pořád, byli jsme tak zvyklí, tak to děláme pořád. Samozřejmě na Vánoce já napeču Vánočky, který rozdávám po rodině a známých. Napeču vánočky, to musí bejt, to musí bejt, bez vánoček to nejde. No, co ještě dělám takovýho tradičního, no cukroví samozřejmě. Nechodím na půlnoční, nechodím, protože, já se přiznám, já mám nemocný kolena a nemocný ramena, a já se šíleně bojím, abych tam nenastydla. To je jedinej důvod, proč tam teda nejdu jako jo, protože tam je fakt zima. Ale, jo, koledy a tohle všechno samozřejmě posloucháme, zpíváme, to všechno jako jo. A co ještě jsme dělali na Vánoce, no... Peču hubovec. Peču hubovec, protože ten se pekł od tý doby, co jsem se narodila, tak jsem na něj byla zvyklá, že na horách ho vždycky pekli, tak já ho samozřejmě musím pít taky, protože my ho rádi a je to dobrý, tak jako jo, to jo. To taky každej nepeče na Vánoce. Jinak už nevím, co ještě bychom dělali. Takový ty tradiční, klasický zvyky dodržujeme pořád.

19. T: Přejdeme na Velikonoce. Jsou ve Vaší rodině nějaké tradice, které se držely napříč více generacemi? Změnila se nějak oslava Velikonoc ve Vaší rodině v průběhu Vašeho života?

19. I: To mám zase takovej svůj specifickéj zvyk, každé Velikonoce já peču můj výborný, velikonoční věnec, ten je strašně dobrej, opravdu jako tvar věnce na plechu je plněnej a strašně dobrej. Samozřejmě vajíčka, kraslice jo, beránka jo, mazance zase napeču, spoustu mazanců, zas to rozdávám, aby všichni měli.

T: Udržovaly se dřív nějaké tradice, které se v dnešní době už tolik nedodržují?

I: No, jak říkám, dělali jsme prostě všechno tak, jako jsme byli zvyklí od dětství, tak celý život, což dneska už třeba někdo třeba už ani nedělá, že jo. Samozřejmě se víc chodilo na pomlázku dřív než dnes. Ono teda bývá i dost blbý počasí, jestli pozoruješ, ale já, dokud jsem učila, tak jsem tady měla těch koledníků strašně moc, protože za mnou chodily děti, ale ty děti ke mně chodily i jako dospělí, třeba dvacetiletý, nebo i starší. Chodily, chodily to jo. No a pak už ne jenom vajíčko, ale ještě něco dobrýho, tak no. Jo to jo, ale třeba Honzík ne, Honzík ten to odmítl, ale Pěťa dodneška prostě takhle ty svoje ty známí s tou pomlázkou jde, aby byly zdraví, tak to musí bejt, aspoň trochu.

20. T: Poslední bude svátek prvního máje. Co se Vám vybaví? Jakým způsobem probíhaly oslavy tohoto svátku?

20. I: No první máj, první máj se pamatuju, když jsem byla na gymnáziu, samozřejmě museli jsme chodit do průvodu, logicky museli. No a my jsme byli tak vychovaní, že prostě musíte, tak jsme museli, a vůbec nás nenapadlo říct, ne já nechci. Tak jsme chodili ve svazáckých košilích, padal na nás sníh, bylo nám zima ale museli jsme, šli jsme. Pak jsem musela chodit do prvomájového průvodu jako předsedkyně Svazu žen, tak jsem musela chodit ráno do budičku, to bylo taky velice příjemný. Když tady ráno v pět hodin nebo v půl šestý už nám tady řvala hudba pod okna no, to bylo taky prima. Takže jako to byly takové ty první máje. Prostě byl průvod muselo se, tím to končilo. Hasiči zdraví Svaz žen, Svaz žen zdraví požárníky, Svaz žen zdraví tyhle, tyhle zase zdraví Svaz žen. No, co to bylo, no prostě takový ty hesla, co se pořvávaly a s dětma jsme museli automaticky, že jo, jako kantorka s dětma. To bylo jasný, takže jako to bylo automatický prostě se muselo, a to se neřešilo.

2. Rozhovor s Ing. Janem M.

T: Tak už nahrávám.

1. T: Mou první otázkou je, jestli se k Vám dostalo, díky vzpomínkám Vašich předků něco z období První světové války? Kde se nacházeli Vaši rodinní předci? Jak vypadal život v této době? Jakým způsobem je První světová válka zasáhla?

1. J: Dědeček, otec matky, byl účastníkem první světový války. Ta ho zahrnala víceméně do Polska a pak ta, pak ty spodní teda, pozdější teda republiky, republiky Ruský. Sloužil u četnictva taky, to je jedna taková věc a vcelku absolvoval tu válku dost dobře, i když byly taky dopisy, v kterých z toho na ně potom působilo v tom Polském území velice jako silně, zvlášť, když byli nemocní. Ze strany druhý, otcovy, jako nemám žádný zkušenosti o tom, co se dělo s dědou druhým, no a děda se, děda Košťálů, se vrátil z té války v pořádku a začal potom víceméně se chystal k postavení domku a tak dál, jo, takže to byl takový normální běh.

2. T: Další otázka bude navazovat přímo na první. Dostaly se k Vám někdy nějaké informace o životě Vašich předků v První republice, to znamená v období 1918 až 1938. Zda byli spokojeni či nespokojeni s politickou situací? Vzpomněl byste si v jakém zaměstnání pracovali?

2. J: Děda svoje první zaměstnání měl u firmy ... jak se jmenovala... u firmy Esteraiiche ve Chlumě, to byla ...bylo zpracování lnu a bylo to velice pracný provoz a vypadalo to, že ... to nevydrží, takže to zaměstnání potom jako přerušil a uchytil se ve městským pivovaru. A jakmile se uchytil v tom městským pivovaře, tak začali přemejšlet o výstavbě domku, kterej postavil tady v Husitský ulici, která v tý době byla rozdělená na jednotlivý parcely ... a, no... byl to život, kde museli počítat každou korunu a ... barák dokončil a v tý době se začal zabejvat tím, že ... ho stavěl tak, aby u něho vznikl možný prodej piva. Děda stácel pivo do lahví, stácel pivo tady Hostinnského pivovaru a pivovaru Hermanzaiskýho, Heřmanů. No a pak to šlo ... pak to šlo víceméně do druhé světové války.

3. T: Dále bych chtěla mluvit o hospodářské krizi, která vrcholila na konci třicátých let. Týkal se problém se zaměstnáním i Vašich předků? Jak tuto situaci prožívala Vaše rodina?

3. J: Tu záležitost ...víceméně vnímání, tý německý jako otázky, ta tady byla jako složitější trochu, protože většina obyvatelstva byla německá. A ten život do tý doby, než teda nacisti začali vystrkovat rohy, tak byl ucházející, jako v těch vztazích těch národností.

T: Byl zde problém s prací?

J: Ne to ne.

4. T: Tato otázka je spojená s předešlým dotazem, protože se jedná o stejné období, tedy konec třicátých let. Máte nějaké informace nebo vzpomínky o vzestupu Sudetoněmecké strany vedené Konradem Henleinem?

4. J: Nevím, v debatách uvnitř rodiny, na tyhle ty otázky, jako ne to... těma jsme se nezabývali ani ... ani teda v rodině druhý, z otcovy strany, protože tam to byla situace obdobná, jenže... jenže tam... tatínek byl synem hospodáře v Jedlové u Poličky. A tam šla... před Poličkou byla hranice zase taky tak jako... jako tady, hranice teda víceméně Sudet a ne ... nenaráželo se na nějaké ty věci, žilo se docela jako normálně. Otec se dostal sem k malíři a natěrači a u něho ... něho se uchytil jako no... a poznali se s maminkou, no a později to uzrálo až k té svatbě, já jsem se narodil ve čtyřicátém roce v lednu.

5. T: Dostáváme se do období, kdy došlo k Mnichovské dohodě. Hovořilo se někdy ve Vaší rodině o tom, zda bylo správně, že dohodu tehdejší prezident Edvard Beneš podepsal? Jak Vaše rodina vnímala tuto situaci, tedy obětování Sudet německé rozpínavosti?

5. J: Těžko soudit, to je to stejný, jako těžko rozsuzovat vztahy, který jsou v momentální době v Americe. Kdo? Co? Jak?

6. T: Po Mnichovské dohodě došlo k odsunu českého obyvatelstva z pohraničí. Toto období je známé jako tzv. Druhá republika. Dostaly se k Vám nějaké informace o této události prostřednictvím vzpomínek Vašich předků?

6. J: To ono to, podle mě, pokud' jako mám informace o tom takový dokonalý, tak víceméně ten odsun ... odsun českého obyvatelstva neexistoval ... to spíš uteklo samo.

T: Co myslíte, že si o tom lidé mysleli? Že to Němcům bude stačit nebo tušili, že se stane něco horšího?

J: Myslím si že, tam každéj doufal, že se spíš podaří to, v co věřil Beneš.

7. T: Dostáváme se do období Druhé světové války. Jaké vzpomínky na toto období Vaše rodina má? Byl někdo z Vaší rodiny poslán nuceně pracovat do Německa? Jak vypadal život v tehdejším protektorátu Čechy a Morava? V roce 1942 došlo k atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha, po kterém došlo k hrozným událostem, například k vypálení obce Lidice a Ležáky. Uchovaly se nějakým způsobem tyto události ve Vaší rodinné paměti?

7. J: No všechno ovlivnilo to, že občanům ... Německé národnosti bylo zrušeno výnosem Hitlerovým potom, jejich občanství dostali říšský občanství no a ... radost, kterou někteří z toho měli byla krátká, protože za tím vyřízením tohoto občanství, přišlo povolání na vojnu. Já jsem měl tatínka na vojně brzo a on se dostal tím pohybem až ke Stalingradu a od Stalingradu víceméně, pak když jako rozbili Sověti tu... no, jak ustupovali, tak byl zraněnej a dostal se ... s tím kamarádem ...dostal se do Polska, kde potom byl v lazaretu ošetřen a odtamtat' pak byl přesazenej na ... jako na západní frontu do Francie. No a ve Francii u Toulouse, ta jeho armáda kapitulovala, takže tam se dostal do francouzského zajetí až do čtyřicátého sedmého roku jsme o něm nevěděli, neměli možnost psát, nic. A taková jedna zajímavost, kterou říkal... tam na nich ... oni pak se dostali jako do takových ... ti z těch táborů chodili zajišťovat, třeba zahradní údržbu a takovýhle věci, takže to měli lepší s tím, že se dostali k nějaký stravě, protože říkal, že tam ty poměry byli takový... že se pak teda, když se potřebovali pohybovat po tom táboře, tak že se potřebovali držet stěny, aby neupadli. A Le humanité, psalo o nich ve svých novinách-to jsou ti, kteří jedí náš chleba. No a díky... oni pak ty mosty chodili těm pracem jako s odstřelováním těch zbytků mostů a podobně. No a tím pádem se dostali k nějaký potravě a zas mohli jako dál postupně, se to pak uvolnilo natolik, že potom stavěli golfový hřiště a takovýhle věci no a mezitím se maminka snažila předtím přes červenej kříž. Červenej kříž nic jako nevypátral... no a pak přišlo psaní z Francie a psal... to byla obálka a v tý byl dopis od tatínka. Přišel asi ve šesta čtyřicátém roce a tam jako ten Francouz dopsal, že

využil tédle ty možnosti, že posílá teda ten otcův dopis. No, a tak už to bylo jasněší, že jo. Dalo se s dalšíma složkama... složkama jednat, jako vrácení, že má kam se jako vrátit. No a vrátil se v červnu čtyřicátýho sedmýho roku. Takže to bylo takový prodloužený.

T: Takže tatínek byl v německé armádě?

J: Ano, tatínek byl v Němec. A taky ta rodina víceméně, ale taky zas šmrncnutá... taky zas českým, poněvadž moje babička byla rozená Žižková, jo, takže to zkrátka tajila.

T: Mluvil někdo o atentátu na říšského protektora Reinhard Heydricha nebo o vypálení obcí Lidice a Ležáky?

J: To, co se dostalo do oficiálního jako rádia nebo to, to všechno bylo cenzurovaný, že jo tvrdě, takže vůbec nic.

8. T: Nyní se přesuneme k únorovým událostem roku 1948. Jak byl ve Vaší rodině vnímán nástup Komunistické strany k moci?

8. J: Jako obvykle se věci tak k lepšímu neměněj k tomu horšímu to má rychle spád, že jo. Nebo to ... ta celá oblast tady byla silně zasažena tou otázkou vystěhování Němců, a to jednání pěkný nebylo. Oni věděli už potom co se jako s nima děje, takže řada z nich to řešila třeba sebevraždou. Majitel toho fotografického ateliéru, se tam nahoře v jedný rokli oběsil, těch případů bylo víc jako ... no a ... ne nebylo... po tom tlumení jako ... hledalo ... hledalo moc lidí nějakěj ventyl jako, aby se takzvaně odvětralo, ale nelidsky. No tak to bylo asi takovýhle. No a pak ... no naděj byla u lidí velká. A ten únor 48 tu naději do určitý míry zlámal, no a pak zkrátka a dobře lidi se stáhli byla řada lidí, kteří plně spolupracovali a věřili a všemu co bylo řečené. V rodině...děda za války nesměl zrušit tu svoji koncesi, musel pivo stáčet, ale musel nastoupit do pracovního poměru, do Vrchlabský jako firmy Kolbek a říkal ... měl takovýhle zaměstnání ...oni mu jako říkali co jako dělá a on říkal jsem tohle a tohle, tak oni říkali, že má blízku k olejům, tak dělal nějakou údržbu strojů. No a po pětačtyřicátým pokračovala ta ... ta stáčírna piva no a ta běžela jako asi do toho osma čtyřicátýho ne trochu dýl, no, takže to jako bylo jako docela normální ... byla to normální práce a byli lidi tenkrát narozdíl od naší generace zvyklí víc dělat a míň mluvit. No a pak se dával dohromady výbor, aby mohlo město fungovat.

9. T: Milada Horáková. Věděl byste, o jakou událost spojenou s tímto jménem se jednalo?

9. J: K té Miladě Horákové vám řeknu jenom jednu věc, strašně jsme se divili, co jako lidí byla odsouzeno a jak. A měli jsme tady známou rodinu Mikešových. Pan Mikeš byl Němec ... a ten jeho syn byl zhruba o něco mladší než já. A maminky se kamarádily. A přišel s

novinama. A tam byly u všech odsouzených národnost ... osmnákrát Jude. Jo, opakovalo se ta situace, která byla... která byla jako před tím.

T: Mluvili jste někdy o Miladě Horákové? Věděli jste kdo to byl?

J: To se jako vědělo nebo člověk se toho spíš dopracoval spíš pozdějc, jako študák a tak dále ... ale...ale byly to vraždy

10. V roce 1953 došlo k měnové reformě. Vzpomenete si na jakékoliv informace s ní spojené? Jak Vaše rodina vnímala měnovou reformu?

10. Radost z toho nikdo neměl, protože to, co jako naspořil ... na houby... tak najednou se ocitlo někdo jinde.

11. T: Nyní přejdeme k období politického uvolňování v období šedesátých let. Tyto události vyvrcholily Pražským jarem. Vzpomněl byste si na některá jména politiků spojená s Pražským jarem? Jak vypadal život v této době?

11. J: Jednak takhle politický uvolnění tam bylo, ale když jsme teda u toho povídání takovýho, tak jsem měl potíže vždycky s tím, když přišlo na ... na národnost otce, že jo. A ty byly ... ty byly jako hrubý a z hlediska dnešního urážející. Nejhorší bylo, že ... když jsem šel na vejšku, tak jsem skládal zkoušku na přijímací na univerzitu a přijímal mě ... předsedou byl docent Lang ... komise a potom co to celý jako skončilo a oni si mě zavolali ještě jednou a docent Lang... už samo jméno značí, že tam někdo ... něco v té rodině muselo být taky, ale on mě říkal, že kdyby se náhodou stalo a nedostal jsem se jako, tak že nemám házet flintu do žita a mám to zkusit teda na jiný ... tenkrát se museli psát víceméně tři školy no a já jsem měl.. jako druhou jsem měl tu zemědělkou, kde jsme si říkali... tam nebude problém, ty krávy s tou politikou moc pokřížený nejdou. Takže jsem dělal potom brněnskou ... v Brně přijímačky, a to jako proběhlo jako ...jako dobře, ale že se opakovalo zas to, co bylo jako předtím a historie není nikdy úplně nová.

12. T: Nyní se zeptám na vzpomínky, které se vážou k srpnu roku 1968, kdy došlo k vpádu vojsk Varšavské smlouvy na území Československa. Jak jste vnímal tuto situaci? Co jste v té době dělal, když jste se dozvěděl o co se jedná?

Jaký byl Váš názor na příjezd vojsk?

12. J: Já si to musím srovnat ... V šedesátém osmém jsem dělal na statkách. No... Takže ... vcelku to zemědělství bylo klidný, že jo. Nějakým způsobem. A čekali jsme jenom, co se bude dít případně... případně co jako jinýho a nastoupily takový věci ono se to odráželo do

přestavby technologie a tak dále, že jo. No to se dalo plnit a byla snaha teda udělat co nejlíp. Přesně na tom, když se vyjíždí z Pilníkova, tam je poslední stavení, tam jsem kopeček nahoru a objeví se zastávka Vlčice ... no a proti mně... něco jsme jako věděli, že teda vstoupily armády jako na naše území ... a já jedu nahoru, měl jsem 350tku motorku... no s takovou krávou se nedalo nic jako vyvádět ... a teď proti mně jede tank... na tanku nějakéj sovětskej voják a měl mě na mušce... takže, co jako říkat v tomhle momentu ... hned šlo ... hned vám šlo hlavou, co z toho bude dál, že jo.

13. T: Zažil jste vy nebo Vaše rodina v období normalizace nějakou změnu oproti době před vpádem vojsk na naše území? Má Vaše rodina nějaké zkušenosti s nějakým odporem proti režimu?

13. J: V celku... já jsem v té době byl zaměstnanec statku, no a tak, tady ještě jsem jako vládu jako na tom zemědělském úseku, takovou rukou železnou. Taky jako v celku se sledovala především výroba, tak se tlačilo především tímhle tím směrem, tak ty věci politický šly tak kolem nebo tím, že vás potřebovali, tak byl od určitejch věcí pokoj... no a pomalu ... pomalu jako se ... se začaly poměry tak trochu měnit, že jo. Měnily se ty generace, který byly produktivní, začínaly ty mladší, ty se na všechno dívali trochu jako volnějc... to nebylo ... nebylo takový. Z nějaký strany se ukazovaly ... ukazovaly takový zuby, když pohřbívali nebožtíka Bártu, to byl ředitel okresní zemědělský správy a tohle jako funkcionář ... pak na výjezdu z Trutnova ... stříleli, vezli ho na lafetě rakev a stříleli salvy ... jo takový ... co u normálního člověka by asi nebylo, ale to byl takovej určitěj projev zas. No a tak ... šlo to tak pomalinku, přežívali jsme.

14. T: Jak jste vnímal pád komunistického režimu? Účastnil se někdo z Vaší rodiny demonstrací? Jak tuto událost vnímaly vaše děti? Vzpomenete si na nějaká jména politiků z této doby? Co se pro Vás po pádu komunistického režimu změnilo?

14. J: V tom mojem teda rezortu, v tom zemědělství se tak nic jako moc neměnilo, že jo. Tam je najetej systém, ze kterýho se nedá ... nedá dělat hop na jednu stranu a hop na druhou, takže ty věci jako procházely nějak tak docela bez nějakých neklidů. I když pak jako začaly ... začaly jako u některých vazby se uvolňovat. A začínala... začínala trochu jako přestavba toho systému nějak.

15. T: Rozdělení Československa na dva samostatné státy. Jaké vzpomínky máte na tuto událost? Jaký jste měl postoj k této události? Vzpomenete si na jména politiků spojených s touto událostí?

15. J: Opověď by mohl dát ten strom, který stojí v Brně na zahradě pod výškou zemědělskou, pod kterým seděli, oba dva a kteří ty by mohli jako říkat. Byl to Klaus a Mečiar. Tak nějakou ... myslím, že to byl zas teda tah bez nějakýho velkýho rozmýšlení, že se dostali v některých věcech zas trochu jako zpátky, ale to je názor jednotlivce.

T: Ted' máme za sebou okruh otázek zaměřený na Vaše vzpomínky na historické milníky Československého státu. Nyní se zeptám na pár otázek ohledně Vašeho postoje ke komunistickému režimu. Mějte prosím na paměti, že žádná odpověď není špatně.

16. T: Byl jste vy, nebo někdo z Vaší rodiny v době komunistického režimu členem komunistické strany? Považoval jste se za příznivce či odpůrce minulého režimu?

16. J: Nebyl. Já nebyl. Mně vždycky říkali, že tu práci nebudu moct dělat, když nevstoupím do strany, já říkal, jo je mi to jasný, ale nevstoupil jsem.

17. T: Byl jste vy, nebo někdo z Vaší rodiny, někdy poškozen komunistickým režimem?

17. J: Nelze věci řešit tak, nebo to bude, tak jinak a nic mezi tím. Já bych to vyjádřil jednou příhodou. Byli jsme na statku jednoho takovýho skladníka, kterej byl velice slušnej pán. A jeho manželka byla na OVKSČ tajemnice. A nastoupil jsem a dostal jsem celejch 1200 korun platu... no a sloužil jsem asi čtvrt roku nebo čtyři měsíce. No a ten pán ... pán Veselej, včera jsme na chůzi jednali o tobě, tak jsem si říkal pro pána, a on říkal dostaneš o dvě stovky zvýšenej plat. Jo to říká samo osobě, protože to byla sice skupina podle tý doby osvícenejch hlav, ale měl mě asi hodnotit někdo jinej.

T: Můj poslední okruh otázek bude zaměřený na Vaše rodinné zvyky, tradice a oslavy.

18. T: Nejprve se Vás zeptám na oslavu Vánoc. Jsou nějaké tradice, které se ve vaší rodině držely napříč více generacemi? Změnila se oslava Vánoc ve Vaší rodině v průběhu Vašeho života?

18. J: No tak ty Vánoce, takovým středem u nás v rodině vždycky na ty Vánoce vždycky betlém, ten stromeček byla taková druhá až záležitost. Ale ten betlém byl jako hlavní ... hlavní

symbol. Máme pěkněj vyřezávanéj betlém, velkéj. Přes celou jarmaru. A ten vyřezával nebožtík děda můj.

19. T: Další jsou Velikonoce. Jsou nějaké tradice, které se ve vaší rodině držely napříč více generacemi? Změnila se nějakým způsobem oslava Velikonoc ve Vaší rodině v průběhu Vašeho života?

19. J: No a jinakě ... se těch dalších svátků to potom byly Velikonoce, který jsou jako prožívaný, potom s tím náboženským centrem a na ně navazujou další svátky. Květná neděle a tak dále, svatou mši. No a takovou záležitostí, která není tak moc jako známá je teda to působení, který bylo tady ve městě daný Františkánama, takže třeba ty Velikonoční svátky Františkáni byli takový propagátoři, co se jako týkalo Palestiny, takže pod jejich vlivem vzniká taky tak kaple Getsemanská tady naproti nemocnici, je zajímavě řešená ta ... podle mě patří mezi takovou skupinu těch největších staveb toho rázu. A podařilo se jí teda zachránit ... měla dost tak na mále a dneska ... dneska je prakticky, proměněná do toho původního stavu, podařily se tam obnovit malby z jejího vzniku. No a Velkej pátek doba toho jenže soustředěná na farní kostel no a pak dva obřady Bílé soboty, který dřív bývali tak jako mohutný, s tím že přecházelo to procesí k závěru tý bohoslužby z farního kostela do kláštera. No to bohužel ... tou likvidací klášterů... zkrátka úplně ... úplně jako zaniklo no... jako většina.

20. T: A jako poslední, svátek prvního máje. Jakým způsobem probíhaly oslavy tohoto svátku?

20. J: K tomu prvnímu máji, tam se pro mě jako stahuje taková lepší věc a starší, ještě starší, než je první máj, a to je stavění májky. První májku jsem stavěl teda ženě, přijel jsem z nějaký služební cesty, ráno ještě ... hodiny. Popadl jsem sekyrku a pilku a šel na vrch ke Slemenu, tam jsem uřízl takovou pěknou břízu a ta byla, tak těžká, že jsem v půlce cesty přemejšlel jestli jí nezkrátím na půlku. A donesl ji dolů a postavil ji, ozdobil fáborkama to jsem měl připravený v kapse a postavil ji... postavil ji ženě.

3. Rozhovor s Mgr. Luborem K.

T: Tak už nahrávám.

1. T: Mým prvním dotazem je, jestli se k Vám dostalo, díky vzpomínkám Vašich předků něco z období První světové války? Jak vypadal život v té době? Kde se nacházeli Vaši rodinní předci? Jakým způsobem je První světová válka zasáhla?

1. L: No... tak jde o první světovou válku ... No tak první světovou válku jsme samozřejmě těžko mohli zažít, ale pokud vím, tak můj dědeček se z první světové války nevrátil. Zůstal někde na italský frontě no a babička zůstala od té doby sama. To je asi to hlavní, co se ... čím nás ta ... ta první světová válka jaksi postihla. Pokud jde o dědečka z druhé strany, tak ten tu válku aktivně prožíval v Pardubicích a byl obchodník, ale byl ve věku, kdy nemusel do té války a mám pocit, že nijak zvlášť o ni nikdy nehovořil. Víc o první světový válce víceméně naše rodiny nehovořila.

2. T: Další otázka navazuje přímo na první. Dostaly se k Vám někdy nějaké informace o životě Vašich předků v První republice, to znamená v období 1918 až 1938. Zda byli spokojeni či nespokojeni s politickou situací? Vzpomněl byste si jaké měli zaměstnání?

2. L: Tak v první světový ... po první světový válce, to znamená za první republiky moje babička z mamčininy strany se rozvedla a žila v podstatě... teda na počátku ty ... na počátku ty republiky druhý to nebylo tak špatný, to měli v podstatě krám a já bych řekl využívali novou kapitalistickou republiku, tak jak to šlo. Byli v Pardubicích, měli smíšený zboží a měli dokonce i nějaký hotel, takže v podstatě myslím si, že jim tato doba, toto období vyhovovalo. Babička druhá, která byla vlastně vdova, tím že z té první světové války přišla o manžela. Byla proletářka, která neměla v podstatě ... měla velmi málo peněz, vstoupila do Komunistický strany Československa. Byla ... pracovala jako ... jako šatnářka v kině a domnívám se, že v té době žila já bych řekl ... z ruky... z ruky do huby, to znamená v poměrně stísněných podmínkách, přesto vychovávala ... měla dva syny. Jeden ji zemřel a druhýho teda vychovala, mýho tatínka. Myslím, že ta doba byla pro tuto rodinu nic moc. Vychovala ho samozřejmě v levicovým smýšlení, i když z něj komunistu neměla moc... do strany nevstoupil.

3. T: Dále bych chtěla hovořit o hospodářské krizi, která vrcholila na konci třicátých let. Jak tuto situaci prožívala Vaše rodina? Měl někdo z Vašich rodinných předků problém se zaměstnáním?

3. L: No takhle ... tatínek vlastně v tomhle období byl už dospělej a pracoval jako projektant na nějakých ... na výrobě nějakých strojů. A tu dobu, než nastoupil na vojenskou ... do vojenský služby si myslím ... to zvládal nebo přesněji ta firma celkem fungovala. Protože

vyráběla průmyslový zařízení... částečně pro válečné potřeby, takže na tom nebyl tak zle, ale přesto, když nastoupil do vojenské služby jako základák a bylo mu nabídnuto další studium a profesionální, řekněme doživotní dráha vojáka, tak na ní přistoupil a stal se vojákem z povolání.

4. T: Teď se Vás zeptám na otázku, která je spojená s předchozím bodem, protože se jedná o stejné období, tedy konec třicátých let. Vybavíte si nějaké informace nebo vzpomínky na vzestup Sudetoněmecké strany vedené Konradem Henleinem?

4. L: No ... v podstatě představte si, že je mladej důstojník, kterej se připravuje na riziko války s Německem. Který se začíná vlastně objevovat na obzoru. A on jako technik dostal za úkol projektovat obranný ... obranný valy, to znamená tu linii mezi ... mezi Německem, dneska Polskem a Československem a on projektoval pevnost Adam, která je tadydle v Orlickejch horách, takže ... takže on aktivně vlastně to prožíval, ale říkal, že měl vážný problémy, protože velel nějaké jednotce, ve které byla část vojáku německý národnosti a část českých. A ta třenice nebo to riziko, že se ti Němci postavěj do zad a v případě konfliktu vlastně se budou chovat proněmecky, to bylo obrovský. On říkal, že sice vybudovali obranej val, ale měli mezi sebou v podstatě tolik lidí německejch, že kdyby oni jako ... kdyby došlo k tomu konfliktu, tak si neumí představit, jak by to dopadlo, protože když došlo odzbrojování, to už začala vlastně ... ještě u nás válka ne, ale už docházelo k okupaci nebo k zabírání pohraničí, tak třeba ti němečtí vojáci, které měl on pod velením, měli odevzdávat zbraně a výstroj a oni propíchlí a zničili veškerou výstroj, kterou museli odevzdat té Československé armádě, aby se nedostala do ...aby byla nepoužitelná, čili z toho bylo vidět, že ta situace byla velmi složitá, těch Němců jsme měli velmi mnoho.

5. T: Dostáváme se do období, kdy došlo podepsání Mnichovské dohody. Mluvílo se někdy ve Vaší rodině o tom, jestli bylo správné, že tehdejší prezident Evarď Beneš dohodu podepsal? Jaký názor měla Vaše rodina na v podstatě obětování Sudet německé rozpínavosti?

5. L: Tatínek ... tatínek byl rozhodnutej a měl kluky, kteří byli rozhodnutí se bránit. Oni byli ochotni, když ... postem on byl dělostřelec, tak oni ty děla, aby je nedostala ta strana, která nás vlastně částečně zabrala, aby nebyly, tak je odnosili na zádech, ty děla vážili několik set kilo a oni je odnesli pryč, aby nebyly v té první zóně, která byly v podstatě zabraná, Sudety. Takže oni chtěli ... oni by i šli velice ochotný bojovat, ale ... ale bylo mýmu otci bylo naprosto jasný, že se to vyhrát nedá, že to skončí špatně, vzhledem k tomu, že smlouvy, který jsme měli udělaný, byl víceméně nefunkční ani jedna strana nebyla ochotná nebo schopná nám přijít na

pomoc, takže bylo jasné, že by to byl boj v podstatě zoufalej, ale byli ochotni do něj jít. Že by to špatně dopadlo, bylo úplně stejně jasné, ale stejně by do toho ty kluci bývali šli.

6. T: Potom, co byla Mnichovská dohoda uvedena v platnost, došlo k odsunu českého obyvatelstva z pohraničí. Toto období je známé jako tzv. Druhá republika. Doneslo se k Vám prostřednictvím vzpomínek Vašich předků něco o této události?

6. L: Ne, my jsme díky tomu, že jsme bydleli v oblasti Pardubicka, který nebylo v zóně zájmu německý expanze, takže v podstatě nás to zabránění pohraničí přímo neovlivňovalo, přímo jsme se nějak ... osobně nám nevadil ... ne nevadilo, to nejde říct, ale nedotklo nebo alespoň si nejsem vědom, že by naši měli nějaké ... nějaké výhrady určitě ano, ale nějaké problémy s tím, že se zhustilo český obyvatelstvo, že došlo k osekání ... nevím...

7. T: Dostáváme se do doby Druhé světové války. Byl někdo z Vaší rodiny nucen pracovat v Německa? V roce 1942 došlo k atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha, po kterém došlo k strašným událostem, třeba k vypálení obce Lidice a Ležáky. Uchovaly se nějakým způsobem tyto události ve Vaší rodinné paměti? Jak vypadal život v tehdejší protektorátu Čechy a Morava?

7. L: Já si myslím, že asi naši rodinu nějak ovlivnilo, tatínek velice zjednodušeně... vojáci byli vlastně demobilizovaní a byli převedeni na civilní práce. Můj otec samozřejmě zbaven funkce velitele dostal práci kontrolora zemědělských produktů, tehdy se prostě muselo odevzdávat... tehdy se museli odevzdávat ... sedláci museli odevzdávat hodně procent svých produktů na ... státu vlastně. A tatíka měl za úkol dělat kontroly, zda to rekvírování těchto věcí probíhá v souladu. Kontroloval potravinové lístky a takové věci. No a samozřejmě, že starostové obcí, páč on kontroloval přímo ve ... třeba ty starosty. Dělal všechno proto, aby pokud to byli dobří starostové, aby místní obyvatelé si mohli ponechat co šlo. A jiní a ... potravinový třeba nechávali v oběhu dvakrát, aby ty lidi měli co jíst. Partyzáni, kteří se tady na Vysočině pohybovali, potřebovali jíst, tak jim sháněli jídlo. A právě ty lístky, co šly po druhý do běhu, bylo možno použít. No a tohle všechno věděl a spolupracoval pomáhal těm starostům, které tady v oblasti měl na starosti, jak to dělat. No a samozřejmě, že to taky prasklo a ... prasklo to těsně před tím, než došlo k atentátu na Heydricha a otec byl souzen za ... no za protistátní činnost v podstatě a ten soud proběhl v den Heydrichiády. Tydle věci se samozřejmě trestaly okamžitě smrtí, že jo. No a ten soudce, kterej ho soudil ho odsoudil k symbolickému trestu peněžnímu a nějakému podmíněnému s tím, že ...s tím, že mu to řekne potom, proč. Páč on to nevěděl, on byl ve vazbě a pustil ho. A když ho pustil a loučil se s ním, tak mu říká: Dnes

byla Heydrichiáda, dnes byl atentát na Heydricha. Kdybysme vás zítra soudili, tak jdete rovnou na popraviště. Takže on to s tím ... on už se nedostal domů z Prahy. Jo on už ... už prostě město bylo obsazený v podstatě silnice a cesty byly všechny zablokovaný, ale on byl venku, on byl volnej. Takže myslím, že heydrichiáda se nás dotkla tak tak. A ještě další vzpomínky, to už jsou vzpomínky, já už jsem byl velkej kluk, já už měl rok nebo skoro dva, když byly bombardovaný Pardubice, tak já si z té války moc nepamatuju, ale vím, že v Pardubicích je ramovka, petrolka. A angloamerický svazy tu petrolku bombardovaly. My tam měli domeček, takže netrefili petrolku, tak trefili náš dům, naši chalupu a rozsekali ji na cucky, ale my jsme byli v díře, zalezlý, takže jsme to přežili. A před tím ještě, když ještě jako ten dům měli k dispozici, tak moje mamka pomáhala vězňům, vězňové, nebo spíš váleční zajatci měli za úkol likvidovat bomby, který měly padat na tu petrolku, nevybuchly. No a hlídali je samozřejmě vojáci, Wehrmacht je hlídal a mamka s přáteli sháněla pro ty chudáky vězně jídlo, způsobem, že pekař pekl na černo chleba, naši dělali marmelády a džemy a já jsem dělal to ... dopravčího. Z kočárku vyndali matračky strčili tam chleba a buchty a všecy ty věci, moje mamina, která vypadala k světu, mě zavezla až k těm ... do té zóny, kde ty vojáci byli kde ty kluci to vybagrovávali a vyndávali ty bomby, tam v křoví vyhodila chleba pryč, mezi tím flirtovala samozřejmě i s těmi vojáky a prostě zařídila to tak, že ten chleba se vyválel někde v tom blátě a zůstal tam. A ti kluci, co tam byli ti vězňové nebo zajatci, ti si to jídlo tam potom brali. Takže tímto způsobem jsem se i já podílel na pomoci těm válečnejm zajatcům. To spíš je sranda, že jo, dneska. Tehdy to bylo taky o čumák, myslím si, že by asi ... asi to špatně dopadlo, kdyby některej z těch hlídačů to práskl. Je to otázka, jestli to věděli nebo ne. To si netroufnu posoudit. Je možný, že ano. Já osobně si pamatuju z té války, jak se sype písek, jak ty bomby padaly do té naší díry. My jsme si vykopali kryt a z pražců železničních jsme měli strop a jak ty bomby padaly, páč jsme bydleli přímo u ty petrolky, tak se sypal písek přímo do toho našeho krytu, kde jsme se schovávali. A já měl takovýho velikýho černýho medvěda se stříbrnejma očima z knoflíků vojenskejch ... z takovejch... A já jsem si ho držel a chránil, aby na něj ten písek nepadal. No, když jsme jednou vylezli z toho krytu, tak ten barák nebyl a sousedi taky nebyli, protože to nestihli ... tak to byla válka.

8. T: Nyní se přesuneme k únorovým událostem roku 1948. Jak Vaše rodině vnímala nástup Komunistické strany k moci?

8. L: No tak já bych řekl i v dobrým i špatným, to je složitý. Já bych to ještě zjednodušil takhle, můj tatínek po válce samozřejmě... takhle samozřejmě jakmile došlo v pětačtyřicátým roce k osvobození nebo k osvobození, tak on okamžitě se hlásil na vojenský správy jako

voják a dostal za úkol odzbrojovat německý vlaky, který utíkaly na západ. Pokud vím, tak se mu povedlo asi ve dvou případech celé vlaky s jedním jediným samopalníkem vzdát, to znamená, že prostě odevzdali všichni zbraně a to. To bylo... to se mi líbilo, takže stal se potom zase zpátky vojákem, stal se důstojníkem a šel učit v tom meziobdobí na vojenskou akademii do Hranic, kde jsou vojáci v podstatě dneska raketostřelci a dělostřelci tam byli. Takže on tam působil. A pracoval tam do té doby, než došlo v padesátých letech, protože ještě čtyřicátýmosemým pracoval jako voják, ale když došlo k čistkám... no tak samozřejmě byl považován za osobu... no ... nežádoucí nebo ... prostě byl vyhozen z armády, hrozně jednoduchý a nebyl v partai a byli jsme i vystěhováni, já bych řekl ... okamžitě z velkého městeč, abysme nemohli nějakým způsobem ovlivňovat obyvatelstvo a nevyvolali tam nějaký špatný názory. Tak jsme dostali nabídku na obce, tak asi do 250 obyvatel, že tam můžeme a dali na výběr vojáci, že nás sice vystěhují, ale můžeme si vybrat, tak jsme si vybrali vesnici tadydle, kde byla voda a les ... no a tam nás vystěhovali do statku, kterej byl ... z kterého vystěhovali původní majitele, ty poslali někam jiné výroby a my jsme dostali v podstatě dvě místnosti v tom statku, kde už bydleli další, jiné lidé. No a měli jsme jaksi za úkol tam přežít, v tu dobu jsme měli už čtyři děti ...mamka měla a prakticky taťka neměl práci a mamka se starala o ty děti, páč jsme měli dvojčata ještě malý poměrně, tak jsme byli vlastně na ten ... na tom ... něco jako Lenin na Sibiři vystěhovaní. A byla to asi dost nelehká doba, ale asi nejkrásnější dětství, jaký jsem mohl mít. Koupali jsme se jednou za týden v jedné vodě, páč voda nebyla. Jedli jsme, co bylo ... chleba byl jednou za týden ... se pro něho chodilo do vedlejšího městečka, ale naši tam prostě našli, já bych řekl, velice rychle nový způsob života, protože oni byli měšťská rodina taková trošku a teď jsme měli chovat králíky, na záchod jsme to měli asi sto metrů, v zimě ... do ... na suchej samozřejmě, jaksi někam takhle za ten statek. Škola tam byla jednotřídka a naši nakonec teda sehnali práci v Pardubicích, takže jezdili každé den asi patnáct, dvacet kilometrů do Pardubic pracovat. Taťka, kterej ze začátku měl problémy se sháněním práce, se nakonec vypracoval na náměstka ředitele jednoho průmyslového podniku. A maminka se dostala do kartonážky, kde pracovala, vyráběli nějaký metrychle a takový věci. No my jsme tam v těch Vakačovicích asi prožili velice slušný dětství, tatínek hrál na varhany v kostele. Pomáhal nebo hrál v kapele, místní. Maminka vedla... dělala náčelnici Sokola. Taťka vedl kempeličku. Já vedl pionýra a ... já myslím si, že jsme to tam zvládli relativně docela dobře.

9. T: Vzpomenete si, na událost spojenou se jménem Milada Horáková?

9. L: Znáte McCarthyův zákon? V době, kdy došlo k týhle politováníhodný události, byli manželé Rozmbergovi v Americe za úplně stejných podmínek popraveni. Na základě tohoto zákona. Bez patřičných důkazů, mimochodem v roce 2015, se Amerika omluvila, že to byla blbost, popravili manželku tohoto pána, kterej v podstatě vůbec ... a oni mu potvrdili, že byl špion, ale že ona vlastně nic, byla popravená úplně stejně. To byla doba, kdy se vlastně mlátili obě strany úplně stejným způsobem v těch Spojených státech tři sta tisíc lidí bylo, protože inklinovali buď třeba měli někoho v komunistický straně nebo sami byli. Tak byli zbaveni zaměstnání, byli zbaveni všeho, a to samý u nás. Nás je míň, takže u nás těch lidí to odskálo xkrát samozřejmě méně, ano. Ale tvrdit, že to byla jednostranná akce komunistický zůle není pravda. Ono v tu dobu ta situace byla tak složitá, že kdyby tento režim se nějak nebránil ... já jsem odpůrce každého zabíjení, ale kdyby se nebránil, tak v podstatě se nemohl udržet. Tam proti sobě stály dvě obrovský mašinerie, jedna v podstatě socialistická, já nechci říkat komunistická, páč komunismus to samozřejmě nebyl, ale jednak teda si představovala ideál takovej, že budou lidi žít v podstatě ... abych to řek ... bez ... beztřídní společnosti, kde nebudou bohatí a nebudou chudí. A kde druhak teda vyznávala tvrdej kapitalismus a tydle dvě ... tydle ... tydle dvě ideje proti sobě vedly nesmiřitelněj a zuřivej boj. To že u nás to odnesla jedna paní je mi hrozně líto, ale umím představit situaci, v které ta společnost byla, ano. A ... a udělat ... nebo přesněji řečeno ... exemplárně ukázat, že prostě chceme tendle režim udržet za každou cenu bylo logický, prostě oni to udělali tak, jak to udělali. Určitě to není ani humánní ani v dnešní době jako přijatelný, ale umím si to představit, tu dobu, která v tu dobu byla a proč to bylo, kde na jedné straně zabíjela jedna strana a druhá to vracela nemilosrdně zpátky. Milada Horáková nebyla v podstatě justiční omyl, to není pravda. Milada Horáková se přiznala k tomu, že ona nesouhlasí s režimem, že ona je proti němu a budu proti němu bojovat. A oni jí v podstatě řekli, že jestli bude bojovat, tak to odskáče a jestli to nebude a jestli se vzdá tohoto ... tohoto názoru svého... a to nebyl jenom názor, finančně pomáhala, ona v podstatě dělala všechno proto, aby ten režim nebyl, ona s ním nesouhlasila, jí se nelíbil, ona k němu měla osobní výhrady a ten režim jí to v podstatě spočítal, ano? Takže já si nemyslím, že šlo o justiční omyl nebo vraždu, on to byl v tu dobu ... to byla normální situace, ve které se jedna zabíjela druhou stranu hnusným způsobem, neschopni se domluvit a vyřešit to způsobem kulturním a nějakým lidským, ano? Mně se to vůbec nelíbí, lituju paní doktoru Horákovou moc, ale beru situaci takovou, jaká v té době byla, ne dneska, kdy my se bojíme usmrtit kočku, protože je to ne-humánní a ona je nemocná, ano? Prostě ta doba se změnila.

10. T: Moje další otázku bude směřovat k měnové reformě, která proběhla v roce 1953. Jak byla ve Vaší rodině vnímána tato reforma? Vzpomenete si na nějaké informace s ní spojené?

10. L: Moc né, my jsme byli tak chudý, že nás to moc nepostihlo, ale postihlo. Když byla vyhlášena měnová reforma, byli u nás komedianti. Měli houpačky a my jsme ještě, ten ... oni tam byli celý týden a naši nám dali korunu, abysme mohli jít na houpačky, víc už jsme nedostali každéj, protože víc jsme neměli... no možná ještě malinko měli, když vyhlásili tu měnovou reformu, tak jsme dostali všechny děti dohromady padesátikorunu, ať jdeme utratit. A oni nám ji nevzali už. Že nám za ní dají jen jedna ku deseti, to znamená jenom pět korun a že můžeme jet jenom na těch houpačkách. Tak mně jako dítě se ta měnová reforma promítla ... do té nepředstavitelné představy té padesátikoruny, kterou ... která pro mě byla obrovská částka a pro naše, kteří už věděli, že už ty peníze už jsou bezcenný nám je prostě dali.

11. T: Tak, nyní se zaměříme na období politického uvolňování v šedesátých letech. Tyto události vyvrcholily Pražským jarem. Vzpomněl byste si třeba na některá jména politiků spojená s tímto obdobím? Řekl byste mi, jak asi vypadal život v této době?

11. L: No tak při tom uvolňování jsme se vrátili zpátky do Pardubic, bylo nám odpuštěnej nebo defakto zrušenej arest nebo pobyt na vesnici, mohli jsme zpátky do města. Tatínek byl povolán jako aktivní záloha do armády zase teda v podstatě, šel na školení s tím, že by mohl znova do armády, vrátili mu hodnost nějakou a byl částečně de facto rehabilitován...já bych ... částečně nebylo to ... bylo to takový na půl asi jako celá ta doba. V tu dobu ... bych řekl ta představa se našim líbila, to uvolnění. Aby bylo jasno, můj tatínek, byl myšlenkou stejně levej, i když vůči partai komunistický měl vážný výhrady, přesto že byl rozbitej, tak přesto se mu idea v podstatě spravedlivý líbila, ale to ... to uvolnění přivítali. Já v podstatě taky, to už jsem byl tak velkej, že už jsem byl schopnej potom přemýšlet, mně se Dubček, Smrkovský a celá tahle parta líbila. A já jsem jim v podstatě fandil a předpokládal jsem, že se může vytvořit socialismus s lidskou tváří. To byla asi ta idea toho mýho tatínka, kterej ten socialismus v podstatě by bral, kdyby ... jenomže on asi těžko takovej může být, ale to je jedno... prostě ano, byl jsme pro a pomohlo nám to, že jsme se vrátili do toho města.

12. T: V srpnu roku 1968 došlo k vpádu vojsk Varšavské smlouvy na území Československa. Co jste v té době dělal, když jste se dozvěděl o této události? Jaký byl nebo je Váš názor na příjezd vojsk Varšavské smlouvy? Jak jste vnímal tuto situaci?

12 L: V srpnu 1968 jsem byl za svojí budoucí ženou v Liberci, ráno jsme se probudili a dunělo to všude, protože Liberec byl dost na ráně a vojska Varšavské smlouvy se hrnula do města. Samozřejmě jsme se šli podívat, co s tím. A jak to vypadá no a ... když tam spadnul

barák na nás, protože jeden tank rozbil podloubí a všecko se to zřítilo, my jsme byli zatlačení teda v tom baráku, takže to na nás nespadlo, ale spadlo to na lidi kolem nás, poměrně dost. Tak to s náma docela asi dost zacloumalo. To je celkem jasný. Se mnou ještě míň než s Mířkou, ta z toho byla špatná a jistý je jsme tam ... já už si to přesně nepamatuju, ale jak jsem zandával ty vnitřnosti do jednoho rozstřílenýho človíčka, kterej byl prostě samopalem roztrílenej, ale živej ... on stejně umřel ... no tak na to špatný zapomene, ano? Nelíbilo se mi to. Ani trochu. Ty lidi se na ně zlobili a občas to na něho hodili nějakej šutr nebo takový věci no a ti kluci ... vojáci oni byli v podstatě přesvědčení, že je tady kontrarevoluce, že jdou v podstatě zachraňovat socialismus. A že ty, co na ně házej ty šutry, že to jsou ty nepřátelé, né ti obyčejný lidi, který jsou ... byli z toho vykulený jako poledne a kluci, který dělali ramena a mysleli si, že zastavěj tank dlažební kostkou. Jo... takže určitě to byla doba hodně šokující, bych řekl pro nás a představa co bude jsme měli docela strach. To je logický.

13. T: Tak, přesuneme se dál. Zažila Vaše rodina v období normalizace nějakou změnu oproti době před vpádem vojsk na území Československa? Má Vaše rodina nějaké zkušenosti s odporem proti komunistickému režimu?

13. L: No tak moji rodiče naštěstí měli oba zaměstnání a naštěstí bydleli ve městě, takže ... takže oni se ... oni to zvládli docela slušně. Já už jsme tu dobu učil, to znamená, že jsme byli jaksi natlačení do jakýchsi čistek, kde jsme měli vyjádřit své názory na situaci, kde jsme měli v podstatě dvě možnosti, buď říct, že se nám to... né že se nám to líbí nebo že se nám to nelíbí, když bysme řekli, že se nám to nelíbí, tak jsme, jak jsme jaksi měli možnosti jít pracovat někam jinam. Za to se nezavíralo, za to se jenom vyhodilo z té práce. Anebo říct, že se nám to líbí a pak byla třetí možnost, že jsme sdělili, že jsme byli z toho velice překvapení, což jsem já udělal, kde jsem sdělil, že mě to ani ve snu nenapadlo, že by něco takového bylo možný, a že jsme smutnej, že celá věc takto vypadá, což byla taková horní hranice, že mě ještě nechali učit, a že řekli, že pochopím, proč to tak bylo časem. Takže z těch ... z té čistky jsem prolezl, ale taky díky tomu, že jsem pracoval tady u těžce postiženejch dětí, kam nikdo nechtěl a v létě mě ... v podstatě mě potřebovali, protože jsem měl kvalifikaci dostatečnou abych tam pracoval. A vyhazovat lidi jenom proto že ... že se jim to moc nelíbilo nebyl důvod.

14. T: Sametová revoluce. Jak jste vnímal pád komunistického režimu? Účastnil jste se Vy nebo někdo z Vaší rodiny demonstrací? Jak tuto událost pocíťovaly Vaše děti? Změnilo se pro Vás něco po pádu komunistického režimu? Vzpomenete si na jména politiků z této doby?

14. L: Takhle dotklo tak ... v první řadě, tatínek byl rehabilitován totálně, dostal plukovníckou hodnost, už chodil v bačkorách, už mu uniforma byla sice na nic, ale v podstatě satisfakce

jakási byla udělaná. Dostal zvýšenej důchod a taky nějakej, kterej mu umožňoval, že existenci nějakou slušnější. My jsme v tu dobu s Mirčou jsme už pracovali v léčebně ... celou věc jsme já nechci říct vítali, my jsme nevěděli, co to přinese. My jsme čekali v podstatě ze začátku, co se z toho vyvrbí, ano? Já osobně jsem měl trochu ... na jednu stranu se mi to líbilo, ale představa, že se řítíme do kapitalistický společnosti mě nebyla úplně jedno ...jednak, nezapomeňte, že jsem celý život žil v podstatě v socialismu, ve kterým jsem byl přesvědčován a částečně i přesvědčen o tom, že může se vytvořit společnost, která je nadstavbou kapitalismu, že nad kapitalismem může přijít ... nověj ... nová éra nová společnost. A teď najednou, že se vracím do éry, kterou jsem považoval za přežitou, která už vlastně je na nic, ano? Která je za svým zenitem. A představa, že se budou všechny lesy, rybníky a všechno společný vracet a už jsme tušil, že brzo se udělaj cedule: Toto je soukromé, sem nesmíte, toto se nedělá, toto je moje a ty do toho nebudeš mluvit, o tom že továrny, který prosperujou, že s velkou pravděpodobností, si je může asi někdo koupit a co s nima bude nebylo vůbec jasný a není to vlastně do dneška, tak jsem byl na rozpacích. Já osobně jsem návrat ke kapitistický společnosti nesnášel moc dobře. Já jsme z ní měl určitý obavy a ukazuje se, že řada těch obav je oprávněná. Tím vím a je mi naprosto jasný, že každej ten režim má svoje vážný nedostatky a že má i svoje přednosti, dneska hovoříme o tom, že minulý, říkají mu komunistický režim, ale on nebyl komunistický, že byl veskrze špatný, neberu. Já se domnívám, že měl celou řadu pozitivních rysů a dával lidem aspoň normálním lidem určitý jistoty, dával jim bezpečnost, dával jim ledacos, bral jim ledacos, bral jim možnost nějakýho svobodnýho rozletu do světa, bral jim možnost cestování, bral jim možnost podnikání, ale ty jistoty jim dával a tu jim zas ten nověj společenskej řád, kterej jsme si ... nebo stranovej, ten jim to zase všechno sebral, takže já to беру jako takovej mix věcí, který mi vyhovují, který mám rád, já můžu teď dneska cestovat, já se můžu realizovat, ale na druhou stranu si musím u zubaře zaplatit takovou astronomickou částku, o který se mi předtím ani nezdálo, takže hovořit o tom, že jsem nadšený, to nechci. Chci říct, že to беру jako realista, jako situaci, která dneska je, v který žiju, umím v ní existovat, umím si představit její klady, ale nikdo mně nevezme, že má obrovskou řadu nevýhod a vlastností, který se mi nelíbí.

15. T: Co si vybavíte, když řeknu, rozdělení Československa? Jaké vzpomínky máte na tuto událost? Jak jste nesl tuto skutečnost?

15. L: Špatně. Špatně. Takhle ... já jsem pracoval s Mirčou na oddělení, který bylo československý. My jsme měli třetinu slovenskejch dětí. Starali jsme se o jako o ty svoje. A rozpadem, slovenský děti museli domů a neměli kam jít, protože žádný zařízení pro postižený

děti na Slovensku v takové kvalitě a v takovém množství nebylo. Takže pro nás to byla vlastně ... to byla ztráta pro ty děti. Pro nás přímo ne, my jsme ještě práci v podstatě měli s našima dětma. Ale to rozdělení, já se cítím jako Čechoslovák asi celý život a zůstanu jím. Protože Slovensko byla součást vlastně mého života, můj tatínek jako průvodce Čedoku potom v určité době, mě na Slovensko bral se zájezdem. Dělal jsem průvodce a naučil mě ho milovat, naučil mě hory, naučil krásy Slovenska prostě brát jako krásy Československa. A to rozdělení bylo pro mě smutný. Na druhou stranu jsem zažil řadu slovenských přátel, kteří vítali tu situaci, kteří byli rádi a kteří byli spokojení, že k tomu došlo. Ale stejný množství těch slovenských přátel říkali: to je pitomost, my jsme se rozdělit neměli. Takže, osobně pro mě to byla taková podpásovka. Mně se to nelíbilo. Chápu řadu těch Slováků, že se cítili nějakým způsobem znevýhodnění. Dneska se jím nevysvětlí, ono nelze vysvětlit dnešní generaci, že jsme tam poslali kantory, policajty, že jsme pomohli proti ... že jsme provedli ... v podstatě jsme vytlačili Maďary, že jsme jim pomohli, když Poláci chtěli část pohraničí severní odtrhnout si pro sebe, oni prostě ... oni prostě toto už mládež nebere, oni neberou, že jsme tam postavili prakticky drtivou většinu továren z peněz společnejch, ale de facto z průmyslu českýho, že jsme víc než polovinu průmyslu toho... toho atraktivního přesunuli na Slovensko, že jsme .. že jsme jim tam vlastně postavili továrny od televizorů a radií přes automobily, těžkej průmysl z východoslovenský železárn, že jsme tam pomohli zbudovat ... toto oni dneska si neuvědomují a neberou. Dobře beru na vědomí, je to tak. Neberou. A ten nacionalismus je na Slovensku o něco silnější, než kdekoliv jinde... než třeba ... než třeba u nás samozřejmě, takže je to těžký jim to moct brát ... ono... asi takhle, já bych řekl u nás, že naše národní obrození, kde jsme si tenhle pocit nad Němcema odreagovali už dávno před tím. Že oni vlastně si tím ani možná v tu dobu neprošli a že ... že to maj posunuté trošku. Ne všichni je řada lidí, vím, že jsou desítky tisíc ze smíšených manželství, jsou rodiny, který prostě se s tím nemůžou srovnat, my se s tím srovnat musím a umíme. A dokážeme, já jim přeju ať jim to tam funguje, ale kdybych mohl rozhodovat, tak bych nikdy k rozdělení téhle země nepřistoupil, protože ty dva si přeci jenom pomoci a jsou mnohem silnější, než jeden a jeden. Šmitec

T: Dobře, děkuji. Nyní máme za sebou okruh otázek, který se týkal Vašich vzpomínek na historické milníky Československého státu. Teď se Vás zeptám na pár mých dotazů ohledně Vašeho postoje ke komunistickému režimu. Nezapomeňte, že žádná odpověď není špatně.

16. T: Byl jste vy, nebo někdo z Vaší rodiny v době komunistického režimu členem komunistické strany? Považoval jste se za příznivce či odpůrce minulého režimu?

16. L: Tak moje babička byla hrdým členem Komunistické strany a já jsem byl dvakrát na okresním výboru Komunistické strany Československa přesvědčován, abych vstoupil do partaje, že jsem perspektivní, schopný a řekněme ... budoucí dobrý kádr a dvakrát jsem byl odtamtud jaksí zase vypuštěn s tím, že jsme pomílený, že bych si ... si to měl rozmyslet a do té strany vstoupit, což jsem teda neučinil. Stálo mě to funkci ředitele, byl jsem v podstatě navržen nebo tak nějak, bylo mi nabízeno, že bych mohl šéfovat škole, že pokud jako ne, tak podmínkou této funkce je abych v tý straně fungoval, což se tedy nestalo, takže jsem zůstal řadovým kantorem a vůbec mi to nevádí. Já nechci tvrdit, že bych nedokázal přijmout řadu ideálů, který komunisté mají, ale tu ... ale jako komplet bych to prostě špatně snášel, já bych byl neposlušný komunist, takový reformní, takovej Dubčekovskej a asi by se mnou byly patálie... ano... takže bylo lepší, že jsem zůstal normálně přízemní.

T: Byl jste příznivcem komunistického režimu?

L: Aha, tato otázka je složitá. Já nevím, co je komunistický režim, já vím, co je vedoucí úloha Komunistické strany v socialistickém Československu. Případně socialistickém táboře nějakým, ale nevím, jak by vypadal komunismus jako takový, a zda bych byl příznivcem. Ano, v případě, že by komunismus fungoval, tak jak ty ideály popisují jednotliví filosofové, potom bych byl příznivcem komunismu jako takového. Otázka je, jestli bych dokázal respektovat praktickej komunismus, kterej je složitěj, a kterej by byl pravděpodobně i dost tvrděj na své odpůrce. Asi bych s tím měl určitý problémy. A netroufám si říct, že bych jaksí byl dobrý komunist, to si vůbec netroufnu říct, ano? Ale tvrdit, že jsem odpůrcem myšlenky komunismu, to říct nechci a nebudu, nemohu. Mohu jenom říct, že výhrady, který k tomu mám, jsou tak silný, že bych asi dost váhal. Ale nejsem příznivcem nesmiřitelnýho tvrdýho kapitalismu, nejsem.

17. T: Byl jste vy, nebo někdo z Vaší rodiny, někdy poškozen komunistickým režimem?

17. L: Toho je hodně. Ano, byl. Byl jsem poškozen minulým režimem a rodina byla poškozená minulým režimem, myslím si, že každý nebo hodně lidí bylo nějakým způsobem režimem poškozeno, ale to otázka zavádějící. Protože pokud ten režim něco vzal a něco bral, tak potom to, co vzal, tak tím jsme poškozen. Já jsem nesměl studovat to, co jsem chtěl. Otázka je jestli mě to poškodilo nebo ne, já jsem byl dobrej kantor a ukázalo se, že to bylo docela rozumný řešení, že to bylo skoro lepší, než kdybych sázel stromečky, takže otázka jestli mě to pohoršilo ... my jsme strávili část života na vesnici ve vyhnanství, kde jsem dostal tuberkulózu, protože jsme žili podmínkách, který byly velice drsný, na druhou stranu jsem se

naučil kovat koně, naučil jsem se lézt po stromech a naučil jsem se žít v podstatě životem vesničanů ... to bylo pro mě plus, to nebylo mínus. Naučil jsem se skromnosti, naučil jsem se zahradničit, naučil jsem se se jíst to co někde vyrostlo to, co někde bylo, takže je otázka, jestli bych v tech jiných podmínkách, jestli by to bylo dobře.

T: Můj poslední okruh otázek bude zaměřený na Vaše rodinné zvyky, oslavy a tradice.

18. T: Nejprve se Vás zeptám na oslavu Vánoc. Jsou nějaké tradice, které se ve vaší rodině držely napříč více generacemi? Změnila se nějak oslava Vánoc ve Vaší rodině v průběhu Vašeho života?

18. L: Tak já začnu od tech ...Vánoc. Vánoce tradiční, lili jsme olovo, stavěli jsme betlémy, můj tatínek objezdil všechny kostely v okolí, kam nás ... kam nás dovedla cesta, kam technicky šlo. Nafotografovali jsme a nafilmovali jsme stovky betlémů, který jsme dali k dispozici i třeba kostelům a máme tady ještě dvě pozitivy, celý soubory, veškerejch betlémů. Moji rodiče nebo tatínek na ... na půlnoční hrál na varhany, my jsme Vánoce slavili klasicky. Stromeček jsme si ukradli v lese, to byla no u nás tradice, ale oni se nedaly nakoupit. Na vesnici to jinak nešlo. Ozdobili jsme si ho, zpívali jsem a hráli jsme celá rodina koledy, protože tatínek byl muzikant. Všechny děti na něco hrály, maminka zpívala a měla jsme Vánoce, já bych řekl takový hezký klasický. A jsme ateisté ano, ale Vánoce jsme slavili způsobem, že mnozí křesťané asi ... no ani takhle neslaví. Samozřejmě slavnostní jídlem, s rybou se snahou o půst a podobně, se snahou ano ... aby bylo jasno a tak. Samozřejmě ještě k těm Vánocům, přestrojování a čerty a podobně a chození jako velký Mikulášové samozřejmě jsme provozovali, i když to nebylo úplně jednoduchý v Evangelický vesnici. Tam se tato tradice moc nedrží nebo je proti ní určitá averze. Evangelíci totiž Mikuláše, anděla a čerta nepovažují za správný. Ale stejně jsme to dělali.

19. T: Co se Vám vybaví, když se řekne Velikonoce. Jsou nějaké tradice, které se ve Vaší rodině držely napříč více generacemi? Změnila se oslava Velikonoc ve Vaší rodině v průběhu Vašeho života?

19. L: Pokud jde o Velikonoce, tak Velikonoce byly pro nás v podstatě Pondělí velikonoční. My jsme samozřejmě církevní obřady příliš nerespektovali. V podstatě pro nás bylo klíčový pondělí ... Velikonoční pondělí, ve kterém jsme se jaksí vyřádili a ...řekl bych, že jsme v tu dobu ani tu církevní ... tu církevní ... já bych řekl tu dimenzi nijak moc ne ... nevnímali.

20. T: Nyní se zeptám na svátek prvního máje. Vzpomenete si, jak probíhaly oslavy tohoto svátku?

20. L: No a pokud jde o první máj, první máj jsme měli rádi. Prostě jít do prvního máje bylo pro nás ... to nebyla povinnost, to byla... já bych řekl taková radostná událost, kdy jsme šli do party a pořvávali jsme a ... a buď jsme jezdili na alegorických vozech nebo jsme ... ale chodili jsme do průvodu, nikdy jsme nestáli jako stafáš, takže já nemůžu říct, že to byl povinný svátek práce a ani jsme to nebrali jako oslavu švadlenek americké, který si to ... který odskály nějakou nespokojenost, prostě pro nás to bylo svátek, já bych řekl jara a jestli byly nějaký nápisy na alegorických vozech, které propagovali buď nějaký JZD nebo ... nějakou fabriku nebo nějakou ideologickou myšlenku, to nám bylo tak trošku fuk, takže já bych jako ten první máj nebral jako ponižující součást tehdejšího společenského toho ... otázka je, zda by nebyly určitý výhrady, kdybysme se vzpírali a kdybysme tam nešli, netroufám si říct jak konkrétně by situace vypadla, ale my jsme ji neřešili, pro nás byl první máj první máj a nejtít tam, nám vadilo, když přšelo nebo sněžilo.

4. Rozhovor s Martinou K.

T: Tak už nahrávám.

1. T: Mou první otázkou je, jestli se k Tobě dostalo, díky vzpomínkám našich předků něco z období První světové války? Jak vypadal život v té době? Jakým způsobem je První světová válka zasáhla? Kde se nacházeli Tvoji, vlastně naši rodinní předci?

1. M: Tak já budu vycházet ze vzpomínek mojí prababičky, která mi takhle často něco vyprávěla. Prababička se narodila rok po válce, takže to budou vzpomínky jejich rodičů. Ty se nezávisle na sobě přestěhovali do Maďarska přímo do Budapešti. Přestěhovali se tam asi ještě před válkou, to nevím kdy. Prababičky tatínek se tam přestěhoval za práci, protože pracoval jako dělník a ti byli takhle v Maďarsku nebo asi i jinde ... jako asi v rámci Rakouska-Uherska hodně cenění. To prababička říkala, že když někdo řekl, že je Čech, tak že neměl problém sehnat práci a měl za ni dobrý peníze. Český zlatý ručičky, prý vždycky odváděli dobrou práci a byly spolehlivé. A maminka prababičky se tam přestěhovala, protože její bratři už tam takhle byli za práci a vyznali se tam. A tady v Čechách ji zrovna zemřeli rodiče, takže by tu zůstala sama. No a pracovala tam asi jako služka. To prababička vyprávěla, že ta maminka jednou měla jít sloužit k nějakým hercům a když se zeptala, kde bude spát, tak jí řekli, že pod

stolem. A na to jim řekla, že tohle fakt né a našla si práci jinde. Prý byla dost... jak se říká od rány, říkala prababička a vždycky se u toho smála. Ale jinak taky ta maminka neměla problém sehnat práci. A pak se tam seznámila s tím tatínkem. Přece jenom ona už byla prý taky straší. Jakoby na tu dobu, když lidi zakládali rodiny daleko dřív než teďka my. A tak jí ty bratři prý brali mezi ostatní Čechy a tam se s ním seznámila. On byl ... já teď nevím... jestli vdovec nebo rozvedený, ale asi spíš vdovec, že jo. Ono se dřív lidé tak nerozváděli. No a asi byl hodný a měl práci, tak se vzali se a měli spolu prababičku. A navíc v rodině byli ještě děti z tatínkova prvního manželství a taky dokonce vnuci toho tatínka, protože ty mu tam zanechali jeho dcery, který byly asi takový no ... do větru. Prý se tam vždy stavily na pár dní i s dítětem no... a odjely už bez dítěte. Jedno to miminko prý ta maminka nesla do sirotčince, ale když viděla, jak ho tam slíkají z toho pěkného oblečku a převlíkají ho do toho univerzálního, tak prý se v ní něco hnulo a prostě ho tam nemohla nechat. Vzala ho zpátky domů a starala se o něho. Ještě před prababičkou měli spolu ještě jedno dítě, myslím, že se jmenoval Rudolf, ale to miminko po pár dnech zemřelo a pak až měli prababičku Emmu. A po ní už neměli dítě. Takže prababička byla jakoby jedináček, ale vyrůstala i se svými synovci a strýčkem, ale ona je brala jako bratry a měla všechny moc ráda. Takže ten tatínek asi vydělával dobré peníze, ale přece jenom musel živit navíc čtyři děti, takže na vysoké noze si nežili. No a během války ... já nevím to se ještě ty její rodiče asi neznali a asi se jim žilo hůř to je vždycky během války. Myslím, že jeden ten bratr té maminky zahynul ve válce, to myslím, že říkala. Ale co vím určitě je, že tatínek prababičky manžela, jakože mého pradědečka, tak ten ve válce byl. Ale on byl kuchař, nebyl frontový voják. A když byl na frontě v Itálii, tak mu tam omrzly nohy, a dokonce života špatně chodil. No a prababičky tatínek nebyl určitě ve válce, protože on už byl dost starej, nevím, kolik mu přesně bylo, ale takových 40 určitě spíš víc. To prababička vždycky říkala, že měla staré rodiče. A toho tatínka by asi ani odvézt nemohli, protože byl jediný, kdo se ty svoje děti staral.

2. T: Následující otázka navazuje přímo na první. Dostaly se k Tobě někdy nějaké informace o životě Vašich předků v První republice, to znamená v období 1918 až 1938. Vzpomeneš si v jakém zaměstnání pracovali? Byli spokojeni či nespokojeni s politickou situací?

2. M: Tak jak už jsem říkala babička se narodila 1919 v Budapešti, tam žili asi ještě jeden rok a pak se museli přestěhovat do Čech. Protože po válce a po rozpadu Rakouska-Uherska už ty Češi tak žádaný nebyli a později se museli dokonce vystěhovat. Asi tam byla nějaká nevraživost, přece jenom Maďaři si dělali nárok na Slovensko, protože Slováci byli tak nějak vždycky součástí těch Uher. Prostě je ty Maďaři vyháněli. Takže prý nasedli na vůz, babičku,

teda prababičku, posadili do peřin a museli si hledat nový domov. No muselo to být strašné. Nevěděli kam jít, co budou dělat, jak uživí děti. Nakonec se usadili v Hořicích, nevím přesně proč, protože ani jeden z těch rodičů odtamtud nepocházel. Tam ten tatínek našel práci jako ... no já nevím, jak se to přesně řekne... prostě takový ten obecní metař. A maminka neměla žádné stálé zaměstnání, ale přivydělávala si tím, že hlídala malé děti, protože školky v té době nebyly. No a postupně začli vydělávat i ty jakoby bráchové, ale oni se pak od nich odstěhovali, myslím. No v každém případě žili v domku, který ovšem nebyl jejich oni žili asi jenom ve dvouch místnostech ostatní měla asi správcová nebo nevím. Měli malý dvorek, na kterém měli ... no ... prostě sociální zařízení... Takže byli dost chudí, ale prababička si na to nijak nikdy nestěžovala, že by se jí snad děti ve škole posmívali to ne. A do života jí to naučilo být skromná, což fakt prababička byla. Takže se sice měli asi hůř než v tom Maďarsku, ale že by si nějak stěžovali, že by někdy prababička říkala, že by tohle období První republiky bylo nějak špatné, tak to vůbec. Naopak. Vždycky, když mluvila o prezidentu Masarykovi, tak vždycky říkala Tatíček Masaryk a vždycky to říkala s takovou úctou a pokorou. Já mám takový dojem, že ho i viděla na živo, protože když se v Hořicích stavěla ta ... Masarykova věž samostatnosti, tak on u toho byl.... Takže opravdu na tohle období ráda vzpomínala, možná taky proto, že to bylo období jejího dětství, na které s láskou vzpomínala. A taky to bylo pro tu rodinu lepší v tom, že byli doma nemuseli mluvit cizím jazykem a konečně už byli prostě ve svém státě. V každém případě prababička tam začala chodit do školy, kde se jí moc líbilo, ona byla docela chytrá, prej jí moc bavila fyzika a chemie. Moc jí teda nešla matika, asi taky proto, že měli prý takovýho divnýho učitele a asi taky dost přísného. Taky říkala, že měli strašnou učitelku na němčinu, o které prababička říkala, že to byla fakt zlá baba, která ze sebe dělala něco víc a dost ty žáky, vlastně žákyně ono to bylo oddělený, ponižovala. A taky prababička moc neměla ráda výtvarku a takový ty domácí práce nebo jak tomu dřív říkali. Na výtvarku jí prý doma maloval obrázky jeden ten jakoby bratr, který mám takový dojem dělal malíře pokojů, ale nevím. No a na ty pracka jí maminka musela jednou šít nějaký svetr, protože to prababičce nešlo. Ale stejně s těch domácích prací měla vždycky asi dvojku na vysvědčení. A taky měli ve škole dobrovolnou náboženskou výchovu nebo nábožku, jak babička říkala. A když se maminky ptala, jestli tam může chodit, tak jí prý řeka: Ale prosím tě, co bys tam dělala? a smála se u toho. A prababička z toho byla trochu smutná, protože tam dost jejich spolužaček chodilo. Ale jinak jí to šlo a měla taky dost kamarádek. A to nejenom takový ty z těch chudších rodin, ale pár jich měla i z těch bohatších. Prababička byla dost takhle v kolektivu oblíbená, protože byla hodná, skromná a určitě nezkazila žádnou legraci. Vždycky prý házeli jednomu učiteli, když procházel třídou, šlupky od mandarinek do kapes.

A doma hodně pomáhala mamince hlídat ty děti a tam si tu práci zamilovala. Prababička to s dětmi fakt uměla. A chtěla teda studovat na učitelku, ale bohužel nemohla, protože jak ta rodina byla chudá, tak si to prostě nemohli dovolit. Takže se prababička musela vyučit na prodavačkou a celý život tuhle práci dělala. Já si myslím, že tu práci pak měla docela ráda, taky měla vždycky dobrý kolektiv takže ... to bylo asi v pohodě. No a jak byla starší, tak už začala randit, teda no randit dneska bychom to asi nazvali kamarádství, ale dřív to brali jinak. Vždycky prý chodili celá parta tancovat a tak ... lítali po venku. Měla prý jednoho kluka, se kterým by možná i byla... jakože by se vzali a tak dále. Ale prý jeho mamince nebylo po chuti, že prababička byla z chudé rodiny a on potom šel pracovat do Německa. No ale babička nezhálela ... potom už začala chodit dědou, který se učil fotografem.

3. T: Dále bych chtěla mluvit o hospodářské krizi, která vrcholila na konci třicátých let. Jak tuto situaci prožívala Vaše rodina? Týkal se problém se zaměstnáním nebo dokonce ztráty zaměstnání Vašich předků?

3. M: Tak v té době prababička už pracovala. S prací asi žádný problém nebyl, jako že by jí vyhodili to né. Problém byl, že v té době zemřel ten její tatínek. To prý bylo dost hrozné, protože podle zvyku musel být tři dny vystavený v domě a až potom byl pohřeb. On už byl starý a asi i nemocný a ta maminka na tom taky nebyla dobře, možná jestli ještě pár těch dětí hlídala... Ale asi ne, protože lidi neměli moc peněz. Takže prababička musela živit sebe i tu maminku, která na ni byla dost závislá. Jako jestli jí občas ty bratři nějak pomohli je to možný, ale prababička to nějak neříkala. Oni se od nich odstěhovali a žili si už svoje životy. Dost možná už měli rodiny, oni byli od prababičky o dost starší. Takže ten život byl horší bylo těžké koupit jídlo a tak dále. Ještě jak ta rodina byla chudá, tak to muselo být ještě horší, ale prababička si nikdy nestěžovala. A navíc asi bylo čím dál větší takový to napětí. Lidé měli určitě strach nevěděli, co bude dál. Ale prababička měla stále své kamarády, se kterými si asi dost pomáhali, v práci byla u šéfů oblíbená, protože byla šikovná. V krámě občas musela hlídat syna těch majitelů a z toho moc prý odvázaná nebyla, protože ten kluk byl strašně rozmazlený.

V každém případě v téhle době se narodila moje babička, jakože od mojí mamky maminka. Ta se narodila na jižní Moravě a její rodiče měli svůj domek a taky svoje políčka a svůj dobytek. Ona si tu dobu až tak babička nepamatuje, narodila se 1935, ale tak z vyprávění, co slyšela říkala, že v té době opravdu ta rodina musela žít jen z toho co jim dávalo to jejich pole a prostě to hospodářství. Prostě peníze moc nebyly a z toho mála co měli se toho moc nedalo sehnat. V tom domku žil babiččin tatínek s maminkou, toho tatínka rodiče ... a ještě nějaká

teta. No a postupně přicházely děti, babička byla třetí a po ní ještě přišly dvě, to asi až za války, ale to nevím přesně. Ale prý si lidé hodně pomáhali, když jeden soused něco neměl ostatní mu to dali, a on jim zase na oplátku dal to, co neměli oni. Lidé si taky běžně chodili pomáhat na pole. Nejdřív šli k jednomu potom k druhému... a tak to bylo.

4. T: Tato otázka je spojená s předchozí otázkou, protože se jedná o stejné období, tedy konec třicátých let. Máte nějaké informace nebo vzpomínky od Vašich předků o vzestupu Sudetoněmecké strany vedené Konradem Henleinem?

4. M: Tak o tom prababička vůbec nic neříkala, protože jí se to netýkalo, ty Hořice v pohraničí nebyly, takže se o to asi nestarala. Měla jiné starosti hlavně zabezpečit tu maminku a sebe taky, což bylo v té době, jak byla ta krize těžký. Ani babička Oldřiška, jakože ta z Moravy, o tomhle nic neříkala, hlavně z toho důvodu, že si to nepamatuje ... a hlavně lidí na Moravě se to vůbec netýkalo a když už tak třeba ve větších městech. V té vesnici žádní Němci snad ani nebyli a jestli ano, tak asi žádné problémy nedělali.

5. T: Dostáváme se do doby, kdy došlo k Mnichovské dohodě. Jak naše rodina vnímala obětování Sudet německé rozpínivosti, mluvil někdo z rodiny o tom, zda bylo správně, že dohodu tehdejší prezident Edvard Beneš podepsal?

5. M: Prababička vždy říkala, že to podepisovat neměl, ale zároveň chápala, že byl prezident Beneš v těžké situaci a asi si myslel, že to bude tak nejlepší. Chtěl asi ušetřit životy našich vojáků. Říkala, že chlapi počítali s tím, že budou bojovat, prý i její kamarádi chtěli dobrovolně narukovat, dokonce i nějací narukovali. A byli dost zklamaní, že nebudou bojovat, protože oni fakt chtěli, prostě to brali jako svoji povinnost, kór ti, co bojovali v první světové, a ještě nebyli tak staří. Vždycky říkala, že to asi muži brali jinak. Chtěli tu republiku bránit a ženský byli rády, že o svoje manžele a syny nepříjdou, ale taky s tou situací nebyly spokojený. Prostě ty lidi nějakým způsobem asi tušili, že to bude horší, že to Němcům nebude stačit. Někteří Beneše pokládali za zrádce, ale to byli asi výjimky.

6. T: Po Mnichovské dohodě došlo k odsunu českého obyvatelstva z pohraničí. Toto období je známé jako tzv. Druhá republika. Mě by zajímalo, jestli se k Tobě doneslo něco o této události prostřednictvím vzpomínek našich předků?

6. M: Tak o tom taky ani prababička ani babička nic nevyprávěly, protože se jich to netýkalo, svých starostí měly dost. Teda asi spíš ta prababička že jo. Babičce byly tři roky. A prababičky prioritou byla práce, aby uživila sebe a svoji maminku, která by bez ní nepřežila, protože si neměla, jak vydělat na jídlo a byla asi i nemocná. Ale lidé byli už opravdu nervózní, protože se něco dělo a oni nemohli nic dělat.

Ale asi v téhle době, rodiče otce mojí mamky, tak ty bydleli někdo u Český Lípy a pro jistotu, nevím, jestli přímo v tom třicátém osmém roce nebo jestli o rok později, tak pro jistotu dali svého syna, mého dědečka, k babičce a k dědečkovi jakoby k rodičům mamky mého dědečka. A ti bydleli ... v Dubenci, tak myslím, že se ta vesnice jmenovala. Protože ten Dubenec nebyl ještě v pohraničí, ale byl taky dál ... prostě od tý Prahy a oni tušili, že přijde něco špatného. Asi čekali, že se tam budou muset přestěhovat taky, ale to se nestalo. Později za dědečkem poslali i svoji mladší dceru. Takže děti vychovávala babička. Děda měl podle vyprávění tu babičku strašně rád a pletl si ji s její sestrou, protože ony byly dvojčata, takže prý byly úplně stejné. Ta babička na něho i na tu sestru byla moc hodná. Dědeček prý byl sice přísný, ale také velice laskavý. Sice asi od něho děda dostal za nějakou klukovinu výprask, ale taky ho měl moc rád. Celkově v tom Dubenci se měli docela dobře našli si tam kamarády a děda tam začal asi i chodit do školy. Děda ty svoje prarodiče bral jako rodiče. Jako jo věděl, že to nejsou jeho rodiče, ta jeho maminka za nima i občas jezdila, ale on je tak prostě bral. Protože oni ho vychovali žil tam asi šest let, a to asi v dítěti zanechá stopu. Svoje rodiče vlastně jako rodiče moc nebral. Neměl k nim takovou tu úctu asi i důvěru, přece jenom poslali ho pryč. Jako malý nechápal, že to udělali pro jeho dobro. Když už bylo po válce a on se i se sestrou mohl vrátit domů, tak i tak každé prázdniny jezdil za babičkou a za dědou. Navíc s tátou neměl dobrý vztah, on byl asi takovej divnej. Ale on to taky ten jeho tatínek neměl jednoduché, rodiče neměl, v dětství byl v sirotčinci a potom dělal četníka, což nebylo jednoduchý a kdo ví co se s ním dělo za války... Ale ten vztah nebyl dobrý, ani ta sestra toho tatínka neměla nijak zvlášť ráda. Ta jednou mojí mamce říkala, že když už byla vyučená nebo prostě starší, tak se chtěla dostat co nejdál od táty. No... a to se jí docela povedlo, protože se vdala a začala pracovat ve Frýdku-Místku.

7. T: Dostáváme se do období Druhé světové války. V roce 1942 došlo k atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha, po kterém došlo k hrozným událostem, například k vypálení obce Lidice a Ležáky. Uchovaly se Ti nějakým způsobem tyto události ve rodinné paměti? Víš o někom z naší rodiny, že by byl poslán nuceně pracovat do Německa? Jaké vzpomínky na toto období naše rodina má? Jak vypadal život v tehdejším protektorátu Čechy a Morava?

7. M: Tak za druhé světové války furt prababička Emma pracovala v krámě, musela se starat o maminku. Párkrát mi vyprávěla, že asi nějak ze začátku války chvílku roznášela nějaké protinacistické letáky. A ona vždycky říkala: Marti já jsem byla tak blbá, kdyby mě u toho někdo chytil, tak by mě zavřeli a asi i zabili, já jsem si to vůbec nejdřív neuvědomila, že to prostě nemůžu, ale pak jsem toho hnedka nechala. V té době už chodila s pradědou a ten

musel pracovat v Německu. Asi v nějaké továrně. A vždycky se domů vracel akorát asi na víkend, ale určitě tak jednou za měsíc nebo jak kdy. Tak to hnedka, když přijel šel za prababičkou a chodili spolu na procházky, tancovat někdy stěma kamarádama. Měli se moc rádi. Babička říkala, že měla štěstí, že si našla takovýho manžela. V každém případě problém nastal, když po prababičce chtěli, aby šla taky pracovat do Německa. To prý vždycky přišel do toho obchodu nějaký ten úředník, nevím, jestli Němec nebo kolaborant a říkal: Tak slečno Vávrová, kdy půjdete, už by to chtělo. A prababička říkala, že prostě nemůže, že tady má nemocnou maminku, ta by bez ní nepřežila, že už si nevydělá na jídlo, ale to ho moc nezajímalo. Prababičku měli, ale její nadřízení rádi, a tak to ta vedoucí vždycky nějak domluvila. A kdyžtak tomu úředníkovi dala nějaký úplatek, jako né peníze, ale třeba maso nebo tak. No ale potom to už nestačilo a ten úřední řekl, že když bude prababička vdaná, tak že ji nechá. No, takže prababička psala pradědovi dopis, že to jinak nejde a že se asi teda budou muset vzít. Děda souhlasil, ale prababička to musela říct jeho rodičům. Takže prababička šla vlastně svého budoucího tchána žádat o ruku svého manžela. Říkala, že se jí do toho vůbec nechtělo, protože oni byli tak trochu bohatší a ona byla hold chudá a měla tu špatnou zkušenost z minula. No ale ti rodiče to pochopili a sňatek schválili. No a když se teda praděda vracel z Německa na víkend a na svatbu, tak jak spěchal, tak mu v té továrně něco spadlo na nohu. A když přijel, tak šel k doktorovi a ten mu řekl, že s tou nohou opravdu něco má, jestli to měl nějak naražené... to nevím. A mohl zůstat asi o týden dýl doma. No, takže se s prababičkou vzali, a ještě mohli být delší dobu spolu, než plánovali. Takže když potom do toho krámu přišel zase ten úředník, že si jde pro prababičku, tak mu prababička vesele řekla, že nikam nemusí, že je vdaná, ale ten úředník jí řekl, že to nestačí a že by musela být v jiném stavu. Tak to prababička měla strach, tak zase musela napsat pradědovi. Tak praděda zase přijel a ... tak dál si to asi domyslíme že ano. A prababička byla v jiném stavu. Když to tomu úředníkovi říkala, tak jí řekl, že dobře ať přinese potvrzení, a že kdyžtak do třetího měsíce bude pracovat někde asi kousek za hranicemi. Ale to prababička nemohla kvůli té její mamince. A tak šla k doktorovi, ten jí řekl, že je ve druhém měsíci. Ale prababička ho prosila, vysvětlila mu tu situaci a on jí do toho průkazu napsal, že je teda ve třetím měsíci. Takže když pak ten úředník přišel, tak už prababička byla na koni a on už jí pak definitivně nechal na pokoji. Jednou také vyprávěla, že šla po městě a potkala na ulici svoji kamarádku. A ta kamarádka byla Židovka. Taky že měla na kabátu tu hvězdu, jak museli nosit. No a prababička si s ní chtěla popovídat, ale ta kamarádka jí řekla: Emmo jdi pryč, ať tě se mnou nikdo nevidí, ať nemáš problémy. A to bylo asi naposledy, co tu kamarádku prababička viděla. Ono takhle víc těch Židů z toho města zmizelo a lidi nevěděli kam je odvázejí, až

potom se dozvěděli, že jeli na smrt do koncentračních táborů. Prababička vždy říkala, že Němci byli parchanti. Jednou, když byl už zákaz večerního vycházení, tak se praděda od někud vracel a najednou po něm začali střílet. Rychle se schoval za nějaký vrata, takže to přežil, ale ty díry po těch kulkách, tam prý ještě dlouhou dobu byly. V roce 1944 se prababiče a pradědoj narodila dcera Zdena, moje babička. Prababička říkala, že i v týhle mizerné době byla šťastná, protože se jí po těch všech útrapách narodila zdravá holčička a měla manžela, kterého nadevše milovala. Mám takový dojem, že už ani praděda nemusel jezdit do toho Německa, protože byl otec a musel být u rodiny. Válka se už sice chýlila ke konci, ale z Němců měli lidi stále strach, ba možná i větší, protože ti Němci, jak už museli ustupovat, tak byli čím dál víc agresivnější. A furt se střílelo. Prababička říkala, že vždycky babičku musela zavřít na dvorku do dřevníku, aby se jí nic nestalo. O těch Lidicích prababička nic neříkala určitě o tom věděla, ale nějak to neřešila. Ano, určitě jí to nahánělo strach, ale měla svoje problémy. No a po válce se celé rodina i z prababičky maminkou přestěhovala sem do Hostinného. Prababička z toho radost neměla, ona ty svoje Hořice milovala a chtěla tam být. Jenže praděda tady sehnal domek po Němcích a v tom domku byl fotoateliér i s dílnou, takže by konečně mohl dělat to čím se vyučil. Takže se přestěhovali. Bylo to asi sice z bláta do louže, protože bydleli opět ve dvou místnostech, ale žili jakoby ve vlastním. Ten Němec, který tam před tím žil se nechtěl stěhovat, a tak se oběsil. Jeho manželka byla antifašistka, takže si mohla odvést i více věcí, dokonce i nějaký menší nábytek a celkově s ní bylo zacházeno lépe. No, a tak tam začali žít a zanedlouho se jim narodila druhá dcera, Jaroslava.

Babička z Moravy si toho z tohoto období moc nepamatuje, byla malá. Ale říkala, že se občas museli schovávat, protože tam občas přelétly nějaké stíhačky. A taky to, že se ve škole musela učit německy, což jí vůbec nebavilo. No a její tatínek, ještě s dalšími sousedy, někdy tajně poslouchal rádio. Jinak práce měli stále dost a děti musely taky pomáhat.

8. T: Teď přejdeme k únorovým událostem roku 1948. Věděla bys, jak byl v naší rodině vnímán nástup Komunistické strany k moci?

8. M: Ona o tom prababička moc nemluvila, nechci říct, že byla explicitně proti téhle straně, ale ani nebyla nějaká vášnivá komunistka. Asi je nevolila, to asi né. Ale oba dva i s dědou byli potom ve straně, ale asi spíš z povinnosti. Ono to ti mladí lidé, kteří se měli dřív špatně, asi i vítali. Myšlenku toho, že už nebudou chudí a bohatí. I když prababička nijak nebrojila proti demokracii anebo První republice, tak tuhle myšlenku uvítala, nechtěla už žít v chudobě. Musela taky myslet na svoje děti, jenže nevěděla, že nastanou takový události, jaký nastaly.

Že se nikdy ty počáteční myšlenky nenaplní. Nikdo to nemohl vědět. Pro ni se život nijak nezměnil pracovala stále jako prodavačka, starala se o děti, s tím jí hodně pomáhala její maminka. A měla manžela, který pro ni byl vším. Navíc i on byl teď šťastný, protože měl konečně svoji milovanou práci, a to fotografování. Bylo jim teďka po válce dobře. Sice se prababičce stýskalo po Hořicích, ale začala si zvykat a našla si zde nové kamarádky. Společně i s pradědou chodili na procházky nebo do kina. Do toho kina nechodili asi zas tak často, protože vždycky, když tam s pradědou přišli, tak pán u kasy říkal: Á Šubrovi jdou do kina, tak to musíme vyvěsit prapor. Prostě se v tom novém městě nějak aklimatizovali a lidi je měli rádi, protože to byli slušní lidé.

Babička Olinka, říkala, že s komunisty těm prostým lidem opadlo strašně práce. Což lidi vítali. Už se nemuseli, tak dřít a dostávali zapláceno. Všichni z té vesnice šli do JZD dobrovolně, bez problémů. Akorát asi dvěma velkým sedlákům vzali nějaký majetek. Ale možná, že jim to ti lidé přáli, protože na ně dřív museli dělat, když byla ještě robota, tu prý ještě babičky babička pamatovala. Prý vždycky šel po vesnici takový ten dráb a křičel: Nááá panské. A všichni museli jít. A taky bylo víceméně pro všechny dostupné vzdělání, čehož babička využila, protože se dobře učila a bavil jí přírodopis, a tak šla studovat na zdravotní sestru. Takže se z té vesnice přestěhovala do Uherského Hradiště, kde byla ta škola. A tam se jí moc líbilo. Našla si tam kamarádky a společně chodily do kina, do divadla a na ten ... no Hradišťan ta skupina, jak zpívají ty moravský písničky. Škola jí taky bavila. Ona ta škola měla taky pro sebe nemocnici, aby ti studenti měli praxi. No a v té nemocnici, prý sestřičky dělaly jeptišky, nebo řádovky, jak říká babička. A prý se občas chodily s těma jeptiškami modlit do kaple, která tam byla v tom areálu. Ono na tý Moravě byli ty lidi dost věřící. Babička říkala, že pravidelně, když byla malá, chodila celé její rodina do kostela a taky chodili cvičit do Sokola. Babička je samozřejmě pokřtěná a její druhý jméno je Hedvika, po té kmotře. Ale ona ho nikdy nepoužívala. Takže ona, jak už jsem říkala, tu revoluci brala pozitivně, díky tomu vlastně mohla studovat, jinak by nemohla. No a když tu školu dodělala, tak dostala umístěnku někam k Opavě nebo Ostravě... prostě někam tam. No a tam začala pracovat v nemocnici a pak se tam poznala na nějaký zábavě s dědou. No a pak spolu začali chodit, chodili spolu na koncerty, do divadla na opery a operety a asi i do kina no a potom ... potom se museli vzít. Ne tak oni by se vzali i tak, ale to těhotenství to uspíšilo. Takže se vzali a přestěhovali se teda k dědovým rodičům semka do Hostinného. A babička říkala, že jí moc ti rodiče asi nemuseli, že prý byla z chudé rodiny.

No nevím, jak to vnímala ta rodina tady z Hostinného, jako myslím rodiče otce méj mamky, ale asi s tím taky neměli problém, jako s tím převratem. Jo, oni už totiž po válce bydleli

v Hostinné. Jediné, co bylo špatný, tak to bylo to, že děda tady studoval na gymnáziu. On byl totiž dost chytrý a oni to gymnázium komunisti zrušili, jako buržoazní přežitek. Takže děda musel studovat tady na papírenském učilišti, ale potom nevím, co studoval.

9. T: Milada Horáková. Vzpomeneš si, o jakou událost spojenou s tímto jménem se jednalo? Bylo Ti o ní něco vyprávěno, prostřednictvím rodinných předků?

9. M: Tak samozřejmě já vím, o co jde. Ale nikdo, jako prababička nebo babička mi o tom nikdy nic neřikaly. Asi o tom věděly nějakým způsobem, to asi určitě, ale neřešily to. Nevím, jestli s tím souhlasily nebo ne ... to nevím. Asi měly svých starostí dost. Babička, tak ta sudovala a říkala, že se nikdy o politiku nezajímala. Možná, že jak byla vychovaná ve věřící rodině, tak se jí to taky nelíbilo, ale to nevím. No... a prababička ... pro tu bylo asi hlavní její práce, děti ... manžel. Asi to neřešila nebo to ani nechtěla řešit.

10. T: Tak přejdeme na další otázku. V roce 1953 došlo k měnové reformě. Vzpomeš si na jakékoli informace s ní spojené? Věděla bys, jak byla v naší rodině vnímána měnová reforma?

10. M: No tak prababička z toho vůbec radost neměla, protože holkám, jako mojí babičce a její sestře s pradědou spořili, protože ten praděda měl asi jako dobrý peníze za to focení, ale to si domýšlím. No a najednou o to přišli. Jako asi ty peníze poslušně odevzdali, že by je pálili, jak to některý lidi dělali, tak to ne. Akorát vím, že si některý ty peníze babička schovala na památku. A babička Olinka tak ta o tom taky nikdy nemluvila. Ona si v té době ani asi nevydělávala, takže jí se to vlastně netýkalo. A ty z Hostinného nevím, jak to vnímali asi z toho taky nebyli úplně odvázaný.

11. T: Nyní přejdeme na období politického uvolňování v období šedesátých let. Tyto události vyvrcholily Pražským jarem. Vyprávěl ti někdo z rodiny, jak vypadal život v této době? Mluvil někdo o nějakých politicích?

11. M: Tak prababička o té době až tak moc nemluvila asi se měli dobře. Alexandra Dubčeka s pradědou podporovali, možná proto i v té straně byli. Tak dostávalo se sem zahraniční zboží, hudba ...asi se měli fajn. Babička Zdena v té době už pracovala v továrně v Tesle, kam nastoupila hned po základce, ale zároveň si dodělávala pedagogickou školu v Jaroměři, protože chtěla pracovat ve školce. Hold tu lásku k dětem podědila po své mamince a splnila jí ten sen. No... ona to byla jakoby střední, ale později i babička myslím jezdila dálkově na vysokou do Prahy, ale žádný titul nemá. Oni si to ty učitelky asi musely nějak dodělat. No v každém případě... babička jezdila do školy a u toho už začala nějak chodit s dědou. Ty šedesátky já nevím, asi to bylo fajn, poslouchali Elvise... chodily s kamarádkama ven nebo i s

klukama. No ale babička se potom taky vdávala a 1965 se jí narodil můj tat'ka. Babička Olinka už bydlela taky tady v Hostinném s dědou a v té době asi 1962 se jí narodil syn, můj strejda, no ale, když mu nebyl ještě ani rok, tak byla znovu těhotná .. a zjistilo se, že čeká dvojčata moji mamku a tetu Gábku. Z toho byla kapánek přepadlá... Navíc ty vztahy s dědovejma rodičema byly takový divný. Takže babička se musela starat o tři děti, děda jí s tím určitě pomáhal a asi i jeho maminka. Ale asi se jim taky žilo dobře. Babička si našla práci v oční léčebně a ta práce jí moc bavila. Taky se sem dostávala ta cizí hudba ... babička s dědou rádi poslouchali Franka Sinatru a i toho Elvise. Možná i Beatles. A taky i Kryla. Dubčeka taky s dědou podporovali, ale babička ve straně zatím myslím nebyla. Ona o to nestála. Ale děda tak ten ve straně byl, ten byl přesvědčený komunista.

12. T: Přesuneme se dál. V srpnu roku 1968 došlo k vpádu vojsk Varšavské smlouvy na území Československa. Věděla bys, jak byla v naší rodině tato událost vnímána, co třeba naši rodinní předci dělali, jaký byl jejich názor na tuto událost?

12. M: Tak prababička mi o tomhle nikdy moc nevyprávěla, ale určitě to brala jako ... no... asi jako zradu, protože byla s tím obdobím, v těch šedesátých letech spokojená. Babička říkala, že v to ráno nějak brzo vstávala asi kvůli synovi a najednou slyšela hrozný hluk, tak se podívala z okna a viděla to tam... ty tanky a takový ty auta vojenský. Najednou se hrozně bála, její muž, můj děda, nebyl zrovna doma. No ...strašný... A najednou prý viděla jak z toho, teďka nevím, jestli tanku nebo z toho vozidla... no prostě, že najednou z toho vyskočil nějaký voják a byl to takovej ten mongoloidní typ. Vůbec nevěděla, co se stane, ale on pak asi nějak zase zalezl nebo nevím... Tak potom v rádiu slyšela, jak ty moderátoři říkaj, ať se s těma vojákama lidi nebaví, kdyby chtěli vodu nebo něco, tak ať jim nic nedávaj. No tak jim neotvírali. Myslím, že mi babička říkala, že někdo z Hostinného otočil ukazatel na Prahu a ty tanky jeli úplně někam jinam. Asi to nechápali, co se děje, žilo se jim dobře, s politikou byli spokojení a najednou to bylo všechno jinak.

Moje maminka mi vyprávěla, že si z toho pamatuje to, že měli doma zavřený okna, nesměli chodit ven a furt slyšela nějaký rachot ze silnice a že taky zahlídla tank. Ale vždycky, když to slyšeli, jako ten rachot, tak že se museli nějak schovat. A rodiče i jako ty prarodiče byli strašně nervózní a byl z nich cejtit ten strach. Ty děti, jako moje mamka, teta a strejda, tak ty vůbec nechápali, co se děje, ty rodiče jim to nějak nechtěli, ale asi spíš nemohli, vysvětlit. Myslím si, že babička s dědou to taky vůbec nechápali, proč se tohle všechno děje.

13. T: Víš o tom, že by naše rodina zažila v období normalizace nějakou změnu oproti době před vpádem vojsk na naše území? Vyprávěl ti někdo z našich rodinných příslušníků o

zkušenostech s nějakým odporem proti k režimu?

13. M: Tak prababička s pradědou nevím, jestli se ten život nějak změnil, měli furt tu stejnou práci... Děda teda už neměl ateliér v tom dolním poschodí, protože tam, jak se babička Zdena vdala asi 1964 nebo 65, tak si z toho udělala byt a s manželem a s dětma tam bydlela. Takže děda pak měl ateliér ve městě. Ale asi měli v tu stranu nedůvěru. Dost souhlasili s tím Dubčekem asi i po tom srpnu šedesát osm. A já si myslím, že dědu kvůli tomu vyškrtli ze strany. Jako né, že by ho vyhodili, ale vyškrtli ho. No jenže s tím pak ještě byly problémy. No a moje babička pracovala v tý školce, kde měla super kolektiv. To vyprávěla, že tam jednou něco se ženskejma oslavovaly... jako už bez dětí samozřejmě... no a jak byly v tý dobrý náladě, tak jedný ženský, kterou nějak nemusely, přilepily, jakože inzerát na vrata, že prodá postel. A tý paní se fakt někdo ozval, že tu postel koupí. A takový různý příhody... Anebo že tý samý ženský nějak takhle v noci volali, na pevnou linku, protože mobily ještě nebyly, no a ona to celá rozespálá zvedla a říkala no... co je... a oni se jí zeptali ... jestli jí teče voda...nebo něco takového ... a ona odpověděla, že jo ... a oni na to ... tak si umejte nohy a zavěsily to. Takže tak... Problém, ale byl, když se babička měla stát ředitelkou, měla na to schopnosti, ale oni jí to komunisti nedovolili, kvůli tomu pradědoj, jako jejímu otcí. No ... a asi měli jinak jiný starosti. Děti jim postupně rostly... Můj taťka se pak bydlel na intru, teta potom začala studovat ve Vrchlabí na gymnáziu, a strejda taky začal studovat. Taťka pak šel po maturitě na vojnu, což prý byla strašná buzerace a potom začal v Hostinném pracovat v papírnách ... no, ale potom u toho začal studovat vysokou školu, na které před tím studovala i mamka s tetou. Babička Olinka se s dědou odstěhovali od těch rodičů, ale neproběhlo to v dobrým. Hrozně se hádali, a tak si prostě našli bydlení jinde. Odstěhovali se do vedlejší vesnice, která ale jakoby patří k Hostinnému. Měli se tam docela dobře, babička to měla o dost blíž do tý práce... do tý oční léčebny a děda asi taky. Děti chodily furt do té samé školy, takže v pohodě. Hlavně už bydleli sami a nemuseli se hádat s těma radičema. Dětem to ale bylo líto... Mamka mi říkala, že jim prostě zakázali se s babičkou a s dědou vídat. A oni to vůbec nechápali ... No ale nebylo to poslední stěhování. Na tý Americe ... tak se ta část jmenuje ... tak tam nebydleli ani rok a zase se stěhovali. Děda totiž dostal místo ředitele v továrně až ve Svobodě nad Úpou. A dojíždět nechtěl. Děti z toho byly nešťastný, nevím teda jak strejda, ale mamka s tetou hrozně. No a babička z toho nebyla taky odvázaná, protože tu svoji práci v tý léčebně měla moc ráda. A tam sehnala práci v plicní nemocnici v Horním Maršově. Ta práce ji nebavila. Hlavně si musela připomenout dost věcí, protože jak pracovala jenom s těma očima, tak trošku ztratila přehled o tom ostatním. A ta práce byla pro ni taková depresivní, protože asi většina pacientů tam umřela. A ona na to nebyla zvyklá. Žili v obrovském bytě v takové vile. Tak že jo, děda

byl ředitel. No ale mamce s tetou se do školy vůbec nechtělo, když tam poprvé přišly, tak se jim všichni posmívali, že jsou jakoby stejný. Ale později už to bylo dobré a našli si tam hodně kamarádek i kamarádů. To samé i strejda. No ale strejda byl trochu uličník a děda ho sem tam z nějakého průseru vysekal, měl na to možnosti. Děda babičku nutil, aby šla do strany. Vždycky jí prý říkal: Olinko asi by to chtělo, přece jenom jsem tady ředitel... měla bys tam jít. Asi se dost i hádali. No babička se teda nechala nějak přemluvit, ale stejně tajně v peněžence nosila odznáček s Dubčekem. Jí ta politika prostě vůbec nezajímala. A ty schůze byly pro ni zbytečná ztráta času, ale to asi pro většinu těch lidí, co tam byli. Mamka s tetou pak začaly chodit do Trutnova na gympl. V té době hodně poslouchaly toho Kryla, po tajnu, aby to rodiče neslyšeli. A taky Beatles a i Queeny, ty dokonce poslouchala i babička... no a vlastně tak nějak všechno co se jim podařilo sehnat. Ale jinak by prý si vůbec nedokázaly představit, že by ten komunismus měl nějak skončit. Prý to do nich lili ve škole, děda doma... Děda dost taky peskoval strejdu, kvůli vlasům. Nesměly mu překrývat uši. A holkám vůbec nechtěli dovolit džíny. Mamka s tetou byly docela překvapený, že když si měly vybrat na gymplu druhý jazyk, tak že jim děda řekl: No tak holky ... vyberete si asi angličtinu ne, nebudete studovat němčinu, že jo? Z toho byly příjemně překvapený, že to mohly studovat. Děda totiž nesnášel Německo, němčinu ... kvůli druhé světové. A taky byl proti církvi, protože se prý spolčila s Němcema... no popravdě nevím, jak tohle nesla babička. No mamka s tetou po gymplu chtěly jít na medicínu nebo na veterinu, ale rodiče jim to z nějakého důvodu nechtěli dovolit. Zkusily teda příjmačky na tu medicínu, ale nepovedlo se jim to. Děda jim odmítl napsat odvolání, kdyby jim ho napsal určitě by se tam dostaly, protože děda měl dost těch funkcí. Takže musely jít na chemickou školu s oborem papír v Pardubicích, byly z toho strašně smutné, protože na tu medicínu chtěly jít, ale co mohly jiného dělat. V té době taky dost s kamarádama jezdili na čundry, klidně třeba na měsíc. Tak nějak si hráli asi na hippies. Ta škola je vůbec nebavila, ale měli tam docela dobrou partu, a dokonce tam potkali i nějaké lidi z Hostinného. Po škole měly v plánu, že obě půjdou pracovat do Plzně. Ale mamka se nakonec rozhodla, že půjde zpátky do Hostinného. A teta se přestěhovala do Plzně. Mamka tady dostala místo v papírnách ve výzkumu, měla tam dobrý kolektiv a ta práce ji vlastně docela bavila. Bydlela nejdřív s kamarádkou v Hostinném a potom zase na té Americe. Hodně jezdila za kamarádkou do Prahy a za sestrou do Plzně. V té době se už ten komunistický systém začal hroutit. Mamka říkala, že vůbec nebylo v obchodech žádný zboží a všechno bylo takový ošklivý a neupravený. No a v osmdesátém pátém roce se musela přestěhovat zas do Svobody, kvůli dědoj, jemu trošku harašilo. S babičkou se dost hádali, ale stále se měli docela rádi. Tetě se potom v roce 1987 narodila dcera a mamka za nima dost jezdila. A taky

začali chovat pejsky, takový ty... Welsh corgi. Měli i štěňata a prodávali je. S tou fenkou, co měli, tak jezdili na výstavy a myslím, že se i párkrát dobře umístila. Mamka tím asi zabavovala dědu, aby měl nějakou náplň.

14. T: Sametová revoluce. Jak byla vnímána v naší rodině? Vyprávěl ti někdo, že by se účastnil demonstrací? Jak tuto otázku vnímali tvoji rodiče? Změnilo se pro ně něco? Vzpomeneš si na nějaká jména politiků z této doby?

14. M: Tak mamka na demonstracích byla, bylo to prý prostě neuvěřitelný. Konečně se to zhroutilo. Byla v Praze u té kamarádky, co tam bydlela. No a na Staroměstském náměstí zvonili klíčkama. A viděli Havla a všechny ty lidi co tam měli proslovy. Hnedka v práci se stala členkou občanského fóra. Mamky rodiče nevím moc jak to vnímali. Babičce to bylo asi jedno, možná, to pro ni bylo takový zadostiučinění kvůli dědovi. A děda to asi bral špatně, protože byl přesvědčený komunist, i když se mu stalo to co se mu stalo.

No a taťka v té době studoval na vysoký a tam se ho ptali, odkud je a kde pracuje ... no a když jim to řekl... tak mu narvali nějaký letáky ... protikomunistický. Ale nevím, jestli to nějak roznášel. A prababička s dědou nevím... asi byli rádi, že už to skončilo. Oni už stejně byli v důchodu, tak už jim to bylo asi jedno.

Muselo to být pro všechny dobré a takové vysvobození, že už se nemuseli bát říct svůj názor. Konečně bylo v obchodech zboží ... a tak nějak se to tu začalo zkulturovat.

15. T: Mojí další otzkou je rozdělení Československa na dva samostatné státy. Jaké vzpomínky Ti byly předány na tuto událost? Jaký mají Tvoje rodinní předci názor na tuto události?

15. M: Babička Zdena říká, že to nesli špatně, říkala, že přece jenom ty Slováci vznikli jenom díky nám, jinak by byli Maďaři a teďka se najednou chtěli osamostatnit. Byli na to zvyklý, že jsou Čechoslováci. Vždycky jí přišlo zbytečný, proč se takový stát musel rozdělit na dva menší. A to že ti Slováci najednou byli cizinci.

Nevím, jak to vnímala druhá babička a děda. Mamka, ale často říká, že to chápe, že se chtěli rozdělit, protože vždycky měla takový pocit, že byli trošku utlačovaní. Přece jenom hlavní město byla prostě Praha a slovenský prezident byl akorát Husák, jinak všichni Češi. Ale taky jí to bylo trochu líto, byli na to všichni zvyknutý.

T: Takže teď máme za sebou okruh otázek zaměřující se na vzpomínky, které ti byly předány, na historické milníky Československého státu. Nyní se zeptám na pár otázek, které se budou týkat postojů v naší rodině vůči Komunistickému režimu. Měj na paměti, že žádná odpověď není špatně.

16. T: Víš o tom, že by byl někdo z naší rodiny členem Komunistické strany? Pokládali se za příznivce nebo odpůrce minulého režimu?

16. M: Tak jak už jsem říkala prababička s pradědečkem ve straně byli, dědu teda nějak potom vyškrtnli nebo co. No a babičku pak vyloučili, protože nechodila na schůze, měla jiný starosti, v té době myslím, začala vést samoobsluhu, takže to bylo těžké. A asi ze začátku a včetně těch šedesátých let příznivci asi byli. No... ale od sedmdesátých let už asi tolik né. Babička Zdena a její manžel ve straně nebyli, pokud vím. Jejich děti jako můj tat'ka, tak ty ve straně nebyli a nevím ... asi to prostě nějak neřešily byly v tom vychovávané. Děda Jarda s babičkou Olinkou ve straně byli. Děda byl přesvědčený komunista, který věřil do samého konce. A babička do strany šla kvůli dědovi, aby mu nekazila pověst, ale asi ze začátku a v těch šedesátých letech jí to nijak nevadilo, jako ten komunismus. Ale ona se o to až tak nezajímala. A jejich děti, určitě neměly v plánu vstoupit do strany.

17. T: Vyprávěl Ti někdo, že by byl nějakým způsobem poškozen Komunistickým režimem nebo Komunistickou stranou?

17. M: Tak dědu Milana, manžela babičky Zdeny, vyhodili komunisti z vysoké. On totiž nějak odmítl v Prosečné, odkud pocházel, jít do JZD. On tam nechtěl komandovat ty ženské, co ho znali jako malého kluka. Tak potom, když studoval, tak ho někdo udal. Takže, když jel na zkoušku, tak se dozvěděl, že už tam nestuduje.

Babičce Zdeně nedovolili dělat ředitelku ve školce, kvůli tomu, že byl její otec vyloučen ze strany, přitom on věděl, že je vyškrtnutý. Obvinili ji, že jim o tom lhala. Ona totiž musela vyplnit dotazník a tam uvedla, že je její otec vyškrtnutý. No, a tak se táty ptala a on říkal, že to není možný, tak jeli hnedka do Trutnova na okres, aby se do těch lejster podívali. No a v tom lejstru bylo, že je vyškrtnutý a tam to děda podepsal. No ... a pod tím podpisem bylo dopsané, že je vyloučený za šovinistický názory a kdo ví co ještě. A tu ředitelku potom dělala, nějaká ženská, která vůbec neměla praxi, ale prý byla alespoň ve straně a asi i všichni její příbuzní tam byli.

A dědu Jardu zničili ke konci úplně. Nechtěl donášet na lidi ve fabrice nebo něco takového, to nevím, co přesně. Tak ho prostě vyhodili. Z ředitele byl nezaměstnaný. Byla to pro něho neuvěřitelná zrada, on v ten komunismus fakt věřil. No a trošku mu začalo harašit. Dělal nějaký blbosti, ale babička ani mamka o tom nechtějí mluvit. Mamka se radši přestěhovala do Svobody, protože babička ho nezvládala, prý mamce říkala, že to nevydrží, že se snad oběsí. Nakonec musel být chvíli i psychiatrickém ústavu. Když za ním babička přijela vůbec ho nepoznala. Vůbec to nebyl ten sebevědomý chlap. Byl strašně hubený všeho se bál. Když s

ním šla na vycházku, tak ho musela držet za ruku. Kdo ví, co tam s ním dělali. No ale potom už se vrátil domů, ale stejně se prý do konce života choval trochu divně, ale já si to moc nepamatuju, zemřel, když mi byly tři roky.

Můj poslední okruh otázek bude zaměřený na rodinné zvyky, tradice a oslavy.

18. T: Jako první se szeptám na Vánoce. Jsou nějaké tradice, které víš, že by se v naší rodině držely napříč generacemi? Vyprávěl Ti někdo o tom, že by se nějak změnila oslava Vánoc v rodině v průběhu uplynulých let?

18. M: Tak babička, jak byla z té Moravy, tak určitě ty Vánoce byly spojený s těma křesťanskýma záležitostma. Určitě chodili na mše a tak dále. No a postupem času, když už pak žila s dědou, tak na mše určitě nechodila. Prostě měli stromeček, dali si dárky, k večeri měli kapra nebo klobásky a pekli cukroví a asi krájeli i jablíčka a taky louskaly ořech. Určitě pak po Štědrým dnu jeli na Moravu za příbuznými.

Prababička nevím, tak oni byli hodně chudý, když byla malá, takže kdo ví, jestli měli každý rok stromeček a jestli jedli toho kapra nebo tak... ale to asi jó... jo to jo. Asi ty dárky taky byly dost skromný ... no a když byla už s dědou a měla děti, tak měli stromek, hrachovou polívku a řízek. A ještě babička s tetou házely bačkorou a asi i krájeli jablko.

Potom, když už babička Zdena měla děti, tak jedli polívku houbovou a taky toho kapra. No a krájeli jablíčko, lili olovo, pekli vánočky a hubník, pouštěli lodičky a občas chodili na půlnoční. To asi zavedl v rodině děda Milan.

19. T: Další dotaz směřuje na Velikonoce. Myslíš, že naše rodina má nějaké zvyky, které by se držely napříč více generacemi? Říkal Ti někdo, že by se změnila se oslava Velikonoc v naší rodině v průběhu let?

19. M: Tak s těma Velikonocema to bude asi podobné jako z Vánoce. Babička Oldřiška určitě jako malá chodila do kostela asi i tak nějak ... zhruba drželi ten půst. No a s maminkou barvili vajíčka a ráno na ně tatínek s bratry, ale i určitě kluci ze vsi přišli s pomlázka. Dostali vajíčko, starší si dali panáčka domácí. Pekli beránka a vánočky... no a stejně to asi probíhalo, když už byla vdaná, ale nechodili do toho kostela a půst určitě taky nedrželi. A někdy, si myslím, že na Velikonoce jezdili na Moravu.

Prababička Emma to asi dělala stejně, krom toho kostela, protože oni věřící nebyli. A taky toho půstu. A stejně to asi zavedla i ve svojí rodině. A babička Zdena zase ve svojí.

20. T: Říká Ti něco svátek prvního máje? Věděla bys, jak probíhaly oslavy tohoto svátku?

20. M: Tak jak to slavili na Moravě ještě před komunistama, to nevím, jestli se jenom mladý

chodili líbat pod třešeň je to možný, ale nevím... babička mi o tom nic neříkala. No a potom, když byli už komunisti u moci, tak určitě chodili v průvodu a doma měli vystavený vlaječky, tak ono se to stejně muselo. Asi stejně to měli i ostatní. V Hostinném šel průvod, myslím, že od fabriky k náměstí, a tak různě se připojovali lidi. Byli tam takový ty alegorický vozy. No a na náměstí dětský sbor něco zazpíval a děti přednášeli. On tam stejně musel každý jít, takže v té době to asi slavili lidi dost stejně. A teďka už se to nějak neřeší, kdo chce tak si dají pusku pod třešni a je to.

5. Rozhovor s Ing. Marcelou K.

T: Tak už nahrávám.

1. T: Mou první otázkou je, jestli se k Tobě nějak dostalo, díky vzpomínkám Tvých předků něco z období První světové války? Kde se nacházeli Tvoji rodinní předci? Vyprávěli Ti, jak vypadal život v té době? Jak je zasáhla válka?

1. M: Tak teda přímo vzpomínky z války, to si vůbec nepamatuju, že by někdo něco vyprávěl, možná, že se maminka zmínila, že někdo z jejích strýců byl ve válce... nic bližšího mi neutkvělo. Ale matně si pamatuju, že se maminka zmínila, že její babička, která v jejím dětství s nima žila v domácnosti snad ještě zamlada chodila pracovat kromě jejich hospodářství i na „panské“, a že to byl velmi tvrdý a neutěšený život ve velké bídě... Myslím tím lidi na vesnici, kteří nic moc neměli, jen domek se záhumenkem, kde ve dvou místnostech žilo i několik generací pohromadě, a nějaký to políčko, pár hospodářských zvířat... Živilo je jen to, co si sami vypěstovali a samozřejmě z toho mála museli vrchnosti něco odvádět. Něco asi směnili se sousedy například med, něco z přebytků asi mohli prodat, jinak ale peněz neměli nazbyt a nemohli si téměř nic dovolit, ani cestovat, ani koupit třeba koně na svážení svojí úrody – ty si museli půjčovat za peníze u sedláků, kteří podle paměti mojí maminky, co jí její babička vyprávěla, byli oba ve vesnici velice chamtiví a na obyčejné lidi se dívali jako na lůzu... nemohli běžně pořídit ani dětem boty a lepší šaty, všechno se opravovalo a dědilo po starších, nemohli ani dětem zaplatit školy a udržovat je na studiích, takže se nijak nemohli z týchle situace vymanit oni, ani jejich děti. Nevím jistě, jestli to spadá ještě do tohoto období, ale myslím, že bylo zvykem u mužů chodit za prací „do světa“ třeba jako parta zedníků – to asi spíš po okolí, anebo i někam dál. Maminka vyprávěla, že... a teď zas nevím určitě někdo... z rodiny... nějaký strýc či prastrýc dobrodružný povahy se snad dostal do Ameriky, ale pak už o něm nikdy neslyšeli. Ženy v té době moc možností neměly, buď se vdaly a pracovaly doma

a v domácím hospodářství, jako moje babička, nebo i odešly za prací – dvě pratety mojí maminky do Prahy, kde „sloužily“ u bohatších lidí. Jedna z tet se nikdy nevdala a žila velmi skromně v nuzných poměrech do konce života sama.

To by byla maminčina rodina. Pokud jde o tatínka, jeho otec snad byl sirotek, vychovaný v sirotčinci, takže o jeho předcích nic nevíme, a jeho matka pocházela také z vesnice, bohužel nějaké vyprávění její maminky, mojí prababičky z té doby jsem jako malý dítě samozřejmě vůbec nezaznamenala. Ale byla moc hodná a krásná, měla dlouhatánský bílý vlasy, který si na noc rozčesávala a spletla do copu, kterej měla až do pasu a přes den ho měla zatočený vzadu na hlavě do velkého drdolu. Jo a taky si zpívala, hodně písniček jsme se od ní se sestrou naučily. Jenom vím z tatínkova vyprávění, že jeho děda, manžel mojí prababičky, byl sedlák, byl přísný, zvyklý o všem rozhodovat ohledně hospodářství, a vlastně teď jsem si vzpomněla, že ve válce po nějakém výbuchu či co, přišel o vlasy, vousy, chlupy... a už mu nikdy nerostly.

Více z vyprávění té doby jsem zaznamenala až v pozdějších letech od babičky mého manžela, která vyprávěla vzpomínky svých rodičů, a ty asi spadají do období kolem 1. světové války. Žili v Budapešti, její tatínek byl dělník a prý byli v cizině velmi vážení a měli se docela dobře. Její maminka po smrti rodičů v Čechách jako asi 15i letá odešla za staršími bratry uchycenými v Budapešti, kde jí sehnali také místo služby. To asi dělala mnoho let, také bez vzdělání a jakýchkoli možností na lepší život. Až později jí bratři namluvili svého kamaráda z práce, taky Čecha, ovdovělého s dětmi.

2. T: Tak, další otázka navazuje přímo na první bod. Dostaly se k Tobě někdy nějaké zprávy o životě našich předků za První republiky, to znamená v období mezi lety 1918 až 1938. Vzpomněla bys si jaké povolání vykonávali? Jestli byli spokojeni či nespokojeni s politickou situací, která nastala?

2. M: No tak nejvíc toho zase vím o rodině babičky mého manžela, kteří tedy žili v Budapešti, babička se narodila těsně po 1. válce v r. 1919 a vyprávěla, že v tomto období začly národnostní rozepře, maďarský dělníci začli považovat ty český za vetřelce, kteří jim berou práci, a tak se museli se z Budapešti vystěhovat, vrátili se do Čech, usadili se v Hořicích, měli pronajatý maličký domek, maminka babičky byla doma a přivydělávala hlídáním dětí přímo u nich doma. I po letech nad tím babička vrtěla hlavou, jak nuzný to byl život, ze začátku pouze v 1 místnosti, kde se vařilo, spalo, a ještě se tam popelilo několik maličkových dětí, že to byl zázrak, že se jim tam něco nepříhodilo, a jak že to její maminka zvládla všechno uhlídat, a přitom zastat všechno v domácnosti. Na dvorečku byl suchý záchod, hygiena, i při ženských

potíží, otrěsná. Zahrada žádná. Tatínek babičky se uchýlil jako pomocný dělník na dráze, myslím, a později pro svoje otevřené názory, které směřovaly až proti jeho nadřízenému, o práci přišel a už se nikde neuchýlil, dělal místního metaře, za což se babička jako mladá dívka velice styděla. O nějaké politice babička téměř nemluvila, jako mladá v té době se asi o ni ani příliš nezajímala, jen asi všeobecně, velmi uznávaný byl mezi lidmi T.G. Masaryk, bylo nadšení pro všechno české, národní sebevědomí a uvědomění asi mezi lidmi vzkvétalo, babička mluvila o Sokolu, různých oslavných akcích ve městě, kde i zpívala v dětském sboru. No ale žádná idyla to pro chudé, nemajetné lidi nebyla. Babička i záviděla spolužačkám z lepších poměrů, například i děti majitelů krámků, hospody a podobně, oblečení, hračky, svačiny, a hlavně možnost studovat. I když byla babička asi velice bystrá a dobrá ve škole, nemohli si její rodiče dovolit nechat ji studovat, mohla se jenom vyučit přímo v obchodu u jejich majitelů... na to ještě v té době učiliště nebyly a hned začít jako pomocnice majitelů přivydělávat do rodinného rozpočtu.

Tak moment, v jaký že to jsme době? Aha v naší rodině to už je generace mých prarodičů, teda babiček a dědů a už se vlastně narodili i moje rodiče, teda před 2. světovou válkou. No, takže moje maminka o životě jejích rodičů vyprávěla taky jenom to, že od rána do večera pracovali, doma a na svém hospodářstvíčku, obstarávali domácí havěť: králíky, slepice, husy, prasátko, kozy, měli i krávu. Děda měl včelín, v humně měli pár ovocných stromů a zahrádku se zeleninou. A ještě i nějaké to pole. Když jsem se časem dostala ke svatební fotce prarodičů ...no vlastně fotce nevěsty...další jiné fotky ne že se nedochovaly, ale nemohla si je rodina dovolit, divila jsem se, že babička nemá bílý šaty, závoj, ani není jinak příkrášlená, jenom jsem poznala šperk na krku, z našeho pohledu totálně bezcennou cetku, kterou moje maminka měla schovanou jako památku. Prej si nemohli žádnou lepší svatbu se vším všudy dovolit, ani asi ta doba nebyla nakloněná tomu, asi to už byla ta krize, lidi bez práce, nevím, ale děda, který do té doby jezdil za prací mimo domov už potom nejezdil, což ale taky mohlo souviset s tím, že babička doma potratila své šesté dítě a potřebovala doma více pomáhat. Já jsem ji poznala už jako asi 65i letou „stařenku“, upracovanou, málomluvnou, ale laskavou, v černých kotníkových „bagančatech“ s hrubými punčochami, a tak jsem si ani po letech nikdy nemohla dát dohromady, že to je ta samá osoba, jako ta krásná dívka s magickými i když trochu smutnými očima ze svatební fotky. Dodnes mě tato změna během 40i let jejího života utvrzuje v tom, jak těžké to muselo být živobytí s pěti dětma, rodičema manžela a jeho neprovdané sestry ve dvou místnostech. Ale na druhou stranu každý v domácnosti měl svoji práci, svoje povinnosti a děti se učily od malička od rodičů i prarodičů a musely se vším na co

stačily pomáhat, třeba i s menšími sourozenci. A učili se taky úctě ke starším, dokonce i moje maminka ještě svý babičce „onikala“.

Naproti tomu rodiče mého tatínka jsou na svatební fotce očividně o poznání líp postavení, děda je v četnický uniformě, ač sirotek, dostal se do nějaký asi četnický školy, nejspíš na obecní útraty, babička nastrojená, s dlouhými copy pod bílým závojem, no jo, vlastně dcera sedláka. Ti se asi měli před válkou docela dobře. No ale o politický situaci a jak se k tomu stavěli jinak nevím...

3. T: Dále bych chtěla hovořit o hospodářské krizi, která vrcholila během konce třicátých let. Jak tuto situaci prožívala naše rodina? Pamatuješ si, pravděpodobně z vyprávění, že by se problém se zaměstnáním týkal i našich předků?

3. M: Jo, no tak to už je vlastně období, kdy moje rodiče byli sice na světě, ale nic autentickýho ještě nevnímali, takže zase jen z útržků vzpomínek vyprávění jejich rodičů ... o jejich životě, ale o tom už jsme mluvili v předešlým bodě, o krizi jako takový nic dalšího bližšího nevím, právě jen asi to že děda už asi nemohl sehnat práci jako zedník, a ten v Hořicích lepší zaměstnání. Ženy byly v domácnosti, asi jim dělalo starosti, co jak sehnat, ale nic víc o tomhle teda nevím.

4. T: Má další otázka je úzce spojená s předešlou otázkou, protože se jedná víceméně o stejné období, takže konec třicátých let. Máš nějaké zprávy nebo třeba vzpomínky o vzestupu Sudetoněmecké strany, kterou vedl Konrad Henlein?

4. M: No tak to teda fakt nemám, žádný informace o vzestupu Sudetoněmecký strany takhle konkrétně. Jenom z celýho období války, kdy moje rodiče byli děti, jsem z jejich vyprávění, hlavně tatínka, vydedukovala, že vnímali Němce jako něco cizorodýho, co je nepříjemný a čemu je nutno se podřídit, ale to už byla válka. Podrobení si českýho národa vnímal hodně negativně hlavně teda můj otec, kterej vlastně kvůli bezpečí žil u svý babičky, už za hranicema Sudet, no ale to patří až do dalšího období, k těm dalším otázkám...

5. T: Moje další otázka se týká období, ve kterém došlo k Mnichovské dohodě. Dozvěděla ses jak naše rodina vnímala obětování Sudet německé rozpínavosti? Diskutovalo se někdy doma o tom, zda bylo správně, že Mnichovskou dohodu tehdejší prezident Edvard Beneš podepsal?

5. M: Takže můj tatínek negativně, i když určitě nebylo špatný bydlet u svý babičky, jako dítě to měl vlastně dobrý, ale z dalšího života vím, že nikdy už nezískal ke svým rodičům moc blízký vztah, i když maminka za ním a sestrou jezdila ke svý mamince, jak jen mohla. Takže

až takhle osobně se tyhle události mohly dotýkat životů lidí...Vím, že nenáviděl církevní papaláše, dle jeho slov přísluhovače Němců, určitě měl negativní názor na obětování Sudet, ostatně neznám nikoho z Čechů, kterež by to schvaloval...tu dohodu podepsanou Benešem, asi jen boháči té doby? Nevím.

6. T: Po Mnichovské dohodě došlo k odsunu českého obyvatelstva z pohraničí. Toto období je známé jako takzvaná Druhá republika. Vyprávěl Ti někdo z tvých rodičů nebo prarodičů něco o této události?

6. M: Ne, ne, nic z autentickéž zázitků, aspoň mi na tohle téma nic neutkvělo, možná něco tatínek vzpomínal, ale to spíš už patří do pozdější doby. Měli jsme v tom jako děti docela guláš, na mostě našeho města Hostinného byla zachovaná cedule s nápisem Arnau, jak se prý město jmenovalo za Němců.

7. T: Přesuneme se do doby Druhé světové války. Byl někdo z rodiny poslán nuceně pracovat do Německa? Jaké vzpomínky na toto období naše rodina má? Roku 1942 byl spáchán atentát na říšského protektora Reinharda Heydricha, po kterém došlo k hrozným událostem, například k vypálení obce Lidice a Ležáky. Uchovaly se nějakým způsobem tyto události v Tvoji rodinné paměti? Jak vypadal život v tehdejších protektorátu Čechy a Morava?

7. M: No tak asi jenom jak už jsem říkala předtím, že pro rodiče vlastně v dětství, kdy už začli vnímat a začli chodit do školy, v roce 1941 nebo 42 bylo normální, že Němci nám byli nadřízený, byla všeobecná k nim nedůvěra, až strach z nich, normální pro ně bylo, že všude byly i německý, kromě českých, nápisy, že Němci rozhodovali na úřadech, ve školách, že se vyučovala němčina. Asi se taky dost čachrovalo s potravinama, těžko se sháněly, schovávaly se, různě tajně převážely, protože se musely Němcům nějak část vypěstovaných odvádět. Asi pro armádu, ne? Na nucený práce do Německa musel děda manžela, babička se tomu snažila všemožně vyhýbat, myslím, že jí i pomohl její doktor tím, že trochu nějak posunul termín těhotenství, takže odejít nemusela, na svatbu pak děda dostal myslím v Německu volno a teď nevím jistě, ale návrat mu taky pomohl trochu poodsunout lékař nepravdivou diagnózou zánětu slepého střeva, myslím...No a od maminky z Moravy jenom vím, ale to až zpětně, bez bližších souvislostí, že ze vzdálenější rodiny její později vdaný sestry pocházel jeden z atentátníků, jestli se to ale nějak podepsalo na té rodině, to už nevím. Ale vzhledem k následným represím, zpráv z rádia o Lidicích a zesílenýho tlaku Němců, což dolehlo asi na všechny i na vesnicích, zpětně ten akt atentátu dost lidi odsuzovali. Jinak myslím, že právě maminka vnímala, sice jen jako dítě prostřednictvím svých rodičů, takovej ten

všudypřítomnej strach z Němců a podřízenost a nespokojenost a potíže spojený tímhle stavem, chápala, že takhle to vždycky nebylo, že dřív se žilo jinak. Takhle nějak to asi vnímala jako dítě, nebo to tak nějak vždycky popisovala.

8. T: Tak, teď přejdeme k únorovým událostem roku 1948. Jak bylo ve Tvé rodině vnímáno převzetí moci Komunistickou stranou?

8. M: Hmm, nástup komunistů...no v té době všeobecně si myslím, že to bylo vnímáno jinak, než jak je to teď současný generaci prezentovaný třeba ve školách...Například pozitivně to samozřejmě vnímala většina lidí, který nic neměli, jen se dřeli ve fabrikách a na polích, jejich život byl po všech stránkách ubohej. Ale aby to bylo konkrétní, a ne spíš to, co jsme se pak my učili ve školách, tak teda maminka říkala, že drobným zemědělcům se ulevilo, sdružili se do družstva a mohli společně hospodařit, pořídit stroje, na který samozřejmě jako jednotlivci nemohli ani pomyslet. Samozřejmě, že sedlákům se to nemohlo líbit, vzdát se svých majetků, půdy, postavení...ti se tomu procesu vzpěchovali a bránili tomu. Jako to bylo i v rodině mojí tety, kam se po válce přivdala, tam naopak bylo negativní hodnocení nástupu komunistů, protože o to vše přišli...Ale myslím, že v té době se nemluvilo o „puči“ ale o vyhraných volbách, většina lidí, hlavně mladých doufala v nový lepší život, než měli jejich rodiče. Moje maminka se díky tomu dostala po vypození měšťanky na střední zdravotní školu, což by bylo za předchozího režimu pro její rodiče absolutně nemyslitelné. No ale, že se od začátku do různých obecních funkcí cpali prospěcháři, o tom jsem taky od maminky, i manželovy babičky, která...taky z chudý rodiny...ještě za předešlýho režimu nemohla studovat na učitelku, slyšela. Její manžel, taky z chudý rodiny, vyučený fotograf, by si nemohl pořídit vlastní ateliér, který získal i s domkem v rámci osídlování pohraničí po odsunu sudetských Němců. Můj děda sice o své četnické postavení přišel, ale stačil ještě zabrat pro svoji rodinu velký dům po vysídlení Němců, často tyto majetky byly v našem městě původně po Česích, kteří byli naopak ze Sudet vystěhovaní. Lidi byli na Němce pro jejich zvěrstva páchaný na nejen Česích tak našťvaný, a tak je nenáviděli, že se často dopouštěli i zločinů proti nim, no ale to sem vlastně nepatří, i když to tu dobu vystihuje. Tady v tomhle okamžiku je u mejch příbuzných dobře vidět mezigenerační „střídání stráží“, kdy mladý lidi, nadšený, si nesli v sobě vědomí konce starých časů a věřili, asi jako každá revoltující mladá generace, že nový režim bude spravedlivější k většině národa a nelpěli už tak na osobním vlastnictví jako jejich rodiče. Můj tatínek se plně s režimem ztotožnil a obětavě pracoval na všech svých pozicích a věřil socialistickému režimu, lidi i se hodně zapojovali do aktivit bez nároků na nějaký finanční výhody, třeba práce s mládeží, sportování, práce mimo zaměstnání pro druhý.

9. T: Milada Horáková. Vzpomeneš si, o jakou událost související s tímto jménem se jednalo?

9. M: Já jsem se dověděla o ní a jejím osudu podrobněji až po sametový revoluci, viděla jsem i autentické dokumenty, i další hodnotící dokumenty z pozdější doby. Ve škole jsme se samozřejmě učili, že v padesátých letech zesílila kontrarevoluce a ve spojení s kapitalistickým západem chtěla obnovit starý kapitalistický systém, takže pokud nějaká zmínka o Miladě Horákové byla, tak určitě jednoznačně negativní, od rodičů jsem o 50. letech nic moc neslyšela, mám pocit, že se tomuhle tématu nejen ve škole, ale i doma nějak tak zarytě mlčelo jakoby, to bylo tabu...

10. T: V roce 1953 proběhla měnová reforma. Vzpomeneš si třeba na nějaké informace, které s ní souvisí? Jak byla doma vnímána měnová reforma?

10. M: Totéž další bod, měnová reforma, no našim bylo 17 a 18 let, těch se nějaká škoda na úporách v té době asi netknula, ještě ani nepracovali, od jejich rodičů ani z vyprávění taky nemám žádný extra informace, jenom, že byla měna a že na to doplatili více ty lidi, kteří měli více úspor.

11. T: Nyní se přeneseme do období politického uvolňování v období šedesátých let. Tyto události vygradovaly Pražským jarem. Vzpomněla bys si na nějaké jména politiků spojená s těmito událostmi? Popíšeš mi, jak vypadal život v této době?

11. M: No, tak to je období, kdy jsem začla jako malé dítě vnímat okolí, dění kolem, i když jen víceméně ve vlastní rodině a nejbližším okolí. Spíš mám vzpomínky z jeslí a ze školky, který bych teď jednoznačně zhodnotila jako velmi negativní na lidskou, dětskou dušičku...Přístup k dětičkám byl většinou, pokud to nebylo nějaké dítě učitelčinejch známých, velice komisi, striktní, "kolektivní", nespravedlivej, až represivní, tak jsem to vnímala jako malé dítě, bály jsme se projevit, snažili jsme se bejt nenápadný, nevyčínat z řady...ani rodiče se mi zdá, že nám nedávali prostor k vyjádření vlastního názoru, přání, nějak se nenosilo vysvětlování věcí, života a vůbec mluvení s dětmi, a to ani v pozdějších dobách, to bylo to "socialistický", muselo se hlavně poslouchat, no to asi patří až do pozdější doby. My jsme se ve školce učili národní písničky, říkanky ze starší doby i takový ty socialisticky oslavný, ale nebylo to nic násilného, spíš o domově, míru a tak, jako dětem nám to nebylo nijak proti mysli. Jo, sem patří jeden zážitek mý ségry, dvojčete, že když jednou se prej maminky ptala, jestli chce slyšet básničku co jsme se učily ve školce o Leninovi, tak ji maminkda odbyla že nechce, ji slyšet, a že to bylo ségře hrozně líto a taky ji ta reakce dost zaskočila. Ve školce si nás učitelky vzaly tajně domů a nahrávaly tam s náma písničky, nebo

nevím, jestli jen jednu, tu si pamatuju: Tatičku starý náš, a pásek pak snad měly poslat prezidentovi nebo Dubčekovi? Když jsme to doma řekli, tak se tatínek zlobil... Takže zpět k Pražskému jaru-tenhle pojem jsem neslyšela ani od rodičů. Maminka měla v peněžence odznáček L. Svobody a A. Dubčeka. U našich to bylo období, kdy si budovali vlastní rodinu a bydlení, maminka pracovala od našich dvou let... My jsme byli v jeslích a pak ve školce a hrozně jsme byly se ségrou rádi, že to skončilo a že už tam v létě 1969 nemusíme chodit.

12. T: V srpnu roku 1968 došlo k vpádu vojsk Varšavské smlouvy na území Československa. Jak jsi vnímala tuto situaci, jako dítě? Co jsi v té době dělala, když jste se dozvěděla, nebo Ti spíš bylo vysvětleno, o co se jedná? Jaký byl nebo je Tvůj názor na příjezd vojsk?

12. M: Takže to mi bylo 5 let a pamatuju si z té doby, že naši měli zatažený závěsy i přes den, a že jsme nesměli jako děti chodit k oknu ani na dvorek a zahradu. Viděli jsme jet kolem tank, vykukovali jsme opatrně na chvíli z boku za závěsem, víc nám naši nedovolili. Pak si ještě pamatuju, že když už jsme si další dny mohli hrát venku, tak vždycky když začaly lítat helikoptéry, tak nás rodiče nebo prarodiče zaháněli domů a pak když zjistili, že to jsou "naši", tak jsme zas mohli ven, do té doby jsme museli sedět na chodbě na lavičce, a to byla otrava. A v rodině mého manžela se traduje veselá vzpomínka, že manžel jako 3letý dítě sedával rád na haldě písku před barákem s dětskou tahací harmonikou a zpíval Ta naše písnička česká ...a kolem jezdily ruský tanky...Později se můj tatínek jako komunista postavil na stranu schvalovačů příjezdu vojsk a tak dál postupoval ve své pracovní i polický kariéře až do svého pádu, ale to bylo mnohem později. Děda manžela neschvaloval vpád vojsk a byl vyškrtnut ze "strany" a jeho žena pak na protest taky vystoupila. To se pak samozřejmě projevilo na jejich dceři, která v dospělosti nemohla dělat ředitelku školky. Moje maminka mám dojem, že neschvalovala, ale před náma se o tom nemluvalo, bylo to víceméně tabu po celé moje dětství, i mládí. Co se týče mě, tak nám vštěpovali v dějepisu a občanský nauce po celou dobu školní docházky, dokonce i na vysoký škole oprávněnost, ba nezbytnost této akce Sovětského svazu pro zachování správného vývoje socialismu u nás.

13. T: Myslíš, že jste v období normalizace zaznamenali nějakou změnu oproti době před vpádem vojsk na území Československa? Měli jste doma nějaké zkušenosti s odporem proti režimu?

13. M: Já jsem v období normalizace vyrůstala, takže jaká změna, no, samozřejmě jako dítě jsem až tak nic moc nevnímala převratného...ale vzpomínám si například, že nám bylo divný, že v některých pohádkách chyběly nějaký scény, který jsme si z dřívějšíka pamatovali, a čekali

jsme třeba na ně, těšili se, ale nebyly tam. Ani rodiče si to nebo jen nám? Neuměli vysvětlit, natož spojovat nějak s politikou té doby...Chyběla třeba scéna Kemra s Vostřelem "Kujme pikle" ze Šíleně smutný princezny, hádka rybářů ve Zlatovlásce s Třískou, dokonce všechny scény "písničkáře" taky v podání Třísky z Popelky, kterou nakonec nedávali vůbec dalších 20 let...a natočili krásnou, nezávadnou, novou popelku „ Tři oříšky pro Popelku", kterou si pamatuju, že se rodičům vůbec nelíbila...Dále pak tatínek nebyl často doma, studoval "VUML", takže furt něco spisoval po večerech a už si s náma tak moc nehrál jako dřív, odjížděl i na několik dnů pryč. Ale v práci plynule pokračoval až k místu ředitele, museli jsme se kvůli tomu přestěhovat, což jsme jako 13iletý děti velmi těžce nesly. Maminka musela opustit svoji milovanou práci v oční léčebně a nastoupila do plicní nemocnice, kde byla náročná práce, často tam lidé umírali, a to pro ni byla opravdu velká životní změna k horšímu. Musela se politicky angažovat, aby jako žena ředitele nedělala obyčejnou zdravotní sestru, ale aspoň staniční, dotlačili ji i do funkce vedoucí brigády socialistické práce, musela chodit na politický školení, což se jí strašně protivilo...často se s tatínkem hádali, maminka to všechno považovala za žvásty a ztrátu času. Ale v práci byla fakt lidem příkladem, uměla se s každým shodnout a víst dobře ten kolektiv sester...Takže co ten odpor k režimu, no ten byl všudypřítomnej, skrytej, v náznacích, ve dvojsmyslných průpovídkách, málokdo se otevřeně proti režimu postavil. To jsme ještě "věřili" v pokrokovost, a vědeckost režimu. Ale bylo nám třeba divný, že na Moravě, odkud maminka pocházela, se pořád lidi modlí, i naši vrstevníci, a choděj do kostela a my se ve škole naopak učíme, že je to zastaralý, jen pro hloupý lidi, ta víra. Jo a taky jsme nikdy nechápali, kde se vzalo tu se vzalo období př. n. l. a n. l. Proč se to tak datovalo? Veškerý zmínky o Kristu byly vymýceny ze socialistickýho dějepisu...a prostě z dnešního pohledu nás oblbovali, celý pasáže dějin a osobnosti byly zkreslený, ale to jsem ještě v té době nevěděla. O Chartě 77 jsme měli mimořádnou hodinu občanky, moc jsme tomu nerozuměli, ale naléhavost "správného chápání" čili odsudku chartistů, v podstatě nadirigování názoru, co si máme, teda smíme myslet, nás vlastně takto postupně odnaučovalo nebo spíš vůbec nenaučilo samostatně o událostech i dějinách přemýšlet a mluvit. Prostě jsme byli nuceni říkat to, co se smělo, co nás učili ve škole, doma se taky proti režimu absolutně nemluvalo. Na gymplu pak jsme teprv začli zjišťovat, že takhle to není ve všech rodinách. Některý spolužáci nám nepřimo začli tak nějak otvírat oči, samozřejmě to bylo spojený s postpubertální revoltou vůči rodičům, učitelům, systému, režimu, spíš taková póza než opravdický přesvědčení, že takhle to je špatně...ale už jsme se přes starší sestřenici dostaly k poslouchání Kryla, kterýho jsme znali jen jako oblíbence maminky, ale kterež se tak nějak vytratil a zbyla po něm jen deska, která se nám vůbec nelíbila, nerozuměli jsme těm textům.

Pak ale v 15-16i letech jsme se do ní zaposlouchali a vědomí toho, že je to něco zakázaného, a že to umíme zpívat, nám dodávalo pocit svobody, vyjimečnosti, sounáležitosti s těmi, který "vědí" už vědí, že je to vlastně všechno jinak, no ale tatínek nám nakonec desku rezolutně odebral, se stejnou razancí, jako nám kdysi v dětství vynadal, že jsme byli o polední přestávce na výzvědy v kostele a farář nás poučoval, jak se křížovat a vyprávěl nám o svatých...Takže jakýkoliv odpor proti režimu se u nás v rodině nenosil. Ještě na střední škole se muselo chodit povinně na „demonstrace“, což byly oslavný shromáždění k výročí Velkého Února, VŘSR atd. Na tribuně předsedali komunistický papaláši, jakož i zástupci všemožných socialistických organizací jiná strana prakticky neexistovala nebo neměla vůbec žádnou váhu, střídali se v nekonečných nudných projevech plných prázdných hesel, frází o socialistických závazcích, jejich plnění, průběhu pětiletých, hospodářských úspěších, dokazování vysoký životní úroveň oproti kapitalismu, prostě tytéž bláboly, co denně vycházely v Rudým právu... komunistický noviny... a kterých byly plný každodenní večerní zprávy v televizi. Ty projevy bylo nutno vestoje, v zimě, dešti, vedru v davu nahnanejch posluchačů převážně ze škol, vyslechnout za dozoru profesorů.

Na vysoký škole pak 1981-85 už jsme se vysloveně setkávali s lidmi, který na rozdíl od nás uměli přemýšlet, diskutovat i s profesory, uměli mít svůj vlastní názor a stát si za ním a třeba i v hodinách marxismu-leninismu, který nás provázely celý 4 roky, postupně se tam probíral hrozně vážně a přísně předmět Dějiny dělnického hnutí, Politická ekonomie, Marxistická filosofie a Vědeckej komunismus. Byla to strašná pakárna, ale nedalo se tomu nijak vyhnout, nesmírně vážně a podrobně byly u všech událostí a procesů probírány příčiny, znaky, důsledky, následky, význam, poučení, brr, ještě teď mi je z toho blbě, když si na to vzpomenu. Zdůrazňovaná a studentům vštěpovaná a vysvětlovaná byla vědeckost ML jako vrcholu všeho a podrobně dokazována naopak nevědeckost jiných filosofických a ekonomických směrů. Dokonce jsme museli odevzdávat ručně psaný sáhodlouhý litanie výpisků z děl Lenina, Marxe, Engelse, který kolovaly mezi studenty a beze smyslu se opisovaly i s chybama, chybějícíma kusy vět, i celýma odstavcema, kolikrát to vůbec nedávalo smysl...ale hlavně že to každěj odevzdal...Pár profesorů se nás snažilo naučit přemýšlet, ale v tý době jsem to ještě nepochopila, a měla jsem s tím problém, fakt jsem na to nebyli zvyklí.

Po nástupu do práce jsem se bála, že mě budou lanařit do Svazu mládeže, kde jsme automaticky povinně byli jako studenti už na střední škole organizováni nebo nedej bůh do „strany“. Asi jsem měla štěstí, že potřebovali hlavně dělníky, protože to už dávno nebyl

„předvoj dělnický třídy“, byl tam asi nadbytek pracující inteligence. Tak mě nechali na pokoji, totiž moc se z toho nedalo vykroutit, když už si jednou někoho vytipovali, tak nebylo jen tak jednoduchý říct děkuji, nechci, bylo nutný vysvětlování, vymýšlení hypotetických důvodů, proč nemůže dotyčná osoba do strany vstoupit... a často se pak zarazil pracovní postup na vyšší místo, vždycky měl přednost komunista, proto tam taky lidi, který chtěli postupovat nebo i odborně pracovat lezli, teda do strany. A vůbec to nemuseli bejt jen prospěcháři, jak se to teď zpětně prezentuje, bylo to tak prostě „normální“. Lidi už byli na to zvyklí, rezignovaný. Nestraníci měli povinný školení, kde nám dokazovali, jak je naše hospodářství na vysoký úrovni, jak má Sovětský svaz nejvyšší životní úroveň na světě, což byl pro ty lidi, kterým už se podařilo vycestovat na „západ“ naprostej výsměch. I já jsem viděla, jaká je to všechno lež, jak nejsou na nic peníze ,například stroje v laborce...pracovala jsem na zastaralých přístrojích poválečný výroby, jak všechno chátrá a zaostává na úkor pár vybraných provozů a odvětví...Všechno bylo šedý, průměrný, tekla barevná voda, všude smrad z komínů, aut, všechno otlučený, rozkradený, silnice neznačený, bez osvětlení, ...to se vůbec nedá ani popsat jak nám to ale připadalo normální...Neexistovala sice nezaměstnanost, ale fabriky byly plný nejrůznějších, z dnešního pohledu zbytečných, míst všelijakých referentů, nástěnkářů, politických pracovníků, ty potom rychle vymizely, když si pak najednou fabriky na sebe musely začít vydělávat. Všude se schůzovalo, lelkovalo, krafalo, ba i popíjelo v pracovní době, všechno bylo všech a nikoho, nikdo si ničeho nevážil...nebyla rozpracovaná zodpovědnost, a tak nikdo za nic nemohl... V pracovní době šlo utýct a třeba si skočit na nákupy, nebo i do hospody...Zdravotnictví bylo sice na vysoký úrovni, a zadarmo, ale lidi chodili vysedávat v pracovní době k doktorovi, bylo možný se takzvaně „hodit marod“ a doma si třeba pracovat na něčem svém nebo si i někam zajet. Lidi se úplně odnaučili zodpovídat za svoje zdraví a pečovat o něj preventivně...Jo a strašně se šeredilo s potravinama, protože byly levný, ale taky nekvalitní, no ale jiný jsme neměli. No, a co ještě, no, prostě všude vládl formalismus, chyběla taková ta kultura osobnosti, jo a taky se na všechno nadávalo a mluvilo se jinak v přítomnosti komunistů a mezi lidma, který o sobě věděli, že „u nich“ nejsou. Všude byly vyvěšený proletářský a komunistický hesla na transparentech, jednou jsme si krátili čas při čekání na bus tím, že jsme si dávali hádanky (jo mimochodem bylo úplně normální, že téměř nikdy nic nejelo včas) čeho je třeba zkratka ČOPNŽ, BVPM, SSSNVČ , čest obětavé práci našich žen, buduj vlast, posílíš mír, se Sovětským svazem na věčné časy, bylo kolem na dohled na nádraží asi 10 takovýchto zprofanovaných hesel a lidi kolem se potajmu skrytě bavili s náma...Totální schíza celý společnosti, ani nevím, jestli to komunisti nevěděli, nebo nechtěli vědět...nebo předstírali, že

to neví. Asi byli i mnozí, kteří tomu systému stále zarytě věřili ...Problémy socialistický společnosti vysvětlovali tím, že to jsou chyby jednotlivců, přitom drželi ochranou ruku nad kdejakým povalečem, darebákem, kterej byl ve straně, zoufale hájili systém jako takový ...ale že Sovětský svaz vlastně žije na úkor svých „bratrských zemí“, to už bylo nabíledni, už se to pak nedalo nijak kamuflovat, a když pak přišel do vedení, po smrti velkého Brežněva a úmrtí v rychlém sledu dvou dalších přestárlých představitelů, Gorbačov se svou „Přestrojkou“, byly naši papaláši bezradný. Hospodářství se začlo hroutit už totálně, zboží čím dál víc nebylo... jo, to byl vždycky boj něco sehnat, kolo, šicí stroj, rifle, mikinu... najednou byl třeba celonárodní výpadek něčeho, přestavba má zádrhel, není papír na prdel, stály se dlouhý fronty v noci do rána, když se někde proslechlo, že něco dostanou. No prostě to už bylo neudržitelný a lidi už to dál nechtěli snášet a postupně vznikalo takový celonárodní vědomí, že už se s tím něco musí stát, byly v Praze demonstrace, nepovolený, rozháněný vodníma dělama, lidový milice byly v pohotovosti zasáhnout zbraněmi proti lidem... slovy komunistů proti výtržníkům, chuligánům, kteří chtějí ničit práci nás všech, výtěžky socialismu, stále si nechtěli připustit, že to už přerostlo přes únosnou mez, že už dál lidi ze sebe nemůžou nechat dělat hlupáky.

14. T: Sametová revoluce. Jak jsi vnímala pád komunistického režimu? Účastnila ses ty nebo někdo z rodiny demonstrací? Jak tuto událost vnímaly vaše děti? Co se pro Tebe po pádu komunistického režimu změnilo? Vzpomeň si třeba na nějaká jména politiků?

14. M: Takže sametovka. No, tak to už jsem byla příměj účastník. Shodou okolností jsem se vracela z víkendu přes Prahu a v metru byly na několika místech svíčky a kytky, mysleli jsme si, že se tam něco stalo...no ale to už byla ta revoluce, ten údajně mrtvej student z demonstrace studentů, která se definitivně vymkla kontrole a přerostla postupně v celonárodní protesty proti komunistům. Nejdřív se to ve sdělovacích prostředcích snažili překrucovat, pak ale hlasatelé začali stávkovat a byli tam nastrčený neznámý lidi jako Bobošíková, který ochotně za peníze říkali drze do očí celému národu komunistický lži... tím to definitivně zazdili, už to nešlo udržet pod kontrolou, museli začít jednat s „kontrarevolučními zaprodanci západu“ a po směšnejch pokusech přizvat do vlády k 10i komunistům dva nekomunisty a pak pod tlakem veřejnosti i víc, ale pořád menšinu to nakonec vzdali a politiku převzali postupně do rukou Havel, Klaus, Zeman, Komárek, Langoš, Lux, ti byli možná až později... V těch prvních dnech a týdnech se do všech koutů vlasti rozjeli stávkující herci jako zvěrozvěsti, aby pravdivě nezkresleně informovali lidi o událostech v Praze. Pamatuju se, jak se skupina lidí jdoucí z fabriky bázkivě kolem nich na

nádraží seskupila a poslouchali jsme ty zprávy a dávali si to do souvislostí a když se ptali kde by našli naše představitele, tak, no to bylo vtipný, zrovna přijel vlak z okresního města a vystoupili z něj všichni-ředitel, náměstci asi z nějaký jejich metodický schůze k nastalým událostem a hned nečekaně vpadli do té skupiny před nádražím, ty jejich kamenný ksichty mě dodnes ve vzpomínkách rozesmējou. Kádrový náměstek komunisticky vycvičený v hovorech se s nima pokoušel bodře zapříst rozhovor z pozice nadřazeného shovívavého soudruha mluvícího k pošetilým reakcionáři oblbnutým prost'áčkům, ale sklidil výsměch nás všech, kteří jsme se jich najednou přestali bát...A pak už se postupně lidi hlásili k Občanskému fóru, to bylo neformální sdružení všech slušných lidí, byly další demonstrace já jsem byla v Praze 2x, jednou na Václaváku, to bylo hned týden nebo dva po tom 17.listopadu, a pak ještě později na Letný různý setkávání lidí, kde se už nezakrytě mluvila pravda o socialismu a komunismu, pak i generální stávka můj vedoucí mi řekl: Jděte na shromáždění, když myslíte, já už jsem to jednou zažil v 68. roce a byl jsem pak potrestanej, to je pro vás mladý, já už se angažovat nebudu. No, můj pozdější muž byl v té době na VŠ a když přijel na konzultaci jako jeliman koukal, co se to děje na fakultě, studenti obsadili školu, neučilo se, dali mu do tašky letáky, ať je tam u nás ve fabrice vyvěsí všude na nástěnky, tehdy to ještě vůbec nebylo jasné, jak to dopadne, takže to bylo o strach, jestli ho s tím někde po cestě nezadržej a nezabásnou ho jako nepřítele státu, ale přesto že byl kandidát strany, to byl takovej formální předstupeň členství ve straně, tak to tajně naplpal po fabrice na nástěnky, kterých bylo všude s komunistickéjma heslama a závazkama plno. Tak to byla fakt v té době odvaha. Změnilo se postupně hodně, vlastně všechno, my jako generace 60. let jsme to prožívali asi stejně podobně jako poválečná generace si vzala za svý „budování socialismu“, tak pro nás to bylo nastolení svobody a skutečný demokracie. Postupně se odbourávala nekonečná centralizace, státní podniky si na sebe musely začít vydělávat samy a to znamenalo postupnou likvidaci nadbytečných pracovních míst, spousta lidí přišlo o práci, ve všem se zavedl pořádek, stanovily se zodpovědnosti, mohlo se začít obchodovat se světem, zavádět pokrokový výroby a stroje, přístroje a vybavení, samozřejmě klesla konkurenceschopnost a hodně podniků zaniklo, ta starší generace to nesla trpce a nikdy to plně nepochopila, ty nové skutečnosti, naše nadšení pro to...dost lidí zahořklo, neuměli se už naučit mít zodpovědnost za svůj vlastní život, zdraví. No, všechno se samozřejmě postupně začlo zdražovat, noví majitelé podniků začli mít taky teda postupně vysoký platy oproti běžnejm pracujícím, no je to vlastně furt dokola, až se ty nůžky víc nebudou moct rozevřít, tak toho lidi budou mít dost a zase se proti tomu postaví, teda asi...

15. T: Rozdělení Československa na dva samostatné státy. Jaké vzpomínky máš na tuto událost? Jak jsi prožívala danou situaci?

15. M: Rozdělení Československa – podle mě to byl přirozený vývoj událostí, spousta států s více národy se pak rozdělila, ani se Slovákům nedivím, že to takhle chtěli, byla jsem kdysi na Slovensku na čundru a zdálo se nám to tam mnohem zaostalejší než u nás, bylo vždycky na okraji zájmů, v pozadí za Čechy. Takže jsem nesdílela všeobecný názor spíš asi starší generace, že Havel rozbil republiku, přece i v komunistických poučkách vždycky bylo právo národů na sebeurčení. Dodnes ale Slovákům běžně rozumím, ani nevnímám, když se opět po letech dostává zase v Čechách třeba do TV slovenština, že to je cizí jazyk. Moje děti už to ale mají jinak.

T: Dobře. Teď máme za sebou okruh otázek zaměřující se na Tvoje vzpomínky na historické milníky Československého státu. Nyní se zeptám na pár otázek ohledně Tvého postoje ke komunistickému režimu. Nemusíš se bát, žádná odpověď není špatně.

16. T: Byla jsi ty, nebo někdo z rodiny v době komunistického režimu členem Komunistické strany? Považovala ses za příznivce či odpůrce minulého režimu?

16. M: Nó, tatínek byl teda komunista, takovej ten přesvědčený, později, asi v r. 1985 pro postavení se proti utajeným instrukcím svých asi "tajných" spolusoudruhů, kde byl vyzván, aby zaznamenával o lidech nějaké informace...to se mu z duše přičilo, a tak byl odstaven, to se později projevilo na jeho zejména duševním zdraví, léčil se od svých 49 let, už pak nechodil do práce a už nikdy se z toho nevzpamatoval. Ovšem paradoxně nadále volil komunisty a nenáviděl posametový představitele. Já jako dítě jsem byla vychovávána ke kladnému vztahu k režimu, o tom vůbec nebyla nejmenší pochybnost. Později pak asi jako většina národa – tichý odpůrce. Jako studenti jsme v létě jezdili na Portu, což se stalo takovým protestem, myslím ten festival, proti režimu, písničkáři - „folkaři“ uměli dvojsmysly ve verších písní vyjádřit, to, co si většina lidí o režimu myslela. Bylo to i ve filmech, nejrůznější narážky, který se všechny nepodařilo „schvalovačům nezávadnosti obsahu“ z nich vyškrtat, což byla jinak běžná praktika.

17. T: Byla jsi Ty, nebo někdo z rodiny, někdy poškozen komunistickým režimem?

17. M: No, jak se to vezme, poškození jsme byli všichni tím, jak se z nás stali nezodpovědní lidé k sobě samým i k životnímu prostředí třeba, to se vůbec neřešilo, ale konkrétně teda, o

tatínkovi už jsem říkala, a pak teda rodina tety, která měla asi velký hospodářství, vlastně i otec manžela, těm to sebrali a pak vrátili po revoluci.

Moje poslední sada otázek bude zaměřená na Vaše rodinné zvyky, tradice a oslavy.

18. T: Nejprve se Tě zeptám na Vánoce. Jsou nějaké tradice, které se v rodině držely napříč více generacemi? Změnila se nějak oslava Vánoc v rodině v průběhu Tvého života?

18. M: Napříč generacemi, no to asi né, samozřejmě s náma naši, tak jak se to asi dělalo u nich v rodinách, jako s dětmi pouštěli po vodě v lavoru lodičky ze skořápek se svíčkami, spíš ze srandy se házelo pantoflí, ale jinak zdobení stromečku, slavnostní večere i se slavnostním oblečením, to byla samozřejmost...Jo, a ještě se dodržovalo řezání "Barborky"... větviček z ovocného stromu, která pak měla ve váze vykvést na Vánoce. V dětství to byla velká událost, tajemno až posvátný, nádherný kouzlo Vánoc...Postupně jak člověk odrůstal, tak to spíš bylo už víc starost se sháněním dárků, který se za totáče sháněly i měsíce dopředu, ale zas přibyla ta radost z obdarovávání svejch blízkých, no. Pak si to člověk zas užíval jinak se svými dětmi, ale snažíme se dělat si je pořád krásný, a to si myslím, že nezmizí ani v generaci našich dětí, teda doufám.

19. T: Teď se zaměříme na Velikonoce. Jsou nějaké tradice, které se v rodině držely nebo se stále drží? Změnila se oslava Velikonoc v rodině v průběhu Tvého života?

19. M: Velikonoce, to už je něco jiného. Ty se držely hodně na Moravě, odkud je moje maminka. Takže v dětství se zachovávaly zvyky barvení vajec, koledování, ale později to bylo takový spíš nucený, hodně to bylo o jídle, scházení se se širší rodinou a ty zvyky na Moravě, to nám teda fakt bylo protivný, dneska si spíš z toho koledování děláme srandu, nebereme ty Velikonoce jako věřící, bohužel o možnost víry jako takové nás předchozí režim připravil...moje děti už Velikonoce vůbec neuznávají, nic jim to už neříká.

20. T: Moje poslední otázka se týká svátku prvního máje. Jakým způsobem probíhaly oslavy tohoto svátku?

20. M: Svátek prvního máje, no jako děti jsme to prožívali jako celá společnost slavnostně, vyráběli jsme ve škole mávátko z trikolorních barev krepáků, mávali jsme hromadně průvodu lidí z chodníků a těšili se, až dorosteme a budeme taky moct chodit v průvodu, třeba jsme se i zúčastňovali v kostýmech z tanečního kroužku a to se mám líbilo, provolávali jsme hesla, bylo všeobecné veselí, volno ze školy, jezdily alegorický vozy...no časem jsme vnímali

nudný projevy na tribunách, bylo hromadný tajný utíkání ze shromáždění, no fakt postavený na hlavu. Od vysoký školy už jsem se toho neúčastnila, brala jsem to jako volno. Nic víc.

6. Rozhovor s Miroslavou K.

T: Tak už nahrávám.

1. T: Mou první otázkou je, jestli se k Vám dostalo, díky vzpomínkám Vašich předků něco z období První světové války? Jakým způsobem je První světová válka zasáhla? Jak vypadal život v té době? Kde se nacházeli Vaši rodinní předci?

1. M: První světová, my jako jsme zvyklí si říkat ... první světová ... o ni nemám prakticky z rodiny žádný informace, dědeček, narozenej v roce 1900, neměl věk na to. Babička 1905 ještě mív.

2. T: Další dotaz navazuje přímo na první otázku. Dostaly se k Vám někdy nějaké informace o životě Vašich předků v První republice, takže z období 1918 až 1938? Vzpomněla byste si v jakém zaměstnání pracovali Vaši předci? Byli třeba spokojeni či nespokojeni s politickou situací?

2. M: Takhle já to musím rozdělit na dvě půlky. Úplně různý ... já se vlastně ... se semlela uprostřed dvou kapitalistickéjch věcí. Dědeček s babičkou z mamčiný strany měli krám, byli v podstatě podnikatelé, jak k tomu krámu přišli, jestli ho zdědili, jak to bylo ... byli v Plzni nevím, ale vím, že měli malý obchod se smíšeným zbožím, kde velice dobře prosperovali, babička tam zaměstnaná nebyla, ale samozřejmě chodila vypomáhat, sama se starala o dvě děti a vím, že dobře žili v podstatě spokojeným životem bez nouze. Rodiče taťky, ty bydleli v Brně na zastávce dóda, tam nepoužívají děda, ale dóda. Byl horník a ten život tam byl úplně jinej, ty žili v nouzi. Přesto že těžce pracoval, měli, pokud vím, asi osm, devět dětí, a z nich někteří byli horníci, táta se dostala na studia a tam ten život byl krutej, těžkej, měli malej domeček, jak se tam vešlo těch devět lidí, nevím. Víam, že to byly dvě místnosti jenom. Na pokraji lesa, tam bylo kruto a tvrdo.

3. T: Dále bych se Vás chtěla zeptat na hospodářskou krizi, která vrcholila na konci třicátých let. Jak tuto těžkou situaci prožívala Vaše rodina? Týkal se problém se zaměstnáním i Vašich předků? Ztratil třeba někdo své zaměstnání?

3. M: Vyloženě hospodářská se ... nedotkla ani jedný ty části, protože jak krám se smíšeným zbožím, a hlavně potravinami prosperoval, ty lidi i když mív, tak pořád něco potřebovali kupovat. Takže ten krám běžel dál. A horník ... pracoval taky dál, vzhledem k tomu, že na tom byli celou dobu špatně a byli opravdu ... na tom zle, no tak dál už neměli kam spadnout.

4. T: Tato otázka je spojená s předchozí otázkou, protože se jedná v podstatě o stejné období, a to konec třicátých let. Máte třeba nějaké vzpomínky nebo informace o vzestupu Sudetoněmecké strany, v jejímž čele byl Konrad Henlein?

4. M: Horníků se to nedotklo vůbec, protože horníky potřebovali i nadále, vím, že tam byly nějaký další problémy, že ... problémy spíš se studiem, ale vzhledem k tomu, že byli ... práce na dolech byla, takže oni se tam vždycky nějakým způsobem dostali a v ty Plzni to bylo takový složitější, protože tam to byla část i německá, vím, že sní jako nějakým způsobem i vzdáleně byli spříznění. Takže ... takže jich se to vyloženě netýkalo, dědeček byl v podstatě takovej ten obchodník, kterej ví, že musí prodávat každému a možná i ta jejich výchova, která potom ... já jsem vlastně absolvovala bylo, že nemá smysl jít hlavou proti zdi.

5. T: Dobře. Teď se Vás zeptám na období, kdy došlo k Mnichovské dohodě. Mluvílo se někdy ve Vaší rodině o tom, jestli bylo správně, že dohodu tehdejší prezident Edvard Beneš podepsal? Jak Vaše rodina vnímala obětování českého pohraničí neboli Sudet německé rozpínavosti?

5. M: O tom jsme si jako my s příbuznejma nikdy nabavili, akorát tam jsou věci potom, který dodatečně jsem si dělala názor já svůj vlastní, kde bych viděla opět ten způsob nejt hlavou proti zdi. Ví, že spojenci selhali kompletně a všichni ... a nebylo jak a malý Československo není schopný se bránit, ničemu, žádný velký velmoci. Což ... dodám ... přetrvává dodnes a tím rozdělením ještě víc.

6. T: Po uzavření Mnichovské dohody došlo k odsunu českého obyvatelstva z pohraničí. Toto období je známé jako Druhá republika. Vyprávěl Vám někdo z Vašich předků o této události.

6. M: Vzhledem k tomu, že ty jsou od Brna za Brnem, tak ty to nijak nevnímali, druhá část v Plzni, to vnímala, protože věděli, že z toho pohraničí tam přicházeli další lidi, ovšem na mě osobně, k čemu se asi dostaneme, to potom působilo dost to ... protože my jsme se v mejch asi necelejch třech letech se odstěhovali do Liberce a ten Liberec vlastně v prostoru, který byl okupovanej a který byl odsunut tam po válce zas zpátky. A ten svůj názor velikej jsem si na to udělala sama a myslím si prostě. ... svůj názor, kterej mám, že... to byla opravdu nedobrá věc

abych to řekla úplně nejjemnějším způsobem ... že byli odsunuty naši lidi, ale v každém případě, naprosto souhlasím s odsunem Němců, kteří byli odsunutý potom zpátky. Ty který se tam nastěhovali a tak jak se dneska omlouvají za nějaké odsuny, já vůbec nesouhlasím s jakýmkoliv omlouvou, protože jestli někdo by se měl omlouvat, tak v každém případě Německo a né nějaký hitlerovci ne nějaký nacisti, ale prostě to bylo Německo, protože mlčící většina, prostě byla mlčící většina a ty zvěrstva, o kterých já potom jsem slyšela, poslouchala, a který v tom Liberci jsem zažila ... Henlainovu vilu, která samozřejmě byla zrušena, aby náhodou Němci se ... nám ... aby je to nepobuřovalo, to byla vila necelej kilometr od našeho domečku, která .. kterou zachovali a tam probíhaly výslechy českých lidí, jejich mučení byly tam všechny ty mučící nástroje... byly tam všechny ty ... já to viděla ... bylo mně někde okolo šesti, sedmi let, pro mě prostě nezapomenutelný, co se tam dělo ... povídání, kolik lidí tam zemřelo a pak my se budem za tohle omlouvat? To prostě to je prostě proti zdravému rozumu. To jsou prostě strašně strašný vzpomínky, a hlavně další vzpomínky mám, že tam, kde dědeček koupil ten dům, bydlo v tu dobu i větší množství dalších Němců, protože my jsme měli dům po Němcích ... odsunutých Němcích, kterých ... k tomu se as dostaneme.

7. T: Teď si budeme povídat o období Druhé světové války. Byl někdo z Vašich příbuzných poslán nuceně pracovat do Německa? Jaké vzpomínky na toto období Vaše rodina má? Vzpomenete si, jak vypadal život v tomto období? Po atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha v roce 1942, došlo k hrozným událostem, například k zničení obcí Lidice a Ležáky. Uchovaly se nějakým způsobem tyto události ve Vaší rodinné paměti?

7. M: Druhá světová válka o ní se u nás vůbec nemluvalo, zase ... brněnská část naprostá většina horníků byla potřebná natolik, takže ty nebyli nikam povolováni. Až na tátu, kterej vlastně jedinej z nich byl student a vlastně udělal nějakou myslím ekonomickou školu a byl ročník jednadvacet, takže samozřejmě ... hrozilo mu povolání na nucený práce do Německa a tady se dostáváme k tomu manželství, kde on se seznámil s mamkou a mamka byla ochotna si ho vzít a tím pádem ho zachránit od cesty do Německa. Bohužel to manželství bylo strašně nevyrovnaný ... buržoazní rodina a opravdu dělnická ... s přesvědčením, která fandila Komunistický straně pochopitelně, protože oni byli na tom tak špatně, že cejtili, že by tam se jim mohlo ten život zlepšit. Takže to ... to nemohlo dopadnout dobře.

T: A na ten atentát, vzpomínal na to někdy někdo?

M: Ne.

T: Po válce docházelo k odsunu Němců, mluvilo se o tom ve vaší rodině?

M: Já jsem ten človíček, který si od těch tří let opravdu pamatuje. Třeba pro mě nezapomenutelný ... a říkám já bych dneska na fotografii, já bych je byla schopná poznat. Já

byla už čtyřletá ... hrála jsem si venku, ke mně přišel Němec, on mluvil česky, paní jeho v kožichu, načínčaná, tlustá, uměla jenom německy. Přišel se mě zeptat, jestli bydlíme v tomhlectom domě, tak se mu řekla, že ano. A takže on mně řekl: „tak vyříd' doma, ať se o ten dům dobře starají, protože až se to tady otočí, my se vrátíme a pokud tam něco poškodíte, tak to s váma zle dopadne.“ To řekl mně jako čtyřletému dítěti, ať to vyřídím doma, že to je jejich barák a jestli jim tam něco poškodíme, protože se to velmi brzo, tak si to s náma vyříděj. Toho chlapa vidím před sebou i s tou paní.

8. T: Dostáváme se k únorovým událostem roku 1948. Mohla byste mi říct, jak byl ve Vaší rodině vnímán nástup Komunistické strany k moci?

8. M: Tady to zasáhlo všechny. Táta samozřejmě naučenej od svých rodičů ... a komunistů z přesvědčení, kde z té hornické rodiny byl, tak to přivítal a neměl s tím sebemenší problém, dědeček, protože mu šlo vlastně o jeho podnikání, o jeho krám, o jeho to to bral velice těžce a během vlastně těch několika let o ten krám přišel. Ze začátku, tak ono to nebylo přímo hned v tom čtyřicátým osmém, to došlo k tomu převratu, takže ono to ještě chvíli jelo dál. Jeho ... je to zasáhlo na tolik, že začali samozřejmě mít strach o svůj krám, což se během několika let potvrdilo a o něj přišli, nejdřív tam pracovali, zůstali pracovat, pak teda to vzdali nebo jestli ... řekli, že byli vyhozený, ale jestli ano nebo ne, každý si zase tu svoji pravdu občas upraví.

9. T: Vzpomenete si, jaká událost je spojená se jménem Milada Horáková?

9. M: Milada Horáková... Milada Horáková je problém. Ano Milada Horáková se stala symbolem, ale vzhledem k tomu, že takovejch poprav jako u Milady Horákové zdaleka nebylo tolik, aby se o tom mluvilo tolik kolik se o tom mluví. Z ní se stal symbol a ona je z těch, který šli tou hlavou proti zdi. A já nejsem příznivcem jít hlavou proti zdi. Ona věděla, co jí čeká, oni jí to jasně řekli, ona odmítla cokoliv, ona v podstatě odmítla i milost nebo ne milost, odmítla nějakým způsobem se domluvit, podřídit a s tímto postojem jaký měla ona nemůže vyjít v žádném režimu. Není pro mě žádným velkým symbolem.

10. T: V roce 1953 došlo k měnové reformě. Vzpomenete si na nějaké informace nebo vzpomínky s ní spojené? Jak Vaše rodina vnímala měnovou reformu?

10. M: Tak ... v Brně nijak, protože tam nebylo co. A v Brně no na zastávce ... jo oni ... on bydleli na zastávce u Brna, to je vesnice, ona se tak jmenuje a tam jsou doly, tam přímo kutali. A tady ... dědeček měl nějaký informace on se zajímal o to co bude, nebude a já si myslím, že byl schopnej potom čtyřicátým osmém domyslet, co by mohlo nastat, takže jemu se podařilo všechny ty úspory, který měl, a já ho trošičku i podezírám, že i ten krám zvládnul

nějakým způsobem prodat, že ne jenom byl by vyhozenej, ale to nevím přesně, ale nashromáždil peníze a koupil ten dům v Liberci, takže my těsně před tou reformou, takže on vlastně všechny ty peníze, který měl, stihl koupit poměrně lacině slušnou vilu, nádhernou vilku, v nejkrásnější části Liberce, pro mě a myslím si pro plno jinejch lidí, byla to vilová čtvrť mezi zoologickou a botanickou zahradou, kde v klidný ulici neskutečně příjemnej, dobrej domeček. Takže nám před tou reformou vlastně se tohle podařilo... no a pak nebylo co jim sebrat.

11. T: Nyní se přeneseme do doby politického uvolňování v období šedesátých let. Tyto události vyvrcholily Pražským jarem. Vzpomněla byste si třeba na některá jména politiků spojená s Pražským jarem? Jak vypadal život v této době?

11. M: Tu dobu u naši byli vlastně rozvedený ... ano, mamka měla problémy nebo přesně řečeno my jsme měli vůbec celkově existenční problémy. Tatínek ten byl kovanej komunista, kterej šel poměrně vysoko ve funkcích stranickéjch a byl ... takže jako bylo to ... mamka, problém byl to, že ten dědeček měl ten krám, takže on byl buržoaista, tím pádem důchod úplně minimální, babička, protože nebyla nahlášená, aby se ušetřili nějaký ty poplatky a nějaký ty daně a tyhle... takže ona nebyla nahlášena, celej život nepracovala, neměla důchod prakticky žádněj, mamka rozvedená, my jsme byly dvě děti, takže mamka jediná chodila do práce a krmila v podstatě pět lidí. Byli jsme na to hodně špatně, jedli jsme tak, že se to dneska nedovedou nikdo představit. My jsme měli maso o svátcích, ne tím nemyslím neděle, tím myslím fakt svátky. Na Vánoce ani tak né, na Vánoce se kupovaly ryby. Kapr byl neskutečně laciněj, tam stál kilo 7 korun, jako dítě si to pamatuju. A u nás se koupilo klidně pět, šest kilo kapra, což pro mě bylo prostě něco nevídanýho a my jsme celý ty Vánoce jedli kapra. My jsme nejedli jiný maso, my jsme měli kapra a měli jsme maso. Jinak pozdější, když už jsme byla schopná se postarat o králíky, o slepice, tak jsme měli aspoň králíka o Velikonocích a králíka na to ... ale prostě bylo to strašně všecko to... jedli jsme z povidel... babička udělala prakticky rozvařila a udělala z toho omáčku s knedlíkem, to bylo běžný naše jídlo. Do družiny na oběd jsem nemohla chodit, to bylo pro nás drahé. My jsme prostě na nic neměli takovýho pro mě, když jsem někde dostala jedno mejdlíčko, to byly cukrovinky, ty nejlacinější, takový maličký, ve tvaru mejdlíčka, chutnalo to příšerně, nebyla jsem ráda, byla jsem ochotná je i vyměnit, když náhodou jsem ho dostala. Ale jako čokoládu jsme měli jen na stromečku o Vánocích, a to si nikdo nemohl utrhnout, jít si sundat čokoládovej bonbon, ten trhal dědeček a rozdělil nám ho, abysme měli pravidelně každej přesně a prostě nic dalšího nebylo. Vánoce, dárky ano, ale prakticky jak dneska děti říkaj měkoty, to, co bylo potřeba, takže se nechalo na

Vánoce, co všechno jenom šlo a pokud jsme dostali nějakou knížečku nebo nějakou drobnůstku, tak to byly opravdu Vánoce.

12. T: V srpnu roku 1968 došlo k nečekanému příjezdu vojsk Varšavské smlouvy na území Československa. Co jste pocítovala v této situaci? Co jste dělala, když jste se dozvěděla o co se jedná? Jaký byl Váš názor na příjezd vojsk?

12. M: Srpen šedesát osm, srpen šedesát osm byl pro mě strašlivá rána, protože já jsem docela tomu režimu a kór, když se to začalo uvolňovat, začala tomu věřit, začala jsem být takovej nadšenec toho Pražskýho jara, Dubček, Smrkovský, Černý, tuhleť všichni tomu, to vypadala, že by se mohlo i uvolnit ledacos, ale vzhledem k tomu, že my jsme ty peníze neměli prakticky na nic. Tak to je pravda, že v tu dobu už jsem se seznámila s Luborem, ten mě něco připravil. Zrovna tak si myslím, my jsme byli na svý zahraniční dovolený v Bulharsku a když jsme odjížděli v červenci, tak Lubor mě už v tom červenci říkal, doufám, že se stihneme vrátit. Tak mě to překvapilo, proč bysme se nestíhali vrátit a on tušil a věděl, nemůžu říct, že úplně věděl kdy, jak, ale on opravdu tvrdě tušil, že něco takovýhleho nastane, tak si myslím, že tvrdit, že ostatní nebo představitelé to nemohli vědět, museli to vědět, jestli to věděl i Lubor, jako manžel můj. My jsme se stihli vrátit 19 nebo 20 jsme se stihli vrátit, to bylo o fous. Ráno jsme se probudili a rachot, takže my jsme šli samozřejmě do ulic. Šli jsme na náměstí Míru a vím, myslím dneska se jmenuje Benešovo, nevím, já znám ještě ty starý názvy. U radnice, jenom Praha a Liberec měli mrtvý, je pravda, že celej vstup vojáků, kterej byl v podstatě by se dalo říct bezproblémovej. Ostatní byli pozdějc, toho jednadvacátýho, aspoň takhle jsem to já četla v novinách a všech těch, bylo že byli teda takhle mrtvý a takovýhle protesty, který byly. Tank, ty kluci, který sem ruský přijeli opravdu nás šli zachraňovat, jim to bylo takhle vysvětlený, takže oni takhle jeli, byli unavený, byli nahnaný už dopředu na ty hranice, nevyspalý, hotový a překvapený z toho, že teda je nikdo nevíta, nikdo se z nich neraduje, takže byli těžce frustrovaný. Ano, to je na jejich obranu, tenkrát jsem to nebrala, dneska jsem schopná přijmout i to, že to pro ně nebylo jednoduchý. On tím tankem jel, je pravda, že naši lidi jim tam pokládali vlajky státní před tanky, těch kamenů zas tolik nelítalo. Lubor pomáhal rozstřelenýho kluka, ten si vylezl, protože v tu dobu radnice se opravovala v Liberci, ta je na tom náměstí a on vylezl na lešení a fotil je z toho lešení a ten kluk vylezl ven tím poklopem a sestřelil ho z toho lešení dolů, opravdu mu rozpáral břicho, ten kluk žil. Byli jsme tam pomoct, Lubor mu ty střeva všechny nasbíral a nastrkal zpátky do břicha, protože to vypadlo a přijela pak sanitka, odvezli ho. Tadydle ten kluk, dneska už se zase mluví, že to bylo selhání tanku, že to bylo neúmyslný, že tam usnul, hledají všechny možný to, není to pravda, ten kluk úmyslně, protože ty lidi tam bouřili, proti těm tankům, zvedali ruce v pěsti, nelíbilo se jim to a

on se prostě naštvál, normálně ten tank otočil a jel tam na nás. Byli jsme tam zrovna u toho, je pravda, že já jsem poslední, tak jak jsme byli, nebylo to, to, ten postřeh mám ano, viděla jsem, co se děje a ty lidi nevěřili, že tím tankem do těch lidí najede, já nejsem z těch, kteří nevěří, že se něco to. Takže jsem strčila do Lubora a já byla poslední, která se tomu pásu vyhla. Viděla jsem se, i dokonce fotky, který jsou a já i když nejsou zřetelný a není k poznání, tak já jsem, měla takový světlý svetr na sobě nebo takový triko a já jsem tam ta bílá poslední, která je, ten pán, co je vedle mě, ten pás mu podroloval nohu a ten přišel o nohu. Víím, že tam bylo dalších devět mrtvých, ten den, vyloženě postřílených, ten vylezl z tanku a pokropil takhle náměstí. Bylo to hrozný, v tom Liberci to bylo opravdu příšerný, byla jsem potom na pohřbu těchle těchle obětí, pro mě taky nezapomenutelný zážitek, nikdy jsem se s touto formou a s tím dlectím nesmířila a nikdo mně nevysvětlí, že tohleto bylo takhle potřebný a docela mě mrzí, že se mluví pořád jenom o Praze a rozhlase, protože to byli novináři a novináři dělají noviny, a takže oni mluví jenom pořád vlastně o sobě. A hrdinství těchle lidí, který tady byli, protože říkám, nechci, že se jde hlavou proti zdi, to už neberu, že šel hlavou proti zdi, on prostě to jenom fotil. Jo, takže tam to bylo, ten pohřeb byl neskutečněj zážitek pro asi všechny lidi, kteří tam byli a nebylo jich málo.

13. T: Tak, já se teď zeptám, jestli Vaše rodina v období normalizace pocítila nějakou změnu oproti době před vpádem vojsk? Má třeba Vaše rodina nějaké zkušenosti s nějakým odporem proti režimu?

13. M: Byla jsem potom teda v rámci té normalizace, která v dalším roce, jsem se vlastně dostala poprvé a zatím naposledy do slzného plynu, kde jsme šli uctít památku těch devíti lidí a tam milice šly proti, a protože to potřebovali rozehnat, takže oni nejdřív zkušeli je pravda, nesměly se položit na ty místa květiny, nesmělo se vůbec nic, takže ty lidi šli a tu kytku jenom pustili, okamžitě tam byli další metaři, kteří to zametli a vyhodili. No a nakonec teda, a tam do nás pustili slznej plyn a tam víím, že proti tomu se nedá jít. Tam jsem si ho vyzkoušela teda na vlastní počín. Tam se nedá dejchat a co je a tam se prostě musí couvnout, to nejde nic jinýho. Jo, takže tam to v podstatě byl počátek té normalizace. Potom jsem se vdala odešla jsem za Luborem na Košumberk, takže tam to bylo složitější. Já jsem pracovala jako sestra u postižených dětí. Je pravda, že ta práce, původně jsem jí nechtěla dělat, já jsem chtěla dělat zvěrolékaře, já musela na zdravotnickej obor. Taky na tvrdo se mnou se nebavili. Takže jsem se dostala teda semhle na tendlecten, do tohodle zařízení. S těma dětma jsem si docela sedla, ty děti do dneška se hlásí, do dneška jsme ve spojení a tam jsem byla trošičku proti názoru, kterej se prosazuje víc a víc a už tenkrát já jsem proti tomu docela protestovala, protože ty

děti tam tenkrát trávili, nebylo dojíždění, nebyla možnost, a aby mohly chodit pořádně do školy, tak tam byly i některý skoro celoročně, jezdili na prázdniny domů, nemuseli tam být, ty rodiče pokud byli schopný si to doma zajistit nějakým způsobem, ale bylo jim umožněno vlastně ta dlouhodobá léčba, protože neurologická onemocnění jsou strašně dlouhodobý, to není věc na chvíli a což v dnešní době, když vidím, jak se sbírají víčka a vybírají se peníze na léčbu, tak tenkrát bylo na léčbu pro každý dítě a pokud to dítě potřebovalo, tak prostě mohlo jít do léčebny a mohlo se okolo něj starat a ty rodiče mohli za ním jezdit a nemuselo se trhat od rodiny a není pravda, co se říká, že prostě musely jít do ústavu, nemusely, mohly. A tam jsme měla výbornou primářku, která, se kterou jsem si taky sedla a já jsem se maximálně snažila, že když ty děti jsou tam na celej, že se maj u toho taky vychovávat, že se maj něco naučit, že když se to naučí, mají to, a že se mají naučit i se slušně chovat, takže v rámci samozřejmě svého postižení a svých možností, ale když třeba ty starší holky se naučili ustlat si postel a vysvětlila jsem ji, jak se to má dělat, tak se to, tak jsem prostě chtěla jim dát tu důvěru, aby se s ní nehlo, když už je opravdu ve stavu takovým, že už to jde, že už je to dobrý, tak jí to prostě nepůjdu přestlat. A i tenkrát a bohužel to zůstává dodnes, ne sestra je povinná ustlat postel a né to chtít po tom dítěti. A plno dalších věcí. Ano, jsou děti, který si nenamažou chleba, to dokážeš nebo blbě, ale uč se to, mazej si ho. Že ti to nejde to já to chápu, takže takhle a takhle a takhle a namaž si ho. Chlapeček, ano, je o berlích, ale jinak byl schopnej hrát fotbal, neskutečně pohyblivej, šikovnej kluk, dostal jídlo před sebe, samozřejmě o berlích si talíř nedonese, takže ten jsem mu položila před to, on se na to podíval a oznámil: todle já nežeru. Vzal ten talíř a hodil s ním na zem, prostě ano, to je pubertální, normální výjev a já jsem v pohodě řekla, v koupelně je kýbl, hadr, posbírej si to a uklid' si to. Paní primářka s tím nesmírně souhlasila a chtěla ať dělám vrchní, že tenhle přístup se jí líbí. Dodneška na mě vzpomínaj tydle všechny děti, který jsem tlačila do něčeho a dodnes si to chválí, že se aspoň něco naučili do života. Takže tak chtěla, ovšem byly tam samozřejmě talky, protitlaky tak, protože největší problém jsme měla potom, všade musely být hasící přístroje, samozřejmě ty jsou všade, k tomu se musela osmnáct a půl centimetru vedle dát cedulka, kdo za ten hasící přístroj zodpovídá, byla to směnná sestra, která prostě tam stejně není celou tu dobu, takže je to úplně bezpředmětný. Osmnáct a půl centimetru se přeměřovalo, k tomu přišli a z celý léčebny, protože se hasičáky ne to, jenom, že oni si je překontrolujou, a všechny hasičáky odvezli k týdenní kontrole a za tejdén nám je přivezli. A když mně teda ten hasičák odebírali z toho baráku a místo toho jsem dostala kus papíru, tak jsem se zeptala, že až bude hořet, jestli ten papír mám přiložit nebo ho uchránit, tak jsem měla problém. Měla. Jo zeptala jsem se. Protože jsme v tu dobu, abych za prvé pomohla trochu

Luborovi z problémů, která on měl stranickéjch a já jsem nebyla úplně vychovaná proti straně, tak jsem vstoupila do Komunistický strany, abych mohla, protože do toho mě tlačila i ta paní primářka, která nebyla ve straně, ale protože oni by mi tu funkci nedali a ona mě tam strašně chtěla a Luborovi hrozily všelijaký problémy, který byly. A on se potom vlastně obracel velice snadno, jednoduše, že v rodině má, že ne to, takže já jsem do tý strany pak vstoupila, abych vlastně, ale nebylo z přesvědčení, že potřebuju bejt ve straně, to vůbec ne, ale spíš jsem měla pocit, že můžu někde něco zařídit, což nakonec párkrát se mně podařilo, zrovna tak s těma hasičákama, protože tam si mě zavolali, protože tam, ono to bylo vždycky nejjednodušší, poslat na stranickou schůzi a postavit mě do latě. Takže já jsem se tam jako zeptala, proč to nejde výměnným způsobem, a že ty děti vlastně tejden jsou v ohrožení, a že si myslím, že ano, kontrolovat by se mělo, ale oni můžou přivést jinej hasičák a prostě, tak jak se měnily plynový bomby, tak ať mně méně tyhle hasičáky, což mě uznali a začalo se i okolo toho jednat. Nebo jsem pomohla dětem tenkrát, malý děti na všech pavilonech, večerníčky běžely, muselo se šetřit elektrika, protože bylo nějaká výpadek něčeho a nesměla se pustit televize a já jsem šla na stranickou schůzi nebo ten výbor, tam jsem jim, díky Luborovi, to jsem nepočítala já, ale Lubor mi to přepočítal, kolik ušetříme, když pustíme televizi a zhasneme hlavní světlo a děti se podívají na ten večerníček a tu dobu bude zhasnuto v tu dobu bude puštěná jenom televize, takže kolik elektriky se ušetří a děti budou mít večerníček. Prostě po tu dobu, že může být zhasnuto. Děti měly večerníček. Jo, takže byly takovýhle drobnosti, který ta moje paní primářka, že ze mě, ano, taky jsem neposlušnej člen, nikdy jsem nic nepřebírala, aniž bych si to sama rozmyslela, takže to byl tenhleten způsob, proč já jsem tam mezi nima vycházela.

14. T: Můj další dotaz je směřovaný na Sametovou revoluci. Jak jste vnímala pád komunistického režimu? Účastnil se někdo z Vaší rodiny demonstrací? Co se pro Vás po pádu komunistického režimu změnilo? Vzpomenete si na nějaká jména politiků z této doby? Jak tuto událost vnímaly vaše děti?

14. M: Osmdesátej devátej, protože těch zklamání a po tom šedesátým osmým jsem měla velikej, nevěřila jsem co, kde, jak bude. Zase hlava proti zdi ne. Lenka přijela nadšená. Jako naše dcera. Přijela z Chrudimi, přivezla plakáty všelijaký, protože Chrudim byla dál než léčebna na Košumberku, přivezla plakáty a ona opravdu hrdá revolucionářka jo. Musím to říct, protože byla jako ve škole byli opravdu na to. Takže přivezla no a chtěla po nás ať jdeme hned a že půjdeme s ní a půjdeme to rozvěšet, no, takže jsme jí asi oba trošku zklamali v tu dobu, protože jsme nešli hned. A ona už vůbec ne, to jsme nedovolili, protože měla před maturitou, a v žádném případě, ona nepůjde na takovouhle věc, ale Lubor je vzal všechny a v

noci černě oblečený rozvěsil, že lidi ráno se probudili a šli léčebnou a léčebnu měli kompletně vyzdobenou. Jo, takže to jako, to byl jako největší ten, kterej ona, a je to pravda, že jenom díky tomu, takže to přivezla z tý Chrudimi no. To byl přímo teda ten osmdesátý devátý a no pak se to vyvíjelo, jak se to vyvíjelo, že jo. A Lenku to teda ještě hodně tvrdě, tam jako jí to poškodilo moc, protože ona měla v tu dobu danou přihlášku na zemědělků do Prahy na vejšku, kterou ona strašně chtěla dělat, tenkrát byly kvóty, že půlka holka, půlka kluků, že budou brát a budou brát sto třicet uchazečů. Přihlášených bylo sto padesát, měla opravdu velmi velkou reálnou šanci, že se tam dostane. Havlíček, Havel, tak jak ho nazval jeden náš bejvalej žák, kterýho pustil z vězení, jako toho žáka pustili díky Havlovi a jeho amnestii. Mimochodem Luborka obral o pětistovku rovnou u toho. Teda přesně řečeno si ji půjčil, jenom Luborek mu ji půjčil s důvěrou, že mu jí vrátí, dodneška mu ji nevrátil. Tak Havlíček, Havel vyhlásil, že takhle to je nespravedlivý, a že má, že by se měly vysoké školy otevřít kdekomu. Takže se tam přihlásilo tisíc tři sta uchazečů. Změnily poměry ze sta třiceti polovina a polovina, bylo sto deset kluků a dvacet holek. A tím pádem Lenka řekla, že ona jinou vejšku nechce a na vysokou školu nešla. Teda přesně řečeno ona šla to zkusit, já jsem věděla, že to je bezpředmětný, dvacet se tam dostane prominentních holek, ale určitě ne nějaká Lenka Křivková. Šla tam přijímačky se tam dělaly tři dny, oni nedodrželi ani, ani ten, jak bych to řekla jakoby, nadějí nebo čestnost, že nejdřív udělej přijímačky a pak řeknou výsledky. Ale ona byla v pondělí odpoledne, protože se to dělilo těch, a bylo to pondělí, úterý, středa, ona byla v pondělí odpoledne, ji oznámili, že přijímačky udělala, ale přijatá není. Vůbec se tím, ale nemohli vědět, kdo jim tam ještě přijde a nepřijde a rovnou už v pondělí věděli, že je prostě nepřijatá a hotovo. No, takže to v podstatě jí vzalo vítr z plachet no.

15. T: Teď bych chtěla mluvit o rozdělení Československa. Jaké vzpomínky se Vám vybaví? Jaký máte názor na tuto událost?

15. M: Ano, já jsem Čechoslovák, já jsem dodneška, všichni vědí na Slovensko, protože my máme neskutečný přítel, a hlavně sokolnických přátel na Slovensku. Já jsem nejčastější účastník všech slovenských setkání, loveckých ano Slovák žádný se jich účastnil tolik, kolik já. Což jako, mají jako raritku tam mě. Prakticky nebudu souhlasit s Luborem, já vím, že naprostá většina Slováků, se kterými já jsem mluvila, byli pro rozdělení a spojení s rozdělením. Naprostá většina Čechů byla proti rozdělení, ale vzhledem k tomu s někým, kdo s náma prostě nechce a opravdu nechce a dávali jasně najevo, nemyslím si, že se to dá násilím. Bohužel já jsem Čechoslovák, já budu, nechápu někoho, že řekne, že Slovákům nerozumí nebo že děti nerozumí slovenštině, ano, když vytáhnu nějakou blběj, jedno slovo, který někdo nezná. Třeba omrvinka, to je drobeček. A takovýhle ty, ale nakonec, kdybych řekla, hele

co to děláš s tím chlebem podívej, posbírej si ty omrvinky. Tak bych v pohodě slezla dolů a vysbírali si je. Samozřejmě, když se takhle něco vytáhne z kontextu, tak některý slova ne, ale naprostý většině, důkaz byl, vnuk Kuba, kterej byl v první třídě, myslím, že po první třídě na slovenským táboře, sokolnickým a v pohodě, těm dětem tam rozuměl. Nebyl důvod nerozumět. takže ano já jsem, ale vím, že teda většina Slováku proti, ty chtěli, ty měli pocit, že jsou utlačovaný a oni se chtěli opravdu rozdělit.

T: Teď máme za sebou okruh otázek, které se dotazují na Vaše vzpomínky na historické milníky Československa. Nyní se budu ptát na pár otázek ohledně Vašeho postoje ke komunistickému režimu. Mějte prosím na paměti, že žádná odpověď není špatně.

16. T: Byla jste vy, nebo někdo z Vaší rodiny v době členem komunistické strany v době komunistického režimu? Považovala jste se za příznivce či odpůrce minulého režimu?

16. M: Oba rodiče. Samozřejmě v tom šedesátým osmým, pak nějakou byli vyhozený, pak zase zpátky, pak nějaký tydlecty, v tom osmdesátým devátým, jak táta přesně řečeno nevím, mamka skončila, určitě, já taky v tom osmdesátým devátým. Okamžitě, jak to bylo, tak... Já to brala nebo beru pořád z pohledu k těm dětem. A já si myslím, že k dětem ten minulej režim byl vstřícnější, než je tenhle. Já když dneska vidím, jak kluci vedou skauty a jakým způsobem těžce shánějí prostory, jak těžce shánějí vybavení, jak těžce, jaký mají vlastně problém s uvolněním z práce nebo ze školy, jakým způsobem, minulej režim, když jsem řekla, že potřebuju pro děti, vedla jsem pionýry, takže v podstatě totéž, vždycky to je o vedoucím, nikdy jsme s pionýrama nedělali nic politického a neměla jsem sebemenší problém, prakticky všechny, co jsem si vymyslela, všechno bylo dobře, všechno bylo daný, byla jsem na mezinárodních táborech míru, byla jak po republice, tak v zahraničí, všechno placený volno, protože jsme se starala o děti. Třeba jsem byla skupinová vedoucí na Seči, tak to byl celej měsíc, kterej jsem měla placený z práce, byla jsem v dětským ráji na Slovensku, byla v západním Německu s dětma, bezproblémově všechno uvolněný, vybavení, řekla jsem, že potřebujeme autobus, zajet tam či onde a prostě ten autobus pro ty děti byl. Vrátím se k léčbě, léčba byla pro všechny děti, bez víček a potupného sbírání peněz, mezi lidma. To jako je pro mě nepřekonatelný a tomudle režimu docela zablívám.

17. T: Byla jste vy, nebo někdo z Vaší rodiny, někdy poškozen komunistickým režimem?

17. M: Ono je těžko říct, co brát, co je poškození. Subjektivně, já jsem, já si myslím, že jsem v tom minulým režimu, mimo v podstatě cest v zahraničí, snad nejvíc poškozená, opravdu

poškozená jsem se cítila, při jedné blbosti, samozřejmě dneska to je. Měla jsem evropskou šampionku krásy malého minstrdlanta, pejška. Vyhrál v Brně nejkrásnějšího psa výstavy, bez ohledu na plemeno a tydlety psi dostávali osobní pozvánky na světové výstavy, tenkrát byla myslím v Bruselu. A mně dali příslib, protože tenkrát se muselo požádat o příslib, abych mohla vyjet. A řekli, že je jedno jestli tam je tenhle pes nebo jinej. Nakonec, když jsem jako se šla opravdu, takhle problém byl v tom, že já jsem uvěřila, že to dostanu kór, když to bylo za takovejch podmínek, měla jsem to předběžně přislíbený, ty přísliby se dávaly vlastně někdy kolem března, se o tom rozhodovalo. Tam ale končila, v tom březnu, přihlášky, který byly možný do toho Bruselu se přihlásit, takže já jsem se šla samozřejmě stejně zlobit, vztekat. Já jsem ten příslib nakonec dostala, akorát už bylo po možnosti se přihlásit. Takže to bylo na prost k ničemu a já, tak jsem tam, já tam nepojedu se dívat. Takže tohle bylo v podstatě bych řekla poškození, ale jinak my jsme měli v pohodě sokolnický styky a známosti ze západního Německa z Rakouska, z Anglie a ti lidi mně psali, je pravda, že některý ty dopisy přišly otevřený, tak si je přečetli, my jsem si nepsali nic takovýho, co by nám vadilo, že si přečte jinej. Takže to. Snad jsme nemohli cestu, ne že bysme rádi cestovali, ale prostě za ty bezpečí, který jsme měli tady, třeba nás v západním Německu, když jsem byli, strašně vyrazilo dech, když nás ubytovali naši přátelé v podkrovním místnosti a pod polštářem Lubor našel zbraň. No to máte na obranu, kdyby. Jo, to jsme my nikdy nepotřebovali, protože takovýhle kdyby tady nebylo. Takže spíš jsme si řekli, že žijeme tam kde žijeme, protože tu zbraň mít pod tím polštářem mít nepotřebujem.

T: Můj poslední okruh otázek bude zaměřený na Vaše rodinné zvyky, tradice a oslavy.

18. T: Nejprve se Vás zeptám na Vánoce. Jsou nějaké zvyky, které se ve Vaší rodině držely napříč generacemi? Změnila se oslava Vánoc ve Vaší rodině v průběhu uplynulých let?

18. M: Vánoce, Vánoce pro mě byly vždycky časem toho, že i ta mamka konečně byla s náma, protože ona vydělávala jediná, vychovávala mě. Ona musela dojíždět, takže dojížděla do ŽPSV, železniční průmyslová stavební výroba nebo taky žížala pila studenou vodu, takže dojížděla, ráno, než jsme se probudili, večer se vracela, když už jsme spali, pak si u toho dělala průmyslovku, zoufale kouřila osmdesát, sto cigaret denně, nikdo si nedovedl představit, co to je za příšernost. Příšernost, přijít k ní do místnosti, tak nebylo vidět, to vím. Každý deseták jsme museli dávat do takový knížky, a to měla na starost babička. Já jsem si nemohla ani ukrojit chleba sama, tam to bylo takový přidělový, prostě, aby se dostalo na všechny. No a tam byla konečně doma, takže to, ale starala se o, to je pravda, o ty kapry naše nešťastný,

který my jsme jedli celý teda Vánoce, ano, byl brambrovej salát, u nás se teda postilo, není pravda, že leckde, že jsou povolený jídla, ne jako děti jsme, byla to taková hra, já to nevidím nikdo, neexistovalo, že bych si nandala cokoliv na talíř někam, ale byly různě zapomenutý, někde nějaký kousky, tudle na stole, tudle na myčáku, tudle na něčem, něčeho, když jsem byla rychlá, tak jsem to stihla dřív, než ty další tři děti. Prostě a já jsem si to tam ani nemohla sníst, já si to prostě schovala do té ruky a šla si to sníst někam do kouta. Byla to prstě hra, ale určitě nám to tam naši nechávali, určitě, ale byla to hra, která nakonec něco do sebe měla, že jako se postíme, ale vydržet se to prakticky nedalo, já jsem to vydržela jednou a je pravda, že jsem ty zlatý prasátka viděla, protože jsem prakticky omdlévala, bylo mi tak strašně špatně, že mně lítalo, kde, co všechno a tam mě naši teda donutili okamžitě napít, najíst... Jo, ale ani kafe se nevařilo, jo, prostě nic ti takovýho, až teda ten večer. Ten večer byl, že teda opravdu sedmero jídel, sedmero jídel si každé představí jinak. Nikdy se nevstávalo od stolu, to jako se dodržovalo, to všechno bylo nachystaný na židličkách okolo stolu. Ani hospodyně nevstávala nikdo od stolu nevstal, všechno, nalila se polívka, popřáli jsme si pěkný Vánoce, pak byl salát s tou rybou, potom do kola na tácku běžel chléb, jako Boží dar. Štědrovka, vánočka byla naprosto jasná, babička pekla vždycky vánočku, pak teda štědrovku, jako do kola, v tu dobu, my jsme o Vánocích, ne někdo to dělá až na Silvestra, ale čočku, aby bylo hodně peněz, to se u nás dávalo na ten Štědrej večer, muzika, kompot, to se dodržovalo. Takže tohle jsem si já přenesla, Lubor takovýdlecty, tahlecto, aby se jedlo dodatečně, nedodržovali, vím, že teda u Škrabálků taky ne, jestli Lenka si to prosadila, jestli s klukama to dělá, nevím. Ale my do dneška, i když jsem sami dva, tak to teda máme a nějaký cukroví, aby byla i čokoláda štědrost. Samozřejmě peníze mezi talířema. A ze stromečku se první na Štědrý den nesmělo, vůbec nic sundávat, stromeček strojil dědeček vlastně u nás. my jako děti jsme u toho vůbec nebyly, my jsme přišly až ke stromečku, to bylo v zamčeném pokoji. Na Štědrý večer byla štědrovka a kompot, což nám muselo bohatě stačit. Pětadvacátýho nám to stačilo ještě po včerejšku, to bylo dost bohatý, ta večere, takže to se na stromeček taky jenom dívalo a první se u nás dodržovalo teda Štěpána a koledování na Štěpána a jít k hospodáři, což bylo k dědečkovi, vlastně vykoledovat si první bombón ze stromečku, byly jsem teda čtyři děti, ono jich tam bylo, já mám pocit osm nebo dvanáct, víc jich tam nebylo těch bombónů, takže tam dědeček sundal první bombón a dostávali jsem ho jako na tu koledu štěpánskou. A vzpomínám na to ráda, tolik nám toho zas tolik nechybělo.

19. T: Teď se zeutám na Velikonoce. Jsou nějaké tradice, které se ve vaší rodině udržovaly napříč více generacemi? Změnila se oslava Velikonoc ve Vaší rodině v průběhu Vašeho života?

19. M: Velikonoce byly jenom to Pondělí velikonoční, u nás, protože do toho domečku se přistěhovala teda ještě mamky bráchy, babička měla dvě děti, takže brácha s rodinou se tam přistěhovali, takže my jsem byly čtyři tam, teta byla ze Slovenska, u nás tady se mlátí, slovenská polejvá, polejvá natolik, že se opravdu polejvá a ta holka, jestli včas nestane, no tak se jí to hodí do postele. Nevím, kdo, jak si dovede, představit, když na tebe hodí kýbl do postele, problém je večer se jít do té mokré postele lehnout, to nikoho nezajímalo, takže my jsme vstávali ve čtyři hodiny ráno, abysme byli někde mimo svoji postel a tu si uchránili. Vzpomínám, ale na to ráda, užili jsme si, vybláznili jsme se v naší ulici, bez nějakých jo, užili jsme si ty Velikonoce, jako děti, s koledou a vajíčkama takhle. Samozřejmě nic jiného, než vajíčka a pár vajíček z daleka to nebyly nějaký hory vajec, co jsou dneska. Byla tři, čtyři vajíčka a to všechno.

20. T: Dobře. Svátek prvního máje. Jak probíhaly oslavy tohoto svátku?

20. M: První máj, první máj jsem milovala. první máj pro mě byl veselej den, spokojenej den. Já jsem tenkrát z Moravy měla kyjovskej kroj, pravej kyjovskej kroj, zůstal u sestry mojí. Já jsem se oblíkala do kyjovského kroje, není pravda, že jsme byli povinný bát v pionýrských krojích, jakmile jsem řekla, že mám kyjovský kroj, okamžitě jsem byla vyzvána jít v to kyjovským kroji, chodívala jsem v čele naší školy v průvodu, protože ono nás tam bylo víc, no bylo nás tam asi čtyři, pět, který měli nějaký ten kroj, takže my jako krojovaný, to ano, za náma šli v pionýrským kroji, prošli jsme průvod, nadšeně, spokojeně, mně se to líbilo natolik, že jsem zadem, protože tam, kde šel ten průvod to nešlo a nejdřív šly děti, takže já jsem zadem proběhla to zpátky a vždycky na nějakou alegorickej vůz mě vytáhli jako krojovanou a neměli jestli k nim nechci, dokonce jsem za to dostávala i bonbóny, ale já bez těch bonbónů nebo těch sušenek, velice ochotně projela jsem s nima ještě jednou a kolikrát se mně stalo, že jsem tohleto zvládla i třikrát. Já na první máje, první máj mě zklamal tady potom, když jsem přešla z Liberce sem, protože tady vlastně museli do průvodu a nikdo nebyl okolo, takže my jsme procházeli, prošli jsem teda kolem pavilonu, potom, protože se šlo léčebnou, no tak některý děti, který byly schopný, no tak zamávaly z okna, což nebylo vůbec nic, pro mě, a já zvyklá na ty hlučící davy z Liberce a najednou nikde nic a ticho, no tak to bylo pro mě zklamání na tolik, že jsem se domluvila a jela jsem tenkrát, protože v tu dobu už jsme měli dravce, tak jsem jela do Prahy s klukama, kde jsme šli za ČMMJ s dravcema v průvodu do Prahy, dobrovolně sama jsem se přihlásila, že jedu. Nic proti prvnímu máji.

7. Rozhovor s Nad'ou S.

T: Tak už nahrávám.

1. T: Mou první otázkou je, jestli se k Vám dostalo, prostřednictvím vzpomínek Vašich předků něco z období První světové války? Jak vypadal život v té době? Jakým způsobem je První světová válka zasáhla? Kde se nacházeli Vaši rodinní předci?

1. N: No, No já ... nevím, jestli náš děda byl ve válce, když, tak jenom krátce, ale určitě nějakých bojů se nezúčastnil podle mě, někdo v nějaké kuchyni polní možná chvíli vařil, ale ... určitě jako nebojoval a byl brzo doma. Protože 1917 se narodila už teta, tak to už musel být doma. Tady v muzeu visej všichni, co se zúčastnili první světové války z Hostinného, tenkrát teda Arnau. Takže mezi nimi tam visí, ale mám dojem, že se mluvilo o tom, že tam byl jenom krátce.

2. T: Následující dotaz bude navazovat přímo na ten první. Dostaly se k Vám někdy nějaké vzpomínky nebo informace o životě Vašich předků v První republice, to znamená v období 1918 až 1938. Jestli byli spokojeni či nespokojeni s politickou situací? Vzpomněla byste si v jakém zaměstnání pracovali?

2. N: Náš děda ten se tady živil jako švec, tak sem přišel asi v roce 1908 nebo 1909. No 1910 už se mu narodila první dcera. No a takže bydleli v nájmu, ale pak taky si tady postavili domek, takže šetřilo se, to je jasný, a ještě pak pro firmu Vinč lípali po večerech pytlíky, aby si přivydělali no a jeho dcera ta chodila do papíren pracovat, pak když už dospěla. A jeho syn, ten se vyučil typografem. Děda měl tady v baráku obuvnickou firmu. Na baráku jsme měli ceduli: Václav Salavec obuvník, tak na to já byla hrdá. A to bude asi všechno.

3. T: Dále bych se chtěla zeptat na období hospodářské krize, která vrcholila na konci třicátých let. Týkal se problém se zaměstnáním i Vašich předků? Jak tuto situaci prožívala Vaše rodina?

3. N: S prací nebyl problém, oni určitě furt chodili do práce.

4. T: Tento dotaz je spojen s předchozí otázkou, protože se jedná vlastně o stejné období, tedy konec třicátých let. Máte nějaké informace nebo vzpomínky o vzestupu Sudetoněmecké strany, která byla vedená Konradem Henleinem?

4. N: Tady bylo hodně jako Němců, takže naše rodiny se považovaly, jako česká menšina ... a tak podle mě, jak jsme to slyšeli, tak vycházeli všecy dobře. Nějaký rozbroje ... sousedi

všecky to byli německý, že jo. Mezi nima nebyli žádný ... Všecky se shodli. No, a tak nějak, když začla ... tady probíhaly ty Sudety, tak první bylo, že tatínek, jemu bylo kolik ... asi 16 nebo 17 roků, tak nějak tak zdrhnul odsud do ... cejtíl se jako ohrožený, aby nemusel nastupovat, do nějaký ty jejich armády nebo to, takže utekl do Hořic, kde ještě to pohraničí nebylo. A tam se poznal s maminkou, ale to bylo až po válce.

5. T: Nyní se zeptám na období, kdy došlo k Mnichovské dohodě. Jak Vaše rodina vnímala obětování Sudet Německu, hovořilo se někdy ve Vaší rodině o tom, zda bylo správně, že Mnichovskou dohodu tehdejší prezident Edvard Beneš podepsal?

5. N: Nevím, o Benešovi nic nevím.

6. T: Po Mnichovské dohodě docházelo k odsunu českého obyvatelstva z pohraničí. Toto období je známé jako tzv. Druhá republika. Dozvěděla jste se něco o této události prostřednictvím vzpomínek Vašich předků?

6. N: To ani nevím, že lidé utíkali. O tom opravdu nic nevím.

7. T: Nyní se Vás zeptám na období Druhé světové války. Má někdo z Vaší rodiny vzpomínky na toto období? Jak vypadal život v tehdeším protektorátu Čechy a Morava? V roce 1942 došlo k atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha, po kterém došlo k hrozným událostem, například k vypálení obce Lidice a Ležáky. Uchovaly se nějakým způsobem tyto události ve Vaší rodinné paměti? Byl někdo z Vaší rodiny poslán nuceně pracovat do Německa?

7. N: Náš děda ten ostal tady, ten už byl v letech, takže už ho do nějaký války do ničeho takového nezvali, takže celou tu válku tady byl doma a ševcoval. No a tatínek ten v to osmatřicátým utekl do Hořic, kde ještě ty Sudety nebyly tenkrát a pak když je zabraly no tak taky patřili k Německu, to je jasný. Ale taky na to... na vojnu, byl asi čtrnáct dní, a pak byl doma a celou válku dělal v Hořicích u nějakýho typografa a pak v tom pětáctýřicátým se vrátil hnedka sem. Takže tam žádné boje nebyly.

T: Mluvil někdo o atentátu na říšského protektora Reinhard Heydricha nebo o vypálení obcí Lidice a Ležáky?

N: Vůbec ne, byla cenzura

8. T: Teď bych se Vás zeptala na únor roku 1948. Jak Vaše rodina vnímala nástup Komunistické strany k moci?

8. N: No tatínek se vrátil v tom pětáctýřicátým sem a v tom osma čtyřicátém ... a v tom pětáctýřicátém ten se uchytil spíš ... bylo mu dvacet čtyři roků a byl funkcionář národního výboru. Takže jako mladej 24 roků a v takovýhle funkci vysoký ... jsem já nikdy nepochopila. A to bylo jeho zaměstnání. Takže, když byl v takovýhle funkci, tak bylo automatický, že teda do strany vstoupil. A žilo se normálně. No potom teda v těch padesátejch letech teda dědoj to soukromničení ... tu ševcovinu zavřeli a byl na malým důchodu no... pár stovek důchodu. Babička ta v šestatřicátém zemřela, takže ta už nebyla ... ta zemřela před válkou. Takže byl sám.

9. T: Nyní bych se Vás zeptala, na jméno Milada Horáková. Vzpomenete si, o jakou událost spojenou právě s tímto jménem se jednalo? Jaký na to měla Vaše rodina názor?

9. N: Já si myslím, že to většina lidí odsoudila, každý si dával pozor ... jinak se mluvilo doma jinak na veřejnosti...

10. T: V roce 1953 proběhla měnová reforma. Vzpomněla byste si na jakékoliv informace s ní spojené? Jak byla měnová reforma ve Vaší rodině vnímána?

10. N: Náš děda taky tatínek, ten né ... Ten nikdy moc peněz neměl. To my jsme žili skromně furt. Ale děda taky o nějaký peníze přišel no, ale nevím o kolik, to se neříkalo. Ale akorát, že měl naspořeno na střechu novou, že by dal. Tenkrát Petr Majorů mu to sliboval, pak to neuděl, no tak o peníze přišel, ale kolik to nevím.

11. T: Teď se přeneseme do období politického uvolňování v šedesátých letech. Tyto události vrcholily Pražským jarem. Jak vypadal život v této době? Vzpomněla byste si třeba na některá jména politiků spojená s touto událostí?

11. N: V těch šedesátejch letech, to jsem byla holka mladá ... a tak mě takovýhle nějaký věci asi nezajímaly. No ... tak v těch padesátým pátým šestým, v těchhle letech, kvůli tomu, že jsme byla věřící a chodila do kostela, že jo. Takže jsem chtěla tenkrát dělat ... jako učitelku mateřský školy ... no tak to mi řekli, že né ... že ...no tak jsem se dostala na jedenáctiletku a pak už jsem šla rovnou do kanceláře pracovat a dneska jsem ráda, že mě tam tenkrát nevzali, protože bych ty děti umlátila. Sestra byla od mala vedená taky ke kostelu katolickému a chodila přednášet básničky hrdě v těch načínčanejch šatech, stála u oltáře no a jako povolání měla vysněnou učitelku, zhlédla se v učitelce svojí a říkala, že taková bude. A ejhle, nejednou přišel tatínek... tatínek domů a říká, že musí být vyškrtnutá z víry. Prostě to ... tak ať si to rozmyslí, že buď chce být učitelka a že jí vyškrtnou anebo teda, že nebude ... že nebude se tam nedostane ... no tak to bylo pro ni, prý zklamání, ne že by to tak prožívala jako já, ale

chodila taky. A u tý víry byla, takže vzhledem k tý učitelce se musela od tý víry ... z tý víry vystoupit. Bylo to diskriminující.

12. T: V další otázce se zaměříme na vpád vojsk Varšavské smluvy do Československa. Jak jste vnímala danou situaci? Co jste třeba dělala v době, když jste se dozvěděla, co se stalo? Jaký byl Váš názor na příjezd vojsk?

12. N: No já jsem v tom ... toho jedna dvacátýho srpna byla v Popradu, na Slovensku na dovolený. A už ráno vyhrával rozhlas místní a já si říkala: tak ty tady brzo začínaj. No a hlásili, že teda sovětský vojska, že přestoupily hranice... no a tam to bylo hnedka, v šest hodin ráno už v plným provozu ... to bylo nejbliž, že jo. A takže většina těch, co byla s náma na tý dovolený šli do města, koukali... já né, já zůstala na hotelu, aby se mně něco nestalo no a hned jako jsme se sešli a dohodli, že jedem teda okamžitě domů, takže jsme tak nějak k večeru vyjízďeli autobusem ... no ta cesta byla hrozná ... to člověk nevěděl, co se bude dít... na právě, že jsme předjížděli tyhlety kolony ... a pak v noci to se zase zastavily ty jejich auta a odpočívali ... no tak my museli tam taky stát v tý koloně, ale jako nic se nedělo a dostali jsme se pak v pořádku... nějak po obědě domů, takže jsme jeli celý den, to nějak tenkrát vyšlo... to se každému ulevilo, že byl doma. No a tady ... nevím, jestli pak za nějaký den, když jsem šla do práce... tak taky tady nějaký tank jel... já na ulici sama ... to zrovna u nemocnice jsem šla po chodníku, tak jsem se teda taky bála, ale přežili jsme to a věděl člověk, že to je něco špatnýho no. Sestra se dvacátýho srpna vracela z Jugoslávie. Z letadla nic neviděla vůbec žádnýho vojáka ani tank a nic. Přijela Krakonošem večer v deset hodin a asi ve čtyři ráno prý tady po baráku byl strašnej rachot, buchání na dveře a přišli pro tatínka. A nevěděla, kam tenkrát ho odvedli, ale vím, že tam žili ve strachu, co se s ním stane. Asi byl na okrese. Protože měl zas nějakou funkci a pak odtamtud vyhodili. Takže ona to prožívala opravdu ve strachu a ... ale tank tady prý nepotkala. To už asi nepamatuje.

13. T: Zažila Vaše rodina v období, které následovalo po vpádu vojsk na naše území, nějakou změnu? Má Vaše rodina nějaké zkušenosti s nějakým typem odporu proti režimu?

13. N: No tak tatínek byl vyhozen z toho okresu, protože s tím šedesátým osmým nesouhlasil, tak pak nastoupil tady jako dělník do tý Fatry s maminkou tam dělali, pak postupně zas do papíren a už prostě byl nadsmrti dělníkem. No a já jsem po škole nastoupila do kanceláře a v tom šedesátým prvním tady na domovní správu, jako úřednice a tam jsem byla do důchodu skoro dá se jako říct. A ten život tak nějak šel, jak šel. Člověk měl tak nějak dvojí tváře. Něco jiného se říkalo doma, něco jiného se říkalo venku. Pro sestru to byla zásadní změna v rodině, protože jako dítě se nesmířila, že jsme tatínka moc neznaly, že byl

pořád někde po schůzích a politicky činněj, a když potřebovala pomoc s němčinou třeba, tak si dopisovali večer - tati přelož mi článek ten a ten ... takže když skončil s politickéjma funkcema, tak v naší rodině prý nastal takovej pohodovější život, přišel ve dvě hodiny z práce domů, mohl se věnovat svým koníčkům, hodně turistiky, taky si pak užíval vnoučata, takže to bylo ... ona to prý prožívala v rodině změnu k lepšímu, ale prý v tý škole bylo horší ... sestra vždycky říká, že v tý škole byli opravdu sešněrovaný osnovama a dneska když se sejdou na srazu s dětma, tak ty děti co nad tím přemýšlely, tak dost vyčítaj nebo řeknou my jsme v podstatě musely, pokud jsme tam chtěli zůstat, že jo. No a tady v Trutnově byla sovětská posádka, byty některý měli i v Hostinném, v tom paneláku u nádraží a oni jako učitelé s nima museli navazovat družbu. Takže docházelo k tomu ... týkalo se to hlavně vyučujících ruštiny našťestí, ale třeba přijel ... přišla jako manželka toho nějakýho jednoho papaláše, co vždycky k nim chodil do školy a učili je vařit jejich jídla, vařili pelmeně, takže je učila vařit těsto a plnilo se to tím masem takovým. Na oplátku oni ji ... to už nevím, co ji na oplátku oni učili vařit. Ale ta družba v tý škole musela bejt, proti jejich vůli.

14. T: Má další otázka se týká Sametová revoluce. Vzpomenete si na jména politiků z této doby? Jak jste vnímala Vy a Vaše rodina pád komunistického režimu? Účastnil se někdo z Vaší rodiny demonstrací? Změnilo se pro Vás něco?

14. N: Teďka jsem si k tý demonstraci, že jo pak nevím... to mohlo být až... já nevím ... za pět až šest, než se to všechno dostalo do Hostinného a sem jako, ty zprávy, co se v Praze děje, a to... tak vím, že byla nějaká demonstrace tady na náměstí... no tak... tak jsem z domovní správy, ženský většinou, to jsme byly jenom tři tam, tak my jsme šly demonstrovat, jenže náš vedoucí, ten byl taky soudruh, jak se patří. Tak ten né a holky to si teda naděláte ... no, takže tam jsme šly na náměstí, ale plný náměstí nebyla ... no ale nějaký tam byli, tak jsme byly hrdý, že jsme demonstrovaly, ale jinak tady se nic nedělo. Člověk nevěděl, co bude následovat. Ve školství nastal veliký chaos, protože do tý doby bylo všechno nařízený, vpravo, vlevo, tady, teď nástěnky, teď tohle a najednou byla demokracie a každej si mohl podle svýho se rozhodnout i v to učení, tam teda nastaly veliký zmatky. Jestli se budou učit zlomky v šestý třídě nebo sedmý třídě. V tom školství se to prý podle sestry obrátilo k horšímu. Tam pokud byly osnovy pevný a ty učebnice jedny, tak ty výsledky, prý byly vidět, ale pak když třeba, když přinesli dvacet učebnic matematik do osmý třídy a sami si měli vybrat, tak prý byly opravdu byly zmatky a nejhůř dopadly děti, který se třeba přestěhovaly, že vůbec nenavazovaly a neučilo se jednotně a asi je to na výsledkách, na týchletý generaci hodně znát. To ... a spousta těch lidí tudletu samostatnost a rozhodnout se sami a nebejt ve

stádu vedený nezvládla, to říkala sestra. V naší rodině došlo taky k zásadní změně, protože jsem kandidovala ve volbách. Dřív byl v politice tatínek a pak jsem tam byla já. Já jsem získala ve volbách druhé nejvíce počet hlasů, hned za doktorem Erlebachem. A byla jsme teda ve funkci na výboře a dožila jsem se tam teda obrovských nerváků, protože v té době, kdy jsem byla ve funkci se spojovaly školy v Hostinném a šlo o moji sestru. Takže já stála proti spojení, ale stála proti nim. Já měla hájit to, že se školy spojej. A oni zas se bránili a nechtěli to spojení těch škol, Takže já jsem si prožívala svoje nervy. Sestra učila tady na základce.

15. T: Můj další dotaz se bude týkat rozdělení Československa na Českou a Slovenskou republiku. Máte nějaké vzpomínky na tuto událost? Jaký jste vnímala tuto událost?

15. N: No já jsem to vnímala tak, že jsem vždycky měla pocit, že Slováci se cejtěj u nás ukřivděny, takže alespoň si to teda užijou a budou se starat sami o sebe, takže jsem s tím souhlasila. Jen by mě by zajímalo, jestli ve slovenský televizi je tolik českých herců a češtiny jako my máme Slováků v naší televizi, v každém programu jsou Slováci. Ale asi né, protože Slováci utíkaj sem, protože si myslej, že se tady budou mít líp.

T: Tak jo. Ted' máme za sebou sadu otázek, které byly zaměřeny na Vaše vzpomínky ohledně historických milníků Československa. Ted' se zeptám na otázky ohledně Vašeho postoje ke komunistickému režimu. Nemusíte se nijak bát něco říct, protože žádná odpověď není špatně.

16. T: Tak, první otázka na toto téma. Byla jste vy, nebo někdo z Vaší rodiny v době komunistického režimu členem komunistické strany? Považovala jste se za příznivce či odpůrce minulého režimu?

16. N: Takže u nás tatínek s maminkou, ty byli teda u strany, já nikdy, nebyla jsem ani v pionýru ani v SSM, svaz socialistický mládeže nebo co to bylo, tam jsem byla na posledního půl roku, abych mohla dělat maturitu, v tom ... v tech ... v tom kroji. Protože mně vyhrožovali, takže na poslední půl rok jsem se dala do SSM a pak to skončilo, že jo. A šla jsem do práce.

T: A jak vám vyhrožovali?

N: No ... to už nevím, ale to tam ta diskriminace toho náboženství, takže mi řekli, že ...to tenkrát říkal... Kropáček si mě pozval a do ředitelny a ukázal mně jakej posudek teda pak z tý jedenáctiletky mně dávaj, že mně to tam nenapsali, že jsem nábožensky založená no a nastoupila jsem do restaurace a do jídelny, a když jsem pak přecházela na domovní správu, tak tam mně to napsali, že jsem nábožensky založená. To bylo strašně důležitý... Takže jsem

nebyla členkou KSČ a říkám v tom SSM jsem byla asi půl roku kvůli tomu ... kvůli té maturitě, ale pak mě lámali do toho svazu ... Sovětskýho přátelství, že jo. To bylo taky hrozně důležitý. Tak tam jsem taky nebyla, jsem jim řekla, že nejsem ani ve svazu v Polsku ani nikde, takže nebudu ani v českým svazu a prošlo to, takže já jsem se nějakých takovejchlech spolků vyhnula. Sestra nikdy pozvaná do Komunistický strany, protože kdyby jí tam bejval někdo navrhl, tak by zato byl ještě potrestnej, protože to bylo prostě tak s naší rodinou, že prostě jsem nábožensky založená. Takže narozdíl od sestry kolegyň, který prý probřečely noci, protože nechtěly do KSČ vstoupit a pořád je lámali a musely, tak ona byla díky mně z toho venku, ovšem zase se jí to podepsalo na dětech. Její manžel taky nebyl v komunistický straně nikdy a její syn, který chtěl jít na vysokou školu, tak neměl ty body za KSČ měl body za pěkný vysvědčení, to bylo pět bodů a za Červenou knížku bylo dvacet bodů. Takže mu ty body chyběly, a přesto že měl teda vyznamenání a pěkný známky, tak na vysokou školu se nedostal. Až teprve na odvolání, který teda nevíme ani kdo zařídil, protože jsme měli ředitelku, která tomu nefandila. Říkala dost na tom, že mu nabídli nultej ročník. Ale když jí říkali, kolegyně mojí sestry ať napíše jednu jedinou větu na odvolání, tak řekla, že ne. Takže toto se no ... tenkrát to prožíval ten syn dost těžko, no nakonec se tam dostal, ale nevíme... nevíme jakou tlačenkou, dostal se na ČVUT, obor elektrotechniky. Co se dalo dělat museli jsme žít. Jako sestra, ta, když byla mladá, když měla rodinu a taky děti, tak ta nad tím nepřemýšlela. Každý to období mělo určitý pro a určitý děti. Lidi byli zvyklí, že jim přidělili byt. Teďka se člověk musí postarat sám o sebe. A sestra říká, že teď na těch jsou děti, co mají problém se zaměstnáním nebo s bydlením, takže některý děti to nesly špatně.

17. T: Byla jste vy, nebo někdo z Vaší rodiny, někdy poškozen komunistickým režimem?

17. N: Tatínek byl poškozenej určitě, no... on tenkrát v té době, no taky byla jsem mladá, ale studoval, dělal školu najednou ze dne na den spadl na to svoje řemeslo, dělal typografa, tak já si myslím, že tatínek. Já asi v dobrým, já jsem mohla začít svobodně dýchat potom. Protože v minulým režimu mě hlídali, to byly špionáže a pak po pádu jako už jsem si mohla chodit, jak jsem chtěla. Tam nás špízovali z výboru, kdo chodí a kdo ne. No a pak mě navrhli, abych kandidovala a oni mě asi lidi volili proto, že jak jsem byla z té domovní správy, tak mě znali. Sestra taky, ten syn, jak nemohl se tam dostat, taky to nesla jako křivdu.

T: Můj poslední okruh dotazů bude zaměřený na Vaše rodinné zvyky, tradice a oslavy.

18. T: Jako první se Vás zeptám na Vánoce. Jsou nějaké zvyky, které se ve vaší rodině držely napříč více generacemi? Změnila se oslava Vánoc ve Vaší rodině v během Vašeho života?

18. N: No taky my je prožívám spíš církevně, že jo. No my jsme Vánoce, jak se vždycky to... začaly společný večere, to chodila i teta s dědem k nám nahoru na večeri. A pak se rozdávaly dárky, stromeček, ale hlavní vždycky byla ta půlnoční, že se šlo na půlnoční, což teda k těm Vánocům patřilo. No to jediný, co se ve školství nepodařilo zlikvidovat byly Vánoce, takže stromeček byl v každý třídě, besídky byly v každý třídě a děda mráz nechodil.

19. T: Přesuneme se na Velikonoce. Jsou nějaké tradice, které se ve Vaší rodině držely napříč generacemi? Změnila se nějakým způsobem oslava Velikonoc ve Vaší rodině v průběhu Vašeho života?

19. N: Velikonoce taky že. to člověk prožíval spíš v tom kostele. Zelenej čtvrtek, Velkej Pátek Bílá sobota a Velikonoční hod boží. No jinak dost děti chodily na pomlázku, teď už to teda pominulo. To vždycky bylo veselo to pondělí. A nějaký extra ... Člověk byl rád, když na ten Zelenej čtvrtek byly ty jidáše k snídani. Tak to jsme chlapům v práci kupovali oni pak s námi slavili čarodějnice. A nevím no... Pekl se beránek na Velikonoce.

20. T: Svátek prvního máje. Jakým způsobem probíhaly oslavy tohoto svátku během v uplynulých letech?

20. T: V tech šedesátech až těch osmdesátech devátech letech to bylo povinný, takže se nedalo nic dělat. Holt se muselo do průvodu. No, a to já jsem ... mávátká jsem neměla, ale do průvodu jsem musela. Taky některý jsem byla v ... na jednom baráku...no sto devítka ... na balkóně. A musela jsem počítat lidi, který jdou, abysme měli přehled, takže to jsem asi po dva roky měla chudák takovouhle funkci. No a jinak tatínek, ten byla taky vždycky aktivní na první máj. Ten už před šestou hodinou šel z baráku a šel tady průvodem, budíček no ... takže no a přišel doma až večer, protože ten slavil první máj celej den. Ale ... ale, když byl ve funkci, tak byl na čele prvomájového průvodu a když byl potom vyhozenej, tak byl na chvostu. Ale byl taky alegorický vozy. Takže on kolikrát s těma papírnama ...dělali ten alegorický vůz a ty byly na konci. No a sestra jako byla ve školství, tak ty to měli befelem. A takže to bylo povinný. Bohužel se některý za vedení některých ředitelů trestaly i děti co nepřišly, tak tam byly přehmaty. Psala se jim poznámka, že jako nezúčastnil se nebo tak. Takže tam to bylo hrozný a my oni to měli, jako povinně.

T: A co by se stalo, kdybyste nešly?

N: No dostalo by se to asi do nějakých posudků, že jo. Protože na každého člověka dělal ten zaměstnavatel dělal posudek nějaký. Tak by se to tam dostalo ... no a byl by to jako další škraloup. To se sestře podařilo, že nebyla přesně ve 4:00 odpoledne ve školou, když se kladly věnce na ... Rudoarmějcům a dostala důtku... dostala důtku, musela se postavit byla ji udělena důtku a zapsalo se jí to do papírů, jak říkám vedli posudky a tohle všechno se tam zapisovalo. A důtku ji dala Rosová, tady z toho prvního baráku. A ona každý rok do toho šedesátého osmého stála na tribuně a přednášela básničku. Takže to byly paradoxy v kostele na májových básničku a na tribuně na prvního máje básničku.

8. Rozhovor s Oldřiškou M.

T: Tak už nahrávám.

1. T: Mou první otázkou je, jestli se k Tobě dostalo, díky vzpomínkám Tvojich předků něco z období První světové války? Jak vypadal život v té době? Jakým způsobem je První světová válka zasáhla? Kde se Tvoji rodinní předci nacházeli?

1. O: Já jsem ... já jsem vyrůstala na takové malé moravské vesnici na Moravskoslezském pomezí, by se dalo říct, a si jako od útlého dětství pamatuje, tenkrát žila ještě tatínkovi rodiče, tak všichni byli zaměstnaní na polích každý měl nějaký... nějaké malé hospodářství, a že by se na něco vzpomínalo nebo že by se o něčem takhle nějak mluvilo, to vůbec nevím. Na tydlety věci si vůbec nevzpomínám ani nevím, jestli třeba dědeček můj nebyl v první světové válce, to nevím opravdu to nemůžu říct, protože to se ke mně nedostalo. Tydlety všechny poznatky, by se dalo říct, o první světové válce a tom se dělo, o tom jsem se vlastně já dozvíдалa až postupně během studia a během prvního zaměstnání, kdy jsem se z malé vesničky dostala do trošku jako širší společnosti dostala jsem se k různým knížkám a tam teprve jsem se dočítala o tom co se dělo. Ale že by ch něco věděla, jako ... z domova od mých prarodičů a od rodičů to... o tom se vůbec nemluvilo a taky jsme byly jako děti ještě v té době... malé a spíš potom už když jsme začaly do školy a když jsme byly už starý, tak jsme spíš musely pomáhat v hospodářství... pomáhat, chodit na pole, a tak jako to dětství spíš takové na té vesnici dost stísněné, co si pamatuju.

2. T: Dobře. Druhá otázka navazuje přímo na tu první. Dostaly se k Tobě někdy nějaké vzpomínky nebo informace o životě Tvých předků v První republice, takže v období mezi lety 1918-1938? Vzpomněla bys si v jakém zaměstnání pracovali tvoji rodiče nebo prarodiče? Byli spokojeni nebo nespokojeni s politickou situací?

2. O: Já vím, že se to všechno odehrávalo spíš kolem hospodářství a kolem polí. Tatínek byl zedník a jezdil přes týden a v letním období... jezdil do světa, jak se říkalo, za prací. Vždycky měli nějakou prostě ... nějaké území kam pomáhali stavět, jezdili i na Slovensko a vždycky se na ... na sobotu na neděli se vracel domů a v zimním období samozřejmě byl doma. Ale nevzpomínám si, že by... nějak byli nespokojení, prostě říkám znovu to opakuju, že se všechno točilo kolem toho hospodářství, které bylo malé, ale vlastně stačilo jen tak na ... na... vyživení té rodiny. Maminka zaměstnaná nebyla, ta se s babičkou ... starala o to hospodářství chodily na pole. Když potřebovaly třeba něco náročného něco, něco zorat nebo něco odvézt ... nějakou ... úrodu z polí, tak musely jít požádat někoho ze sedláků, kdo měl koně a na... na oplátku jim zase musely chodit pomáhat na pole, takže vlastně byly jenom udřené a pořád se staraly o tohleto. Babička celý život pracovala v hospodářství a dědeček, toho si pamatuju jenom tak matně, protože ten zemřel, když mně bylo asi já nevím... šest, sedm roků, pamatuju si ho ... a vím, že taky měl nějaké povolání, nevím se to oficiálně nazývalo. Jezdil kastrovat ... kastrovat býky a kance. Tak to vím to si pamatuju, jako dítě, že měl takový kožený kufříček, úzký na takové zacvaknutí, a když byl doma, tak to měl vždycky rozložené na stole v kuchyni. Vyvařoval to čistil... a zase potom odjížděl na kolik to nevynášelo po finanční stránce to nemůžu posoudit, protože vím, že doma se obracel každá koruna, než se šlo něco nakoupit a pokud se nějaké peníze získaly, tak vždycky bylo třeba z mlíka nebo se prodalo nějaké máslo nebo vajíčka a tak.

3. T: Dále bych chtěla mluvit o hospodářské krizi, která postupně vrcholila v průběhu třicátých let. Jak tuto situaci prožívala Tvoje rodina? Týkal se problém se zaměstnáním i Tvých rodičů nebo i prarodičů?

3. O: Já si myslím, že se to týkalo spíš takových nějakých těch výrobních ... nás na vesnici si nepamatuju... že by...jako děti jsme tomu taky nevěnovaly pozornost samozřejmě, ale... nevzpomínám si, že by se to nějak dotýkalo naší rodiny. Tam se to všechno odehrávala vlastně... vím, že se... rodiče se sousedama, takhle, že se vždycky navečer scházeli třeba před domem a ta řešili různé věci takové, ale to se k nám k dětem vůbec nedostalo.

4. T: Další otázka je spojená s otázkou předchozí, protože se jedná o stejné období, tedy konec třicátých let. Máš nějaké informace nebo vzpomínky o vzestupu Sudetoněmecké strany, která byla vedena Konradem Henleinem?

4. O: To právě vím, že ... že tydlety věci, že se vždycky jako rodiče nebo sousedé, když přišli nebo když se bavilo, tak se vždycky ohlíželi, aby se k dětem nic nedoneslo, protože to jsem až později pochopila, že řešili nějaké věci, které by mohly děti někde ve své naivitě, že jo vyprávět. My jsme rádio neměli, jí vím, že ani tam v té naší uličce ještě tenkrát nebyla elektrika zavedená, že se svítilo petrolejovou lampou a tatínek odebíral nějaké noviny, to si pamatuju. Protože jako dítě jsem se vždycky těšila na sobotní výtisk, kde byl takový koutek pro děti a tam třeba postupně vycházel i nějaký román nebo tam bylo něco ... něco zajímavého pro děti. Jmenovalo se to ... vím, že se t noviny jmenovaly Čin a vím, že tam byl koutek pro děti, vždycky tam byl půl stránky a vím, že na to jsem se hrozně vždycky těšila, protože v té době už jsem začala chodit do školy a už uměla číst a jinak ... jinak jako to bylo pro mě vždycky takové zajímavé.

5. T: Přeneseme se do období, ve kterém došlo k uzavření Mnichovské dohody. Jak Tvoje rodina vnímala obětování Sudet v podstatě Německu, hovořilo se třeba někdy ve doma o tom, zda bylo správně, že dohodu prezident Edvard Beneš podepsal?

5. O: Nás se tydlety věci ... k nám nedoléhaly dost vzdáleně. Ale to už jsem chodila do školy, takže už vím, že byl prezident Beneš, že se odněkud vrátil z ciziny. A znovu to musím opakovat, že těchletěch věcech vlastně jsem se dozvíдалa podrobně až jsem se dostala k nějakému ... období, kdy jsem se dostala ke čtení a kdy už jsem potom chodila do měšťanské školy.

6. T: Po Mnichovské dohodě docházelo k odsunu českého obyvatelstva z pohraničí. Toto období je známé jako tzv. Druhá republika. Doneslo se k Tobě něco o této události za pomoci vzpomínek Tvých předků?

6. O: Né, tam jsme nic takového nezažili.

7. T: Tak já se Tě zeptám na období Druhé světové války. Musel někdo z rodiny nuceně pracovat v Německu? Jak vypadal život v protektorátu Čechy a Morava? V roce 1942 byl spáchán atentát na říšského protektora Reinharda Heydricha, po kterém došlo k hrozným zverstvům, například k vypálení obce Lidice a Ležáky. Uchovaly se nějakým způsobem tyto události v Tvoji rodinné paměti? Jaké vzpomínky na toto období máš?

7. O: Co si ...vůbec nevím, akorát co si vzpomínám, tak b ve vedlejším takovém menším městečku, jmenovalo se to Bojkovice, do dnes tam ta továrna je, tam byla továrna na výrobu munice. A to už bylo období takové to válečné v těch čtyřiačtyřicátém a pětačtyřicátém, vím že tam hodně lidí i z vesnice, takhle, kdo neměl hospodářství, že tam hodně lidí pracovalo. A vím, že jednu dobu, to si pamatuju, že to byla taková jako hrůza, že to vybuchlo, že se říkalo, že tam něco vybuchlo, ale později jsme se dozvěděli, že to vlastně bylo ... že to bylo ... jak se to řekne ... ani ne partyzáni ale... sabotáž. Pamatuji si jako dítě, že jsme utíkali z vesnice na kopec, že jsme viděli, jak tam lítaly jiskry a kouř a vím, že tam nějaký lidi zahynuli. Ale to si taky jako matně a to vzpomínám a ještě z té válečné doby pamatuju, že ... to už jsme myslím, to už myslím bylo kolem toho čtyřiačtyřicátého roku ještě, tak spíš čtyřiačtyřicátý, že tatínek se sousedy, že měli nějaké prostě takové... u toho jsme my děti nebyly ,ale jak jsou děti zvědavé, tak leda cos jsme takhle zahlídly, že chodili do lesa, že vždycky říkali, že jdou na houby a že nesli nějaké rance a chodili tam prostě chodili do lesa do takového hory jak se říkalo a když se vraceli, tak vždycky ... postupně jsem se dozvěděla, že tam byla někde nějaká partizánská skupina a že oni tam nosili nějaké jídlo a vím, že se to strašně tajilo, že tam v té uličce, kde jsme bydleli, že bydleli samý takový jako menší zemědělci asi podobně jako mají rodiče akorát jeden... jedna rodina tam byl... to byl měl stolárnu výrobu nábytku a všichni to byli lidi takový, kteří vlastně se do těch ... tohodle zúčastňovali, jako nepřimo, že třeba přišla sousedka přinesla mamince nějaký balíček, maminka to hned schovala a pak ze sousem s tatínkem chodili, nevím chodilo, ale vím, že... jednou se jsem takhle jako zaslechla že: dneska pude tamten s tatínkem, za týden zase šel někdo jiný, aby se střídali, aby nebylo nápadné, tak tohle si pamatuju. Měli rádio u susedů a nevím už jak se to tenkrát říkalo nějaké ... prostě kam se zase dospělí... vím, že se tam scházeli, že tam chodily nějaké zprávy poslouchat pak to mezi sebou probírali, tak tohleto si jako dítě pamatuju, ale vím, že tyhleto věci se před námi, jako před dětma vlastně tajily z toho důvodu, aby náhodou se někde něco nepronoslo. Protože tam byly ve vesnici asi tři nebo čtyři takové rodiny, které si sympatizovali s tím Německem a vím, že akorát nás naši, co si pamatuju, jak říkali to jsme samozřejmě chodili do školy a učili jsme se němčinu, že vždycky říkali nic nesmíte říkat co doma jste viděli nebo slyšeli hlavně ne předtím, před tím a před tím. A z těch rodin samozřejmě ze dvou chodili s námi spolužáci, že jo, byli. Tak vím, že jsme si musely dávat už jako děti pozor a potom si pamatuju, když svaz nepřátelských letadel, jak to bylo pro nás pro děti, jako to pro nás bylo hrozné, když jsme viděli, to obrovské množství, těch obrovských letadel... jak to dunělo, že zase letěla někam bombardovat, prostě větší města, velké město nejbližší bylo Brno u nás, že jo. Pak tam byla ještě nějak ve Slavičíně a na ve Vsetíně, to bylo,

tak víš jako, že tam byly taky nějaké závody tydlety zbrojírské, to tam vlastně strojírenské závody, vím že tam se to jako soustředovalo, ale že by bezprostředně naši vesnici nějaké bomby nebo něco takového padalo to nebylo. No vím, že to bylo takové období, kdy jsme i jako děti cítily takový nějaký strašný strach, že se něco děje ale... co se dělo doopravdy v tom období to jsem se já osobně vlastně dozvídal až později ex post z různého... z různého čtení a tak dále až už jsem byla trošku starší a dávala jsme si tohleto všechno dohromady

T: Takže to, jak tatínek poslouchal, tak to se jednalo o rádio Svobodná Evropa, nebo něco jiného co se nesmělo poslouchat?

O: Ano to určit ano

T: Vy jste se učili ve škole německy? Jaké jste měli kantory na Německý jazyk?

O: němčinu jsme se učili. Právě to byly... to byla ... to byly dvě... byly tam dvě, byly to takové jakoby dámy, se dalo říct z pohledu nás obyčejných dětí z vesnice. A vědělo se o nich, že jsou...že sympatizují s Německem, dokonce vím, že tam za nima jezdili nějakí důstojníci v uniformách to si pamatuju. I když jako děti jsme učily němčinu a byly hrozně přísné to si pamatuju, ale prostě byly to ... před těma jsme taky nesměly nic říkat, že když se ptaly, co dělá tatínek... ale jako v rámci té výuky, že jo. A vím, že vždycky se mně klepalo srdce, abych náhodou něco neřekla něco jsme se neměla, vím že doma jako...se tajilo a o čem se nesmělo mluvit.

T: Dostalo se k vám něco o atentátu na říšského protektora, na stanné právo a o vypálení vesni Lidice a Ležáky?

O: Tohle to se ke mně všechno dostalo až později, ale akorát k tomu atentátu, bych chtěl říct mnohem později, to už jsem byla vdaná, byla už i moje sestra vdaná, že jsem se setkala s příbuzným toho atentátníka Gabčíka, který měl za manželku sestru mého švagra. Nevím teďka jestli to byl ... ale má takový dojem, že říkali, že to je bratranec a vím, že když jsme tam jezdili na návštěvu k sestře ke švagrovi oni měli taky velké hospodářství, ale to... to není podstatné, vím, že nám vyprávěl o tom tomto období, co sám jako dítě zažil, jak je tam na Slovensku odkud pocházel ten Gabčík, jak je tam pronásledovali, jak museli v noci utíkat do hory, jak se tenkrát říkalo těm kopcům, přes potok se brodili, aby je nevystopovali, tak na tohleto si pamatuju, to už bylo po válce, jenže tenhleten Gabčík, taky se jmenoval Josef, ten potom zemřel dost brzo, má v Nivnici a měli jenom jednoho syn, a ten byl .. ten byl ... hrál závodně fotbal, dokonce myslím jako za nějak za republiku, nevím, jestli jako za dorost, ale

vím, že potom zemřel náhle na nějakou akutní leukémii a ta manželka tohodle Gabčíka, ještě loni, když jsem byla na Moravě na návštěvě, tak ta ještě žije, ale pamatuju si z toho období, že švagr právě díky téhleté jako rodinně vazbě, tam na tom Slovensku, že tam hodně jezdili na vřdycky na prázdniny, a dokonce jsme tam asi dvakrát byli. Takže jsme se setkali i ještě s nějakou rodinou další, tohodle Gabčíka, už to byli samozřejmě mladí lidé, že jo. A ti nám třeba ukazovali, kde bylo tam to... a kam utíkali jejich rodiče vlastně že jo. S těma, s kterýma už jsme se neselekala, ale tohleto vyprávění to teda bylo... to si pamatuju, jak nám to líčil ten Gabčík, ten švagr. Že to byla otrěsné údobí, nevím, jestli z nich někdo ještě dál ještě nezemřel nebo nezahynul, myslím, že ne, nic takového si nepamatuju, takže tenhle ten zážitek jsem se dozvěděla až vlastně později, samozřejmě to všechno se dělo a co bylo to jsme se dozvíkali potom už v tom pozdějším věku. Jak jsem jednou říkala, že já jsem... já jsem ve škole... mě bavilo čtení, básničky, poezie, dostávali jsme se k tomu jako na obecné škole velice sporadicky, protože nějaké vím, že jsme měla jednu nějakou pohádkovou knížku, když jsem se naučila číst. A vlastně díky tomu... díky tomudle mému zájmu, jsme se i později v zaměstnání dostávala k tomu čtení a ke knížkám, že tohleto všechno jsem si jakoby, vybavovalo že jo.

8. T: Nyní se přeneseme k událostem, které se odehrály v únoru roku 1948. Jak byl v Tvoji rodině vnímán nástup Komunistické strany k moci?

8. O: Já si třeba období čtyřicet osm čtyřicet devět, kdy jsem končila měšťanskou školu a vím, že takovéto uvolnění nastalo pro ... pro ty malé zemědělce určitě, protože se dostali i k nějakým penězům. A vím, že v té době, když bych chtěla... jsem se dostat, vím, že se o tom mluvilo, že bych mohla jít na gymnázium, protože jsem se ve škole dobře učila a postupně, že bych možná měla zájem o medicínu, jenomže vím, že tenkrát tam už nějak komunistická fungovala, ale že tam byli takové členové, vlastně to byli dělníci, že jo. A vím, že mezi nima byl jeden, který tak nějak jako nepřál těm třeba zemědělcům, aby se jejich děti někam dostali, nevím už přesně to pozadí, ale vím, že jsem se na ten gympl, díky zásahu tohoto člověka nedostala, ale dostala jsem se na školu zdravotní, tenkrát byla sociálně zdravotní, první ro dojížděla do Uherského Brodu a vím, to mi bylo 14,15, a vím, že kdyby to zůstalo tak jak to bylo pětáctýřicátém roce, že bych se určitě na tu školu nedostala, protože nejstarší bratr, ten se vyučil obchodním příručím, nevím už přesně kam jezdil nebo, kde ... a potom taky si dělal nějakou nastavbu s maturitou a vím, že pracoval v obchodě, prodával, dělal vedoucího někde, druhý bratr se vyučil strojním zámečnickem, že se potom ty poměry jako pro nás obyčejné lidi trochu změnily, tak si .. tak vystudoval ještě strojní průmyslovku, ve Vsetíně. A vím, že měl

maturitu, a že i díky jemu, že jsme se dozvídali, prostě takové různé věci, ke kterým bychom jako potomci těch zemědělců, ke kterým bychom se nikdy nedostali.

T: Vstoupili všichni do JZD? Jak to vnímali?

O: Já už jsem tenkrát chodila do té... do té školy, první rok jsem teda dojížděla do Uherského Brodu, potom došlo k nějaké reformaci té školy a tři roky jsem bydlela na internátě v nemocnici přímo v Uherském Hradišti a tam jsem taky chodila do školy. Víím, že se to hodně přetřásalo, jestli vstoupit do družstva nebo ne, víím, že se toho báli. Sedláci tam byli ve vesnici asi čtyři nebo pět, takových sedláků, kteří měli koně, ale co si já vzpomínám, na ty jejich, jak se říkalo na Moravě tětíčky a strýčky, že jo. Tak to byli udřený lidé, které jsme víídala jenom prostě v šátku na hlavě s motykou s hráběma, ale měli se určitě líp než tihle menší. A co si pamatuju, tak potom víím, že tatínek taky tu přihlášku do družstva podepsal, my jsme měli teda menší hospodářství, byl tam i louky a les. Kousek lesa a měli dvě krávy, potom už asi už jenom jednu a ty se používali i nejen k tomu, že dávaly mléko a máslo a tak dále a chovali se prasata, ale taky se s nimi třeba ... třeba se vážilo, když se jezdilo nějaké krmení nebo, když se vážily brambory s pole nebo řepa, že do toho JZD nakonec vstoupili a víím... pamatuju si, že to bylo období, kdy maminka, na které to hospodářství a tam největší práce v tom ... ať už se to týkalo poklizení nebo já nevím, všeho toho starostí o dobytek a o zahrádku a o pole. Že najednou jakoby, z maminky ta dřina spadla, že byla velice spokojená. Pracovala jako se to tenkrát říkala v rostlinné výrobě. Víím, že chodily společně s těma sousedkama obdělávat ty pole, že byly veselé, že prostě měli se dobře, v té době. Začali se mít líp, že od rána do večera nemusely dřít, že si udělaly ten určitý svůj úsek té práce, sice chodily každý den, že jo. Ještě si pomáhaly navzájem. A tím, že to bylo pro ně takové uvolnění, když já... se na to dívám z mého pohledu, když si vzpomenu, že třeba když ... víím, že těm ženským třeba bylo padesát let, že to byly vlastně sedřené sehnuté už babičky, které nic jiného neznaly než tu dřinu na těch polích. I když si to nechtěli samozřejmě ti velcí sedláci... to bylo samozřejmě něco jiného, všichni tam ty pole zdědili po rodičích po prarodičích, ale pamatuju si, že potom ty děti těch sedláků, že už chodily i líp oblečené, a že se takhle víc častěji zúčastňovaly, takového nějakého společenského života na vesnici. A bylo to jejich myslím, že to všichni špatně nesli, ale já ... z mého pohledu to bylo jako úleva.

T: Pamatoval si někdo z vašich předků robotu?

O: Robotu já si nepamatuju, akorát z vyprávění babičky mojí, která byla roční asi 1876. Ta si pamatovala, občas nám vyprávěla, že tam byl takový zámek Světlovské panství a ten původní

majitel ještě asi za ... za Rakouska – Uherska, patřily mu tam všechny ty polnosti a babička nám vyprávěla, jak ještě v té době, když ona ještě byla jako dítě, tak její rodiče, že chodili ještě prostě na panské, jak se říkalo. Že vždycky přišel ... jak ona to říkala, vždycky přišel dráb měl takovou hlásnou troubu, jel na koni po dědině, a křičel: Na panské. A všichni museli všeho nechat a museli jít. Jako pracovat na ty zámecké pole, ale to jenom taková jedna vzpomínka.

9. T: Říká Ti něco jméno Milada Horáková? Vzpomeneš si, o jakou událost, ve které toto jméno figuruje, se jedná?

9. O: To se k nám vůbec nedostalo, to já o tom jako ... aktuálně, že by se to nějak prožívalo, to si jí vůbec nepamatuju, akorát potom dodatečně jsme se něco dozvídali, až snad já ani nevím kolem těch šedesátých let nebo tak nějak, že se něco takového dělo. Já vím, že když jsem potom vystudovala zdravotní školu, jsme, že jsem začala pracovat na ostravsku v takovém menším městečku, v Bílovec, je to tam do dneška, ta nemocnice samozřejmě, bylo to nedaleko Ostravy, pak tam byla poblíž Opava, Nový Jičín, to byla taková města, vím že jsme se soustředili na tu práci. Učili jsme se, byla to taková menší nemocnice, byli jsme tak nějak propojení všichni, já jsem pracovala na dětském oddělení a prostě ... tam jsem se dostala víc k nějaké té kultuře. Ke knížkám, k divadlu a vím, že jsem se spíš soustředila na takovou tu ... tu oblast, politiku se přiznám, že jsem se celý život nějak... vím, že se něco dělo, ale my jsme to brali, jako byli jsme mladí, občas jsme chodili tančit, a hlavně jsme byli strašně rádi, když jsme sehnali lístky do divadla, dokonce v té době si pamatuju i v Olomouci, a hlavně do Ostravy a taky mě začala bavit hudba, protože teprve pak jsem se já dostávala k, nějaké klasické hudbě, k operám, k operetám a tak dále. A na to období vzpomínám moc ráda, protože to byla taková duševní potrava pro mě, k čemuž jsem se já jako dítě absolutně nemohla dostat.

10. T: Já se teď zeptám, jestli si vzpomeneš na jakékoliv informace spojené s měnovou reformou z roku 1953? Jak byla ve Tvoji rodině vnímána tato reforma?

10. O: No to jsem já právě v té době... v té době jsem já vlastně končila školu, ale že by se to nějak speciálně dotklo naší rodiny... absolutně nemůžu... musím říct, že absolutně ne, protože těch peněz bylo akorát, tak že to stačilo na tu základní obživu, že by naši měli nějaké úspory nebo něco, to si vůbec nevzpomínám. A vím, že potom co jsem nastoupila do práce a dostala jsme první výplatu, i když z pohledu dneška to byl pakatel, můj první základ, kdy jsem nastoupila do práce, do zaměstnání, tak jsem měla 630 korun. A to bylo pro mě něco

úžasného, že jsem měla peníze teď, v té době, ale měli jsme my obrovskou výhodu, protože, když jsme měly službu, tak jsme dostávali zdarma jídlo, bydleli jsme v takových různých ... ne na internátě, ale byly to takové ubytovny. V domech, dostávaly jsme erární prádlo, jsme měly oblečení, uniformy jsme měly taky erární, to jsme si nic nemusely platit, takže pro nás to byla taková nějaká úleva.

11. T: Nyní bych byla ráda, kdybys mi něco pověděla o období politického uvolňování v šedesátých letech. Tyto události vyvrcholily Pražským jarem. Vzpomněla bys si třeba na některá jména politiků spojená s touto událostí? Popíšeš mi, jak vypadal život v této době?

11. O: Já si vůbec nevzpomínám na to období, nějak. Víím, že jsme se spíš soustředili jenom na tu práci. Já jsem potom v tom období asi ... padesát pět, padesát šest, že jsem z oddělení přešla, jako se říkalo, do terénu, že jsme zakládali poradny dětské, víím, že tam v některých místech, to bylo tak strašně zanedbané, že ty děti, ty vesnice tam kolem v tom okolí ... no, a to nějak nám zabralo. Já jsem se vdávala ve dvašedesátém, a to jsme se dostali s manželem ... manžel pracoval v té celulózce v papírenském podniku. A víím, že jsme se přestěhovali sem do Východních Čech k jeho rodičům, kteří měli takovou menší vilku. Víím, že to bylo konfiskát po Němcích, že tam dřív bydleli Němci. Ale protože tam byl taky v Hostinném papírenský podnik, tak měl tam zajištěné místo a přestěhovali jsme se do Svobody... teda do Hostinného. A pak se narodily děti, takže já jsem byla tři roky doma s dětma, manžel dělal v té ... v těch papírnách. No... a starost o rodinu nějak já jsem ... já jsem nějak tu politiku kolem sebe nevnímala nebo ani jsem se o to nezajímala spíš, takhle to bylo. Protože tři děti byly najednou, a než jsem začala pracovat, pak jsem musela zvládnout, že jo. Do školky, do jeslí, spojit to s prací, dělala jsem na směny, takže zas to bylo spíš takové vypětí. Aby bylo všechno bylo doma v pořádku, zajistit prádlo a takovéhle věci, takže do té politiky já jsem se ... vůbec jsem se o to nezajímala.

T: Zнала jsi jméno Dubček, v té době?

O: No... to už potom ano, protože manžel, ten jako byl dost aktivní v těch letech věcech, taky myslím, že už byl v Komunistické straně, protože to neslo to jeho povolání nějak. A o tom jsme si dozvídali, protože potom už byla nejen rádio, ale i televize a víím, že ... víím, že prostě se tydlety věci děly dokonce si vzpomínám, že byl prezidentem pak Svoboda, generál a víím, že toho všichni chválili, že jako to bylo takové období uvolnění.

12. T: V srpnu roku 1968 došlo k vpádu vojsk Varšavské smlouvy na naše území. Jak jsi vnímala tuto skutečnost? Co jsi v té době dělala, když jsi se dozvěděla o tom, co se stalo? Jaký byl Tvůj názor na příjezd vojsk?

12. O: No... právě, že to bylo pro nás ... to bylo určitě veliké ... veliký takový nějaký zásah, který jsme nechápali, proč, co se děje, protože tydlety věci to se všechno odehrávalo vlastně ve velkých městech. Já si pamatuju, vím, že jsme zatahovali záclony a báli jsme se otevřít okna, protože se tam kolony těch nákladních aut a vůbec jsme nevěděli kam jedou, proč jedou, co ... proč se tohle děje. Aspoň my jsme to vůbec nechápali, víme, že se něco dělo. To jsme se pak dozvíдали dodatečně, to už jsem potom znovu pracovala, že jo. Byl asi veliký šok, pak jsme se dozvěděli dodatečně samozřejmě, co se dělo v Praze, jak to tam vypadalo. A mám takový dojem, že některé ty... některý ty údaje byly hodně zkreslené ... nevím.

13. T: Zažili jste v období normalizace nějakou změnu oproti době před vpádem vojsk Varšavské smlouvy na naše území? Máš nějaké zkušenosti s nějakým odporem proti režimu?

13. O: Nemůžu k tomu nic jako konkrétního říct... Nevím. Nějak jsme to neprožívali. No děti byly furt malé, zaměstnání stejné. Prostě jsme to brali, tak jak to šlo.... život. V sedmdesátém pátém až v osmdesátém pátém jsme se přestěhovali do Svobody, protože manžel tady přebíral ... měl být ředitelem Krkonošských papírem, v pětasedmdesátém roce jsme se sem přestěhovali. Já vím, že se sem, že se mně se nechtělo moc, ale měla jsem zajištěné místo, začala jsem pracovat na oddělení tuberkolózních a respiračních nemocí v Horním maršově. Děti chodily do školy. Byl to pro ně šok, protože v tom samozřejmě v Hostinném už měli nějaký svoje kamarády a spolužáky a známosti, ale nějak ... byt jsme měli zajištěný, nějak nemůžu říct ... a zase jsem se soustředila já spíš jenom na tu práci, protože zas to pro mě bylo období nového nějakého ... nové nějaké pracovní náplně. A, že bych ... že bysme ... že bysme nějak ... nevím. Manžel ten se angažoval dost v politice, občas se doma něco jako probíralo. Že bych já osobně jako nějakou újmu nebo něco ... to vůbec. Tatínek, byl manžel, byl ... hlavně se taky soustředil na vedení toho závodu. Víam, že v té době to byly Krkonošské papírny, víam, že občas doma takhle povídal, kam všude se dováží papír, co všechno se děje a víam, že potom v tom pětasedmdesátém roce. Že najednou začal být nespokojený, protože z vedení Komunistické strany to bylo z okresu nebo z kraje, že nějak zasahovali do personálního obsazení různých míst na závodě a proti jeho přesvědčení, protože trval na kvalitě, jako pracovní těch zaměstnanců a víam, že v té době prostě měl různé potíže pracovní, musel odejít z místa ředitele a začal být nemocný a pak ... už to bylo všechno pro nás špatné.

14. T: Tak teď se zeptám na Sametovou revoluci. Jak jsi vnímala pád komunistického režimu? Účastnil se někdo z rodiny demonstrací? Jak tuto událost vnímaly Tvoje děti? Vzpomeneš si třeba na nějaká jména politiků z této doby? Změnilo se něco pro Tebe po pádu režimu?

14. O: Byla to asi veliká změna, ale nemůžu říct, že by se mě to nějak osobně dotklo nebo naší rodiny, akorát v tom, že manžel teda ... musel odejít z toho nebo spíš dobrovolně odešel z toho místa, začal být nemocný.

15. T: Dále následuje rozdělení Československa na dva samostatné státy. Jaké vzpomínky máš na tuto událost? Jaký jste máš názor na tuto událost?

15. O: Jistě, protože jsme znali tu, hlavně teda z literatury a taky z výuky ve škole ... jsme znali všechny tyhle ty ... Štefánika, co to dalo práce, než se po válce to Slovensko připojilo k České republice a vím, že pro nás to byl strašný šok. Absolutně jsme s tím nesouhlasili, ale nemohli proti tomu nic dělat, protože Slovensko... pro nás bylo poté, hlavně poté ... pro nás, hlavně po té kulturní stránce obrovský přínos ... byli tam ... spisovatelé, byli tam herci, divadlo, tohle všechno najednou se o nás odřízlo a my jsme nevěděli proč. Byla to obrovská ztráta pro nás.

T: Znáš nějaké jména politiků z té doby?

O: Nevzpomínám si už na žádné jména.

T: Vnímali jste něco jako křivdu?

O: Já osobně nebo tak i v našem okolí, to už jsem, kde jsem pracovala... to jsme vůbec nechápali, proč se Slovensko oddělilo, najednou přestaly v televizi se hrát slovenské hry, najednou přestaly vycházet slovenské knížky, nám to strašně chybělo. To oddělení ... a taky já jsem k tomu Slovensku měla, taky díky tomu, protože vesnička, ve které já jsem jako malé dítě vyrůstala, byla Moravsko-Slovácké pomezí a my jsme k tomu Slovensku měli takový nějaký bližší vztah. I tou řečí, takže pro nás, pro mě to byla obrovská ztráta... nevím, po politické stránce... to jsem nemohla posuzovat, akorát ... to s tím jsme nesouhlasili, to se nás dost dotklo jako.

T: Dobře. Nyní máme za sebou okruh otázek na Vaše vzpomínky na historické milníky Československého státu. Nyní se Tě budu ptát na pár otázek ohledně Tvého postoje ke komunistickému režimu. Měj prosím na paměti, že žádná odpověď není špatně, každá je v podstatě správná.

16. T: Byla jsi Ty, nebo někdo z rodiny v době komunistického režimu členem komunistické strany? Považovala jsi se za příznivce či odpůrce minulého režimu?

16. O: No byl manžel byl členem Komunistické strany, ale on to bral ... on to bral tak jako poctivě. Vím, že jeho rodiče byli taky ve straně, ale tam to bylo spíš takové jako... tatínek taky byl vedoucí jednoho závodu tam, takového menšího, kdy vyráběli ze dřeva nějaké bednění a takové věci, ale vím, že potom ... osmdesátém devátém roce, že najednou prostě už ve stran nebyli, že začali dokonce chodit do kostela, což mě teda osobně nevadilo, protože mojím dětstvím se táhlo... tadleta náboženská výchova. Já jsem byla taky ve straně, od osmdesátého pátého roku, až do toho osmdesátého devátého, ale to bylo spíš jenom, protože to jako vyžadovalo, moje zaměstnání, byla jsem staniční sestrou na tom mojem novém pracovišti, ale že bych to brala jako tak nadšeně nebo, že bych ...nevím... protože v té době se tam už dostalo takových pár živelů, kteří to zneužívali toho, že se oháněli stranickou legitimací, ale spíš škodili, než ... než by jako konstruktivně nějak pomáhali, a nejvíc se to odrazilo právě v tom manželovém zaměstnání. Manžel byl myslím byl hned ve straně, jak vyšel školu, jak začal pracovat, takže byl dlouhodobým členem strany.

T: Považovali jste se za příznivce nebo odpůrce?

O: My jsme ... já jsem, co si vzpomínám, tak jsme to spíš brali, tak jak to šlo. Nemůžu říct že by nám samozřejmě v ledasčem ... ledacos se nám nelíbilo, ale nemůžu říct, že bychom byli vysloveně nějakí odpůrci nebo spousta se nám nelíbila v té době, ale spíš jsme to tak řešili, že se jenom o tom mluvilo ale...

17. T: Byla jsi Ty, nebo někdo z rodiny, někdy poškozen komunistickým režimem?

17. O: Já vím jenom tak z nějakých těch zápisů, které jsme si pročetla, že ... měl manžel nějaké potíže z zaměstnáním nebo měl odborníky, ze kterými pracoval, měl nahradit nějakým lidmi, kteří po odborné stránce nebyli na výši, čili by to bylo ten závod poškodilo, a protože se odmítl podřídit tomudle nařízení vlastně z toho okresu a kraje, tak se to projevilo na jeho psychickém zdravotním stavu, nejdřív on musel odejít jako ředitel papíren, pracoval jako vedoucí v takovém menším závodě, to byl v roce pětadesát. Pracoval v menším závodě, ale měl zdravotní potíže najednou byl ... prostě se u něho projevila psychická porucha, pak musel přestat pracovat úplně, dokonce se léčil na psychiatrii v Mladé Boleslavi v Kosmonosích a pak zůstal v důchodu dvacet roků vlastně... Tu léčebnu jsme musela zařídit já, ono to ještě bylo komplikované tím, že já jsem na tom mojem pracovišti ... v Horním Maršově dostala alergii na dezinfekční prostředky měla obrovské zdravotní potíže a musel

jsem odejít, nabídli mě místo, nemohla jsem pracovat prostě v nemocnici, měla jsem to jako chorobu z povolání, byla to alergie prokázaná na určitý typ dezinfekčních nových prostředků, které se tam začalo používat. A začal jsem pracovat v terénu, jako geriatrická sestra, chodila jsem na návštěvy ke starým lidem a spolupracovala jsem s obvodními doktorama v ... teda v Mladých Bukách a ve Svobodě a byla to pro mě práce, nejdřív se toho všeho hrozila, ale byla to pro mě práce záslužná, viděla jsem, že o ty je že jsem k nim chodila na návštěvy, přinášela jsem jim léky, starala jsem se jim o kontroly a tak. Prostě cítila jsem se v té době jako plně využitá tak nějak. Jenže to bylo komplikované tou manželovou nemocí, vím, že jsem jezdila na kole, musela jsem třeba během dne honem odjed domů, odskočit a dělat jako, že jsem se jenom přišla podívat, jak se má. Tu léčebnu jsem projednala s naší obvodní doktorkou, protože to doma nešlo, on prostě utíkal z domova, musela jsem ho hlídat, měl takové ... jako strašně zhubl v té době. No tak jsme ho tam vlastně do té léčebny dostaly podvodem, protože jsme s paní doktorkou, že mu to nemůžeme říct, vím, že mu píchla nějakou injekci a by byl takový by obluzený a že jsem ho tam odvezla, byl tam tři měsíce, jezdila jsem ho samozřejmě navštěvovat. A pak už potom byl doma, tak nějak časem se to ustálilo, že prostě mohl být i samostatně doma i ... chodil si sám nakupovat. Věnoval se pejskům a ... a byl v důchodu no a v té době už děti byli dorostlé. Jára, syn, ten se vyučil horníkem. Dcery začaly studovat na vysoké škole, dokončily gympl. A studovaly na vysoké škole, a to už v té době byl manžel nemocný. Určitě ho ten Komunistický režim poškodil, ten zásah byl příliš náročný. Nechtěl si tam pustit lidi, kteří té výrobě nerozuměli na úkor těch pracovníků, kteří třeba nebyli v té Komunistické straně, ale byli to lidi na odborné výši. A ty, co měl vzít neměli ty kvality, ale byli v KSČ. Tak nějak to asi vzniklo.

T: Můj poslední okruh otázek bude zaměřený na rodinné tradice, oslavy a tradice.

18. T: Jako první se Tě zeptám na Vánoce. Jsou nějaké tradice, které se u Tebe doma držely napříč více generacemi? Změnila se oslava Vánoc v rodině v průběhu života?

18. O: Můžu začít Vánoce. Tak já vím, že ... že jsme chodili do kostela, my jsme ve vesnici kostel neměli, byl ve vedlejší vesnici, taky tam dodneška je ...v Nezdenicích. To bylo asi 3 kilometry, chodili jsme pěšky samozřejmě. Vím, že vlastně ta návštěva toho kostel, že to bylo takové jako kulturní vyžití, že na tu neděli se ... v sobotu se uklízelo, vydralo se, pozametal se dvůr, zalily se kytky, děti se vykouply a v neděli se pěkně všichni nastrojili a chodilo se do kostela. Maminka, teda babička ještě pokud si ji pamatuju, dokonce jsem s ní chodila i na roráty, to bylo takové jako v adventním období, před těma Vánoce, takové jako období, kdy se čekal ten Mesiáš. No... prostě, tak nějak to byla taková teda tradice,

maminka taky byla taky chodila pravidelně do kostela. Ta chodila vždycky na mši na ranní a my děti jako jsme chodily až poté desáté hodině. Na desátou na tu velkou. To jsme to prožívali krásně Vánoce, to bylo období, na které jsme se strašně těšili. I když to bývaly chudé Vánoce, ale byl stromeček, vždycky tatínek přinesl z lesíčka, stromeček vyrobil takový ten stojánek na něj, protože vzhledem k tomu, že těch peněz moc nebylo, tak oni všechna dělali sami, co já si pamatuju, tak tatínek uměl dělat se dřevem, uměl opravit boty, jako zedník samozřejmě i všechno možné. A vím, že na ty Vánoce jsme se strašně moc těšili, vždycky to bylo takové jako tajuplné období. Býval sníh. Taky se před Vánoce zabíjelo prase, takže bylo jako taková hojnost. Bylo nějaké maso a tak dále. A pak jsme šli ke stromečku ... ne nejdřív jsme se společně jako rodiče tenkrát ještě možná i babička, ale to už si tak moc jako dítě nepamatuju, že jsme se společně před večerí modlili... růženec. A to byl růženec...byl to růženec jako postní nějaký, vím, že maminka, že jsme ty růžence, deset zrníčka probírali a potom už jsme se jako děti nemohly dočkat, protože vedle v pokoji už jsme viděli ten stromek, že se tam potom půjde... no k večerí jsme mívali takové nějaké krajové tradiční jídlo, potom byla ryba, kapr to si pamatuju a bramborový salát. A nějaké cukroví na misce jsme měli sušené ovoce, jablíčka to všechno jako bylo, co ...co dal dům, že by se něco jako kupovalo, nějaké čokolády nebo ... nebo to si nepamatuju, protože na to asi jako v naší rodině nebylo, dokonce si vzpomínám na Mikuláše, že maminka nám sama pekla perníky, že měla takové... klukům koníky a nám Mikuláše a čerty, cukroví se peklo takové tradiční asi jenom tři čtyři druhy, co si vzpomínám, dokonce jedny takové... takové linecké cukroví, tam se v tom kolečku vykrojovala dírečka, takhle trošku jako mimo střed. A to se potom taky věšelo na stromeček. No měli jsme pár skleněných těch ozdob, to jako vím a bylo to všechno takové tajemné pro nás, pro děti. pak šel tatínek ... pak šel tatínek, že se jde podívat někam na dvůr nebo něco, ale obešel to chodbou do toho druhého pokoje a tam rozsvítil svíčky za ... zapálil prskavky, to si pamatuju a pak řekl jéé a už jsme se tam děti hrnuly, dostaly samozřejmě dárky, svíčky svítily na stromečku. Dostávali jsme dárky takové prostě ...oblečení nebo nějaké, ale měli jsme z toho obrovský dárek no a potom se chodilo do kostela. Nebylo to o půlnoci, vím, že ta mše jakoby, půlnoční byla asi v devět nebo v deset hodin, a to bylo takové tajemné, krásné v tom kostele, zpívaly se koledy, a to ve mně zůstalo tohleto kouzlo těch Vánoc. Vím, že když jsme potom už po té mši odcházeli domů, tak z věže z kostela jeden hudebník na trumpetu hrál koledu Tichá noc a vím, že jak jsme tou zimní nocí odcházeli domů, že to bylo takové strašně poetické jak ... jak se to krásně neslo tou krajinou.

T: Měli jste nějaké zvyky, které se dělaly ten den?

O: No... lití olova u nás nebylo, ale krájeli se ... rozkrojilo se jablíčko na polovinu, co si pamatuju, že tam byla vždycky jako hvězdička. A jinak z těch zvyků jako nic zvláštního. Nepamatuju...

19. T: Další budou Velikonoce. A otázka je vlastně stejná. Jsou nějaké tradice, které se v rodině držely napříč více generacemi? Změnila se nějak oslava tohoto svátku?

19. O: No a pak se slavily Velikonoce. zase to všechno vlastně odehrávalo v tom kostele. Chodilo se na ty určité svátky do kostela. Pak vím, že v neděli velikonoční na ten ... ne nejdřív byla sobota, to bylo vzkříšení, to se chodilo vím, že v kostele byla ... kříž s Kristem ukřížovaným, tam se k tomu chodilo modlit, to bylo jako Boží hrob, se to říkalo, bylo takhle jako nazdobené tam. Tam jsme se chodily modlit jako děti, ale všichni dospělí a potom ... potom byla taková slavnostní mše vzkříšení, že jako vstal z mrtvých, co ještě tomu předcházelo, jo, taky se říkalo, že bylo takové období ...kdy se nepoužívaly zvony, používaly se vždycky v poledne klepáči, se tomu říkalo, měli takové dřevěné nástroje, že zvony odletěli do Říma se říkalo, že to bylo takové období smutku mezi tím ukřížováním Krista, až k jeho vzkříšení, potom bylo na Velikonoce, na tu první neděli Velikonoční, se nosily do kostela světit potraviny, a to vím, že v bílém uzlíčku, v šátečku svázaná byla bábovka, ne celá, jenom asi dva krajíčky bábovky a vajíčka na tvrdo, a to se potom před tou... před tím obědem slavnostním v tu neděli každý dostal těch potravin, jako posvěcených no... jinak co si pamatuju pak ještě byla pomlázka v pondělí. To chodili... na vesnici se to hodně drželo... to chodili kluci, kde byly děvčata prostě, tak chodili jako koledovat a to ... no. U nás se pekli jenom beránek, beránek mazanec se pek, to jsem se naučila až potom tady, až jsem se provdala, tady bylo zvykem, co ještě, co jsem z těch Vánočních přenesla do rodiny, to bylo to, že se rodina prostě scházela, že to bylo taková tradice, že všichni i potom, když už byly holky vdané, tak většinou přijížděly a strávili jsme prostě ty Vánoce společně. Samozřejmě, že stromeček byl vždycky, peklo se cukroví, dárky už bývali takové jako hodnotnější, hračky a já nevím co všechno jsme si mohli víc dovolit, než ... než v tom období.

20. T: A do třetice svátek prvního máje. Jakým způsobem probíhaly oslavy tohoto svátku?

20. O: První máj, jako dítě, to jsem věděla, to ... to prostě všechno až... První máj vlastně začala prožívat až jsem chodila do práce a to byly, to vím, že byly ... byl průvod samozřejmě, alegorické vozy a že jsme to tak nějak, my jsme jako zdravotníci chodili v uniformách do toho průvodu, a že jsme to tak tak nějak brali jako, že to je oslava práce, nebylo ... pro nás to tenkrát nebyla nějaká politická akce. Já si nepamatuju, že bych jako dítě, že by se něco takového na vesnici prožívalo. A potom, když už jsem byla vdaná, když jsme přišli sem, jako do Čech a už ... už to prostě nabíralo takového nějakého politického významu. Že se muselo

na ten první máj chodit, vím, že ze začátku dokud jsem byla svobodná, začala jsem samostatně žít a pracovat, že to bylo pro nás takové jako opravdu upřímné, že to bylo pro nás prostě opravdu pocta, že jsme do toho průvodu chodili rádi, ale potom už to začalo nabírat takovou jako nějakou politickou... stránku, které nám sympatická, že se muselo za každou cenu, že to nebylo dobrovolně, no ale protože se to muselo, tak jsme chodili do průvodu, pak na náměstí vždycky byl ... byla nějaká ta tribuna, byli nějakí ti političtí hodnostáři a vím, že... že jsme se postupně vytráceli, protože ty jejich projevy ...můžu já za sebe, že už tenkrát přece jenom jsem měla nějakou tu kulturní úroveň, že už jsem ledasco uměla přečíst a věděla jsem trošičku z tohodle i .. i z těch divadel, že ty jejich projevy, že to bylo prostě trapné, styděli jsme se za to, že někdo něco takového může vůbec říkat a vím, že z toho obrovského naplněného náměstí, že se za půl hodiny postupně začali všichni vytrácet, že jsme byli rádi, že jsme od toho mohli odejít. No potom už ... potom už jsme ani na ty průvody, když už jsem potom byla ... žebychom už potom ... jsme se tomu nevěnovali po osmdesátém devátém roce, se to všechno tohleto zrušilo, což podle mě byla chyba, protože ten první máj... je fakt v určité době to... to byla taková jako politická akce, ale že ten první máj byl vlastně historií dávno, dávno před tím v celém světě, že se ta práce opravdu oslavovala, a že to bylo takhle no.

9. Rozhovor se Zdeňkou K.

T: Tak už nahrávám.

1. T: Mojí první otázkou je, jestli se k Tobě dostalo, díky vzpomínkám Tvojiých předků něco z období První světové války? Kde se nacházeli naši rodinní předci? Jakým způsobem je První světová válka zasáhla? Jak vypadal život v té době?

1. Z: No, když jsem byla malá, tak jsem měla možnost s babičkou a s dědou si vyprávět o tom, jak prožívali meziválečnou dobu, znamená mezi 1. světovou válkou a 2. světovou válkou. Rodiče mého otce pocházeli z dělnického původu. Můj děda byl v první světové válce, kde byl vyučený jako řezník, proto tam působil jako kuchař v polní kuchyni. Tady mám fotografii dědy za války. Z války přišel a byl ochrnutý na nohy, protože mu tam nohy omrzly a do smrti už, co já vím, se špatně pohyboval a nevykonával žádný zaměstnání. Babička ta byla dělnického původu také, pracovala ve fabrice a měli jednoho syna, mého otce, kterého a vlastně celou rodinu babička živila. Děda byl v jakýmsi invalidním důchodu, nevím, jak se to

tenkrát přesně jmenovalo. Bydleli v Hořicích u Jičína, okres Jičín no a babička z mamčiný strany byla jako svobodná odjela za prací do Maďarska do Budapeště.

T: Takže naši rodinní předci byli za Rakouska-Uherska v Budapešti, před vznikem samostatného Československého státu?

Z: No před vznikem Československa odjeli za prací do Maďarska jako babička a děda taky, jenže odjeli nezávisle na sobě, protože se neznali v té době ještě. Poznali se v Budapešti při těch spolcích, kde se ty Češi, nebo ta menšina česká, tak tam se jako poznali a děda byl teda už dvakrát vdovec a měl z manželství prvního dvě dcery. Ty dcery potom jako se tak nějak nestýkaly s dědou a v Budapešti se narodila jako moje maminka roku 1919, to znamená po vzniku Československa.

T: A v tom Maďarsku tvůj dědeček pracoval jako...?

Z: Babička tam sloužila u pánů a děda pracoval ve fabrice, dělal tam nějakýho dělníka. No a když se potom vzali v Maďarsku, tak se narodila mamka roku 1919 a jelikož už byla Československá republika, tak se vrátili zpátky do vlasti. Zřejmě se jim stejskalo, protože tenkrát byli ty lidi spíš takový vlastenecký, měli to vlastenecký cítění. Takže jako se vrátili zpátky už i s tím dědovým synem, kterej chodil do školy, tam jako s ním byl že jo, ten bratr mamky no a přišli do Hořic, kde děda nemohl najít práci už protože byl dost starý. Byl mnohem starší než babička, o 25 let starší, takže už mu bylo k sedmdesáti rokům, tak nemohl najít práci, tak dělal metaře v Hořicích. A babička ta taky měla ráda děti, tak si vzala pak vlastně na vychování od těch dcer dědovejch ty syny dva a k tomu přibyl ještě bratr jakoby syn další, co měl ještě s babičkou, ale ten umřel, když mu byli tři neděle a babička, jelikož měla ráda děti a vychovávala je tak si ještě přibrála na výchovu ještě děti jejich sousedů. Tenkrát nějaký školky anebo prostě tyhleto zařízení byly jen pro bohatší lidi a nebylo to státní jako teď že jo.

T: Takže babička jakoby, zastávala takovou roli jakoby učitelky mateřský školky?

Z: No něco takovýho by to bylo. Ale prostě spíš pěstounku. No, a protože ty děti od dědovejch dcer by šly do chudobince, tak si je prostě vzala nechtěla je nechat, aby šly do chudobince a takhle si jako vydělávala peníze, takže těch peněz moc neměla no a mamka, když pak teda vyrostla a byla už jako, bylo jí těch 16 roků nebo 15, tak nastoupila do obchodní akademie, kde se vyučila, nějakou prodavačkou a pak působila U Marků, to byl textilní podnik. Byl to podnik v textilu, galanterie a tam prodávala. Do té doby, než se vdala.

No a otec ten se vyučil u fotografa Mrázka fotografem no a vlastně to bylo před válkou druhou světovou no.

2. T: Další otázka navazuje na první dotaz. Dostaly se k Tobě někdy nějaké informace o životě našich předků z období První republiky, to znamená v časovém rozmezí 1918 až 1938. Věděla bys v jakém zaměstnání pracovali? Jak byli spokojeni anebo nespokojeni s politickou situací?

2. Z: To už moji rodiče dospívali, byli vyučený, měly svoje zaměstnání a prarodiče vlastně už byli v důchodu, babička z tatkovy strany teda zemřela v Hořicích brzo, když mi bylo sedm let. Moje maminka pracovala v galanterii U Marků a tatka se učil u Mrázka se učil fotografem, pak se tam dali dohromady, celá parta v Hořicích se jako scházeli jako mladý, a tak se dali moje rodiče dohromady. V té době, když mamka byla ještě svobodná, tak prakticky živila rodinu, protože děda, ten jako metař si moc nevydělal a babička s těma dětma taky ne a měli vlastně ještě na vychování ty dědovy vnuky, syny jeho dcer z předešlého manželství. Byli to vlastně strýcové mojí mamky. Oni vlastně vyrůstali jako její bráchové od malinka společně, protože babička si je vzala jako za své.

3. T: Nyní bych chtěla mluvit o hospodářské krizi, která vrcholila na konci třicátých let. Týkal se problém se zaměstnáním i naší rodiny? Ztratil někdo své zaměstnání? Jak toto období prožívala naše rodina?

3. Z: Hospodářská krize to zasáhlo z toho důvodu třeba, protože jako mamka si vydělala peníze, když teda jako se pak už vyučila, tak vlastně živila rodiče. Peníze nebyly, jedli velice skromně, jedli prostě opravdu jen na co bylo jen na ty potraviny důležité. Jezdili si pak na venkov pro potraviny, mlíko, máslo, vejce to měli vždycky ti venkovští zemědělci, to jim takhle nechávali. Takže takhle se živilo, ale práce byla špatně placená, nemohli si dovolit něco víc. Mamka třeba říkala, že měla jen dvoje šaty, dvoje boty, prostě nemohli si nic dopřát.

4. T: Tato otázka odkazu je vlastně na stejné období, jako otázka minulá, a tedy konec třicátých let. Máš nějaké informace nebo vzpomínky o vzestupu Sudetoněmecké strany vedené Konradem Henleinem?

4. Z: No tak to naši moc nepozorovali, protože žili v kraj, kde nebyly Sudety. To tady ty lidi, co byli v Hostinném to by měli vědět líp. Takže oni se vlastně přestěhovali sem, do Hostinného, až po válce, až v čtyřicátém pátém roce.

5. T: Dostáváme se do období, kdy došlo k uzavření Mnichovské dohody. Jak naši rodinní předci vnímali obětování Sudet německé rozpínivosti, mluvilo se někdy v rodině o tom, jestli bylo správně, že dohodu tehdejší prezident Edvard Beneš podepsal?

5. Z: No to byl osma třicátý rok, tenkrát v té době existoval jenom rozhlas, a to ho ještě všichni neměli, takže ty prostě, jak bych to řekla, ty politický události a tyhle veškerý události, co se týkalo politiky, ty lidi to prostě neznali a nevěděli. Jenom co si kde přečetli z tisku, protože jako televize nebyla, rádio měl málokdo, a když byli chudý, tak ani snad to rádio neměli, mamka nikdy neříkala, že by měli rozhlas někdy jako svobodný. To znamená, co mezi lidma si, kdo řekl, nebo prostě zjistili z tisku, tak to věděli, takže oni to zas tak neprožívali v týchle době v tom malém městě, jako třeba v Praze. Prožívali to tím způsobem jako když vydali třeba nějaký to nařízení ve válce, nebo nucená práce, že museli odejít do toho Reichu na nucený práce. No a normální lidi, kteří přímo nesouviseli s nějakým politickým děním se o to asi nějak moc nezajímali dřív. Neměli tu možnost, měli starosti, aby se uživili, aby měli, co na sebe, aby měli práci, protože v té době teda ta práce taky moc nebyla, no a pak když to zabírali Němci, tak to bylo špatný v Hořicích bylo hodně Židů, podnikatelů, a to byli samí judr, doktoři, prostě tyhle ty podnikatelé že jo, to byl samej Žid a jelikož teda pak odváželi ty lidi do koncentračních táborů, tak mamka chodila třeba s kolika spolužačkama židovského původu do školy, a ty už se nevrátili. Celý ty rodiny jejich vlastně zahynuly v koncentračním táboře to byla taková ta doba. Děda vypravoval, že když nás Němci zabírali, tak naši lidi šli se strašným elánem jako bránit republiku a tím pádem, že se podepsala Mnichovská dohoda, tak ty vojáci, ti mužský, ti chlapi museli jít domů s těžkým srdcem opouštěli ty bunkry a tohleto, co se stavělo. Tím pádem prostě vznikl mezi těma lidma nejistota a strach a obavy, ale přesto věřili, že třeba se to změní, že ti Němci nebudou takoví zlí, že takhle ten národ nezniče.

6. T: Slyšela jsi něco o odsunu českého obyvatelstva z pohraničí, které bylo zabráno Německem, za pomoci vzpomínek Tvých, vlastně i mých, předků?

6. Z: No Hořice nebyly na území těch Sudet, takže to jako moje rodiče nezasáhlo to vystěhovávání toho českýho obyvatelstva. Muselo to být hrozný pro ty rodiny, když museli opustit svoje domovy a stěhovat se někam jinam. Ale nás se to teda netýkalo, a víš co, oni měli starosti, aby se uživili, aby měli, co na sebe televize nebyly a rádio měl málokdo, takže tuhle situaci nějak, asi o tom věděli, určitě o tom věděli, ale nikdy jsme jako o tom nemluvili, protože jich přímo se to netýkalo, takže nějaký vzpomínky na to jako nejsou v naší rodině.

7. T: Dostáváme se do období Druhé světové války. Byl někdo z rodiny poslán nuceně pracovat do Německa? Zeptám se na Tvoje vzpomínky, které na toto období naše rodina má. Jak vypadal život v tehdejší protektorátu Čechy a Morava? V roce 1942 došlo k atentátu na říšského protektora Reinharda Heydricha, po kterém došlo k hrozným událostem, došlo například k vypálení obcí Lidice a Ležáky. Uchovaly se Ti nějaké vzpomínky na tyto události?

7. Z: Potom to začalo bejt čím dál krutější, což zpozorovali i normální lidi, třeba v těch Hořicích, že se po nich střílelo. Otec šel z práce a málem přišel o život, stříleli na něj. V roce čtyřicet tři museli do Reichu byl ve Wroclawi v Polsku nuceně nasazen a byl tam dva roky a dělal tam ve fabrice, kde vyráběli náboje pro německou armádu, to všechno se dělalo pro Němce, no a mamka jelikož byla se mnou zkráje těhotná, tak by musela jít taky, tak podplatila, říkala, co jí to stálo cigaret, doktora, kterej teda jí to napsal, že je víc těhotná víc měsíců a to potom nemusela jít na tu práci nucenou, takže ona toho byla ušetřená, jinak by musela jít taky úplně třeba někam jinam než otec. No a já sem se narodila v roce 1944 na podzim, kdy taťka vůbec nesměl domů, to o nepustili, vlastně ani nebyl doma, když já jsem se narodila, jenže on pak si nechal vyoperovat slepý střevo a tím pádem zůstal asi pět týdnů doma, aby mě aspoň viděl, když jsem byla maličká. Jinak v té válce zažili strašně strachu, protože, když už Němci prohrávali, tam byl velkej boj před Hořicema, u tý Bystřice, tam partyzáni pobili strašně Němců, takže ty Němci strašně zuřili, byli strašně nervózní, protože už cítili ten rozklad tý armády a všeho, že prohrajou a tak chodili ještě po barácích a stříleli lidi no a mamka z toho důvodu, taťka nebyl ani doma, mě strčili do kůlny s kočárkem a tam mě přikryli roštím a takhle mě prostě chránili no. Spoustu lidí ještě postříleli, než opustili to město, spousta lidí umřela no.

T: Ještě se zeptám, v roce 1942 došlo k atentátu na Heydricha...

Z: No... v těch Hořicích to nevím, nikdy jsme o to nemluvili. Jestli pocítovali potom nějaký větší krutosti, to spíš v té Praze. Potom to odnesly Lidice, Ležáky a tyhle vesnice, kde všechny muže postříleli na tom horákovým statku, malý děti dali na vychování do Německa, některý ale spoustu jich skončilo v koncentračním táboře včetně žen, vrátily se asi jen dvě nebo tři zpátky. Potom atentátu jako zuřili no byli vzteklí, všichni se báli vystrčit nos z baráku za toho stannýho práva nesměli ven museli bejt doma a jednou jejich sousedka vystrčila hlavu z okna, co bydlela pod námi a zespodu na ni stříleli a málem jí to vzalo teda obličej, jak se tam vyklonila z okna, takže teda zažili strachu taky, ale nebylo to tak krutý, jako třeba kam se ty Němci zaměřili. Nenašli tam třeba nikoho, kdo by měl s tím spojitost, ale stačilo třeba říct

nějaký slovo proti anebo prostě něco a už byli za to zabítý. A tohle to bych řekla k tomu válečnému období. Po té válce ty Benešovy dekrety si myslím, že to bylo v pořádku, protože tím pádem jsme my pak už nepřišly o majetek, protože kdyby on ty dekrety nepodepsal, což teda on tím udělal dobrou věc, že podepsal, tak by nám ty Němci to znovu sebrali ten majetek, protože když museli před válkou Češi odejít, tak tím pádem zas pak po válce museli odejít Němci, protože to území, které za války zabrali Němci, tak se vlastně vrátilo naši republice, ty hranice se zase posunuli, tím pádem zase na oplátku museli zas ty Sudetští Němci jít do Německa. No, a to se týká i vlastně našeho baráku tady v Hostinném, kde právě jsme. Po válce se osídlovali Sudety, tím že ty Němci museli opustit své domy, tak tady bylo spoustu prázdných domků. No a ty mladí lidi prostě, když chtěli bydlet, tak se snažili někde si sehnat v tom pohraničí ten domek že jo, no a jelikož taťka byl vyučenej tím fotografem, tak sháněl živnost, protože do toho čtyřicátýho osmýho dokud byl prezident Beneše, tak se ještě jako mohlo podnikat, to vlastně byla demokracie, takže se podnikalo, tak sháněl živnost a tady koupili tenhle domek, kde bydleli Němci, německej fotograf a jeho rodina, měli dva syny, jenže ten fotograf to neunesl, když museli jako odejít, tak se oběsil a ta paní odešla s těma synama sama do Německa, mohli si vzít sebou jen třicet kilo. U sokolovny v Hostinném je shromažďovali a odtamtud je odváželi. Bylo to asi taky hrozný jako pro civilisty, ale jako, nedalo se nic dělat že jo, no a takže si tady taťka zařídil živnost. My jsme teda žili skromně, protože s námi přišla moje babička, mamky maminka, která zůstala pak sama už tam v Hořicích, tak přišla sem, nás tady vlastně hlídala, že jo, aby se naši mohli věnovat práci a do toho osma čtyřicátého tady byly kasárna v Hostinném, tak taťka měl dost práce prostě furt fotil vojáky a byly tady aj školy a tohle, takže měl spousty práce no.

8. T: Nyní se přesuneme k únorovým událostem roku 1948. Jak jste v rodině vnímali nástup Komunistické strany k moci?

8. Z: V osma čtyřicátým roce vstoupili naši do komunistické strany. Já sem ještě byla malá, takže jsem to ještě nevnímala, tak všechno, ale jak se o tom třeba později mluvilo, nebo se vědělo z toho tisku z té různý literatury, co člověk mohl někde přečíst, tak sem usoudila to, že ty lidi prostě byli ohromně nadšený po válce, že tam prostě vznikala mezi lidma taková soudržnost, a to vlastenectví a chtěli prostě tu republiku opět obnovit a dát do pořádku že jo. Takže se podnikaly všelijaký brigády, zvelebovalo se město, chodilo se na brigády do zemědělství, každou neděli jsme chodili s našima třeba na brambory, nebo stavět panáky na len, jo, a to jsme se vždycky těšili, to začal hrát městskej rozhlas a ráno v sedm hodin se

odjíždělo na brigády. Pak se zařizovaly akce „Zet“ to byla brigáda, kde si ty lidi v ty akci „zet“ zvelebovali to svoje město, to znamená třeba tady se stavělo koupaliště, chodníky se předělávaly, to co po válce bylo rozbitý, tak se dávalo do pořádku s velkým nadšením, no a tohle takhle trvalo do toho šedesátýho osmýho roku, prostě celkem se žilo klidně, skromně, ale klidně, byly sociální jistoty, nemůžu říct, že bysme nějak živořili, což byla obrovská změna k dobrému že jo, to bylo dobrý v tom, no ale po stránce politický to asi nebylo dobrý. No jinak taťka s mamkou vstoupili v osma čtyřicátým do KSČ, taťka dokonce dělal nějakýho jednatele tady v městě. No, chodili na schůze, všechno prostě byli s takovým elánem, prostě to byli praví komunisti, kteří chtěli pro tu republiku něco udělat, něco prostě dobrýho, aby se ty děti měly dobře, jenže tohle netrvalo dlouho. V Osma šedesátým roce se to všechno zlomilo, že jo.

9. T: Milada Horáková. Vzpomeneš si na událost spojenou s tímto jménem?

9. Z: No právě chci říct, že k tý Miladě Horákové toho moc nevím, protože tenkrát se to dost tutlalo za Klementa Gottwalda tohleto prostě se neventilovalo, takže se o tom dvakrát nemluvilo, až teprve potom. Byla to právnička, kterou vinili z velezrady, že nějak s nějakýma těma, brali ji jako špionku a zrádkyni proti komunistickému režimu, což tenkrát Gottwald strašně moc odsoudil a potrestal smrtí, že jo. No ona se teda bránila, i Einstein byli proti tomu, aby byla popravená, Einstein napsal žádost o milost, ale Gottwald prostě neúprosně... Navíc měla teda hroznou popravu, protože ji dobu dusili a bylo to strašný, ale lidi o tom nevěděli jo, protože to byla jenom zmínka v tisku, že je velezrádkyně, že si to zasloužila a prostě všechny Slánský a tyhle všechny co byli odsouzený. A ty lidi tou komunistickou stranou byli tak zaslepený tenkrát, že tomu věřili, protože Gottwald byl první dělnickej prezident, který prostě, to byl pro ně pánbůh po tý válce, já sama osobně jsem byla na mauzoleu Klementa Gottwalda, stáli jsme čtyři nebo pět hodin frontu, na Vítkově, abychom viděli prvního dělnického prezidenta v tý rakvi. To mi bylo osm roků, no byla jsem malá a pamatuju si, že to bylo teda opravdu jako zážitek to byl no. Byl ve skleněný rakvi a přikrytej vlajkou a prostě ležel tam jak živěj, což se taky málokomu poštěstilo takhle vidět, a dokonce naši byli mu pak na pohřbu v Praze. Měl velkej pohřeb, protože on totiž jel do Ruska na pohřeb Stalinovi a za tejdén umřel on. Jenže pak teprve vycházely najevo ty zruďný jeho činy, který prováděl a nastoupil po něm teda ten Antonín Zápotocký.

10. T: Tak se přesuneme dál. V roce 1953 došlo k měnové reformě. Vzpomeneš si na jakékoliv informace nebo vzpomínky spojené s touto událostí? Jak byla v rodině vnímána měnová reforma?

10. Z: Tam došlo v tom padesátý třetím roce k měnové reformě a naši nám šetřili, takže jsme přišli o dost peněz, protože naši nám tenkrát spořili jako pojistku nějakou nám dali a přišli jsme o polovinu peněz tou měnou a spousta lidí přišlo o hodně peněz a nic se furt nevědělo, furt říkali nebude měna nebude měna a najednou ze dne na den to přišlo. Bylo to prostě hrozný no, takže hodně lidí, co si našetřili peníze, pak vlastně o to přišli že jo. A pak už se to tak nějak ten Zápotocký dlouho nebyl no a pak teda byl ten Novotný myslím po něm byl nebo, kdo po něm byl prezident, to už ani nevím. To ale asi nemusíme říkat. No, takže v té době já jsem chodila, to mi bylo osm – devět roků, takže já jsem to tak moc nevnímala, ale vím, že byly potravinové lístky taky, že se kupovalo jako, že to bylo, dostávali naši potravinové lístky a na ty se pak kupovaly veškerý oblečení, potraviny a taková, že jo. A na maso na máslo, a tak no a ty se pak zrušily. Jako v té době byl sice dostatek jídla, ale zas nebylo tolik peněz, žilo se skromně prostě jo. Třeba jsme neměli dětskej pokoj, nebo dvě koupelny, nebo televizi, nebo prostě takovýhle věci, ale myslím si, že ta rodina šla víc jako dohromady no, že jako víc oproti dnešní době.

11. T: Nyní se vrhneme na období takzvaného politického uvolňování v období šedesátých let. Tyto události vygradovaly Pražským jarem. Vzpomněla bys si na některá jména politiků spojená s tímto obdobím? Mohla bys mi popsat, jak vypadal život v této době?

11. Z: To právě bylo přitvrzení cejtla ta vláda, nebo tehdejší vládní činitelé cejtli, že prostě těm lidem se to nelíbí všechno, protože byl nedostatek všeho. Byl nedostatek všeho, protože ta komunistická strana sice jeli podle vzoru Ruska, ale nic se neobnovovalo, všechno zůstávala při starým, jako stroje nic, víš, všechno bylo prostě zastaralý a jinde už třeba byli líp, byli dál. Takže to ještě furt šlo do toho šedesátýho osmýho roku si myslím, že tam byli lidi, kterejm opravdu šlo o to, aby to taky vzkvétalo, abychom se měli dobře. Tam byly snahy ještě prostě nějak to udržet, zreformovat, jenže ono už se to moc nevedlo no a potom teda tím, jak museli, byli nucený teda ty vládní činitelé naši podepsat v Moskvě ten vstup těch sovětských vojsk, tím se to prostě zvirtlo, tam byla naděje, že se konečně prostě to otočí, že bude trošku ten stát demokratický, nebude to taková totalita, kde je všechno nadiktovaný, diktatura no, začala se to uvolňovat, ale tím pádem, jak tam vstoupili sem ta vojska, tak prostě ty lidi se začali bouřit samozřejmě, protože jsme bránili jsme svoji vlast. Nikdo nevěřil, že by nám to ty Rusáci udělali.

12. T: Přejdeme k srpnu roku 1968, kdy došlo k vpádu vojsk Varšavské smlouvy na území Československa. Jak jsi vnímala tuto situaci? Jaký byl Tvůj názor na příjezd vojsk? Co jsi zrovna v té době dělala, když jste se dozvěděla o tom, co se děje

12. Z: Nikdo nevěřil, že prostě Rusové by nám chtěli ublížit, když jsme o tom mluvili doma jako se mluvilo s rodičema, tak mi řekli to není možný, v pětačtyřicátým roce nás osvobodili a teď, že by do nás stříleli? Ale bylo to tak strašný, protože nikdo nic nevěděl a v noci v hodinu nám tady začaly jezdit kolem baráku tanky se samopalama vojáci, venku v noci, my jsme se báli rozsvítit jo. Prostě koukali jsme oknem a říkali jsme, co se děje, barák se klepal, to už byl na světě i tvůj taťka, to mu byly tři roky no a tak jsme prostě měli z toho strach, pak jsme slyšeli, jelikož už byla televize, bylo rádio, teď se snažili vždycky ten tisk, nebo tyhlety veřejný prostředky prostě začínali ty lidi podněcovat proti tomu, že jo nedávejte jim chleba, neotvírejte jim, nedávejte jim napít, takže ten strach zůstal mezi těma lidma, lidi se bránili, dokonce se stavěly barikády ve městech z pneumatik, otáčely se směrovky že jo, aby jeli domů, aby prostě nejeli na Prahu. No to byli vojáci z Maďarska, z Polska, odevšud že jo. Varšavská smlouva vlastně. No a tím se to začalo všechno zvrátat. Tam přitvrdila vláda.

13. T: Já se Tě zeptám, jestli naše rodina v období normalizace pocítila nějakou změnu oproti době před vpádem vojsk na naše území? Máš ty nebo někdo z naší rodiny nějaké zkušenosti s odporem proti režimu?

13. Z: Už začaly prověrky těch komunistů, který tam byli a jelikož naši, moji rodiče byli komunisti, kterejm o to šlo, abychom se měli líp, aby to tady prostě... Z nějakýho prospěchu to nedělali, tak řekli na tý prověrce, jako otec řekl, já jako nejsem proti tomu, řekl, ale měli jsme o tom vědět, že přijedou. Proč to neřekli, jo? Proč nás prostě takhle přepadli v noci, že jo, že to jako vláda měla říct, že teda budeme obsazený no a tím pádem se začali vyhazovat ty komunisti, kteří teda byli dobří, který chtěli teda něco dokázat a nastoupili prospěcháři. Prospěcháři, kteří už koukali jenom na sebe, koukali na to, aby jejich děti vystudovali, aby jejich děti se měli dobře, aby se dostali tam, nebo tam, a ty děti těch komunistů, který opravdu od toho osma čtyřicátýho roku byli v tý straně, ty to odnesly, jako já. No, takže se lidi snažili ty vojáky odtud vypudit, ale to se nadalo. No a potom během těch dalších dvou desítek let byla spíš rezignace už těch lidí, kterých to mysleli dobře s tím státem, tak sami třeba vystoupili z toho KSČ, spoustu jich teda vyhodili komunisti, jako já jsem to ani nevěděla, že teda taťku vyloučili ze strany, to sem se dozvěděla docela špatně. Takže tahleta doba jako, no práce byla jo, kdo nepracoval, tak byl stíhaný, měl postih, to je pravda, museli všecy dělat, což bylo dobrý jo, ty peníze celkem nic moc, ale zase nebylo zboží, nebylo nikde nic, jo, stálo se na všechno frontu, toaletní papír, vložky, a tyhlety základní hygienický potřeby jako neříkám, že by nebylo jídlo, ale třeba takový banány, mandarinky, na to se všechno stála fronta jo, to prostě, kdo neměl známý, tak to neměl, že jo. A takže tohleto bylo pak už to

začínalo bejt kritický prostě no, že už ty lidi se začali tak nějak trošku, né úplně bouřit veřejně, ale už to bylo mezi lidma. Jinak nás nepustili nikam do zahraničí, pustili nás jenom do Německa, do Polska do Maďarska to bylo všechno, jinam nepustili, jenom na vízum, který teda dali málo komu a takže nás drželi v takový určitý izolaci, abychom nevěděli, jak ta demokracie vlastně vypadá, jsme o tom neměli ani páru, jak to vypadá v zahraničí, kam nás jako nepustili. Jako mladý, říkali, že v zahraničí jsou úplně jinde, že je to o něčem jiným. U nás už to byl prostě takovej stát, kterej byl na tom špatně a blížil se nevyhnutelně, muselo dojít k něčemu, protože ty lidi byli čím dál, tím víc nespokojený.

14. T: Daloším bodem je Sametová revoluce. Jak jste poit'ovala pád komunistického režimu? Účastnil se někdo z Vaší rodiny demonstrací? Přineslo to nějaké změny ve Vašem životě? Vzpomenete si na jména politiků, kteří jsou s touto událostí spojení?

14. Z: My jsme to prožívali hlavně u televize že jo a z tisku, protože do Prahy to je dost daleko, i když děda tam chtěl jet na demonstraci, já jsem mu to ale nedoporučila, ale jinak jsme to sledovali a přáli jsme tomu. Litovali jsme ty studenty a tyhle ty mladý, co to tam odnesli. Ale zase zřejmě to mělo potom vliv na tu společnost, že jo, že se o tom mluvilo a celý se to rozjelo. Fandili jsme, akorát jsme teda nevěděli, když nastoupil ten Havel prezident, když to nebyl žádněj politik, nic, pocházel z buržoazní rodiny, takže tam člověk nevěděl, jak to vlastně dál půjde dál, jo. Měl kolem sebe dost takový jako vzdělaný lidi, ale samý, takový trošku, který měli nějaký zázemí finanční. Scházeli se tady na tom Hrádečku, což jsme ještě jako nevěděli do té doby, protože tam je hlídali estébáci, že jo, a to bylo prostě... No až pak teda tou revolucí to vyvrcholilo, no tak jsme se uvolnili tím, že jsme mohli teda jezdit do ciziny. Tvůj tat'ka byl vlastně v té době na vysoký škole, tam dělali, tam tiskli ty letáky, který teda pak roznášeli a vlastně ono to bylo vyprovokovaný téma studentama že jo, to jako normální lidi, kteří měli práci, rodiny, by se do toho asi takhle nepustili, měli jiný starosti, ale využili toho, že ty studenti prostě jsou vždycky aktivní, jako tenkrát ten Palach se upálil v šedesátým osmým, a v osma třicátým zase ten Opletal, toho zabili teda Němci no. Takže teda jsme byli rádi, že teda konečně jsme mohli říct svůj názor veřejně, i když teďka říkali, že to dneska taky úplně nejde, no já nevím, teď už jsem v důchodu, tak to se k tomu nijak nevyjadřuji.

15. T: Tak, nyní Tě se zeptám na rozdělení Československa na dva státy, na dvě samostatné republiky. Jaké vzpomínky máš na tuto událost? Jaký jste na to měli názor, jak jste to vnímali?

15. Z: To rozdělení Československa ti můžu říct, že nás to docela mrzelo, protože tam máme taky příbuzný a prostě už ten kontakt a ten styk není takovej jako byl, když to byla jedna republika no. A už tam vlastně jsou hranice a je to o něčem jiným no, ale jinak se jako píšeme, nebo tak, navštěvovat jsme se mohli, to jako jo, ale už prostě oni ty Slováci jsme si mysleli, že... Oni nejdřív usilovali o to, aby se to spojilo, aby vůbec Slováci nějak vznikli, aby z nich byli Maďaři, přiklonili se vlastně k nám, aby vznikla Československá republika a to jsme právě měli za zlý, že prostě takovej malej stát, že se ještě musel rozdělit, že nejdeme jednotně, protože tam teda jako dost těžko ty starší lidi nesli no. Ten, kdo prožil ten vznik tý republiky Československý a žil celý život tam a pak najednou se to pak takhle rozdělilo že jo.

T: Ted' máme za sebou otázky, které se týkaly na Tvých vzpomínek na historické milníky Československého státu. Nyní se zeptám otázky ohledně Tvého postoje ke komunistickému režimu. Každá odpověď je v podstatě správná, takže se nemusíš bát cokoliv říct.

16. T: Byla jsi Ty, nebo někdo z naší rodiny v době komunistického režimu členem komunistické strany? Považovala jsi se za příznivce nebo odpůrce minulého režimu?

16. Z: Takže do toho šedesátýho osmýho roku byli ty komunisti pro, aby se něco tady zlepšilo, aby ten stát prosperoval, ale po osma šedesátý roce, se tam už opravdu dostali jenom nějaký prospěcháři, který z toho těžili pro vlastní potřebu, pro vlastní život. No jinak ve straně teda byli naši, mamka a taťka moji jinak nikdo jinej. My jsme byli vždycky ateisti, nikdy jsme nebyli nijak pobožný, takže takhle no... No a taťka byl vyloučen, ale on to nevěděl. Oni mu řekli při tý komisy... ta komise mu řekla, že je vyškrtutej na určitou dobu, a když si sežene pět, těch, lidí, který s ním prostě byli ve straně a dosvědčej mu, že je dobrej, že může jít zpátky, tak že ho vezmou zpátky, no, a to bylo v roce šedesát osm. On teda potom řekl, že tam už nepůjde, protože viděl ty lidi kolem sebe, který se tam dostali, protože na malým městečku se lidi znají. Takže už tam jako jít nechtěl ani, a to mu ještě dávali funkci v Trutnově v nějaký tý organizaci, ale on řekl, že zůstane u svého řemesla, že prostě po politice nikam nepoleze nahoru a takže vlastně on už potom skončil s tím a mamka, tu vyloučili z toho důvodu, že byla, no nechodila na schůze moc, protože byla věčně v práci, zakládala samoobsluhu, tady v Hostinném byla první vedoucí samoobsluhy, lidi tak kradli, bylo to náročný, neznámý, měli tam strašně moc práce v tý samoobsluze, takže fakt neměla čas někde chodit po schůzích.

17. T: Byla jsi Ty, nebo někdo z naší rodiny, poškozen komunistickým režimem?

17. Z: No to sem byla já poškozená, protože jsem vlastně pracovala v mateřský škole, jako učitelka, pak jsem byla zvolaná jako ředitelka, v Trutnově mě představovali jako novou

ředitelku a za měsíc volala inspektorka, že mě nemůžou prostě to dát jako přímo, že tu ředitelku nemůžu dělat a já jsem se ptala proč...? A oni mě řekli, že byl otec vyloučený ze strany, přitom on byl vyškrtnutý, on nevěděl, že ho vyloučili. Já jsem totiž vyplňovala dotazník a ptala jsem se tatky ještě před tím, než jsem to odeslala, ptala jsem se ho, jestli byl vyloučený, nebo vyškrtnutý, my jsme o tom doma jako nikdy dvakrát dřív nemluvili a on mně řekl, že byl vyškrtnutý, že mu jen přerušili členství, no takhle. No tak já jsem to do toho dotazníku napsala a komise mě potom neschválila, že jsem jako milně, nebo jako klamala při tom vyplňování dotazníku, jako bych jako lhala, ale já jsem o tom nevěděla a tatka to taky nevěděl, že ho jako vyloučili. Já jsem přišla domů, řekla jsem to tatkově a on řekl, ať se seberu, že jedeme do Trutnova na sekretariát, že to chce vidět, protože, když jsem to podepisoval předtím před tou komisí, tak jsem podepisoval, že jsem vyškrtnutý, nebo jako, že mám jen přerušeno členství v KSČ. Takže jsme jeli do Trutnova, kde jim řekl, že to lejtro chce teda vidět. Lidi v komisi tenkrát, co byli, už nežili, takže neměl nikoho, kdo by mu to dosvědčil, že byl vyškrtnutý jenom. No a v tom Trutnově na sekretariátu nám to lejtro ukázali a tam prostě bylo ještě dodatečně napsané, pod jako tím tatky podpisem, že se dodatečně vylučuje z KSČ, ale on to nevěděl. Že je šovinistických názorů a já nevím prostě strašný, on o tom nevěděl, tak jsme šli znovu na inspektorku, a řekla jsem, že teda se omlouvám, že opravdu jsme to nevěděli, že to tam někdo musel připsat a jako je mně divný, že mě může nahradit v tom ředitelování učitelka bez kvalifikace, bez praxe a já teda, když už třicet nebo dvacet let mám školu mám praxi a musím jí uvolnit místo a ta inspektorka mi na to řekla, že to je sice pravda, ale že ta druhá učitelka je na rozdíl ode mě členkou KSČ. Já jsem teda jako měla podanou kandidátku, nebo jako byla jsem kandidátka KSČ, ale jelikož jsem teda jako nepochopila situaci, tak mě ty kandidatury zbavili. Přitom sem byla v ROH v ČSP ve Svazu žen, prostě to jsme museli furt ty funkce nějaký mít, no a tím pádem mně tak to všecko zhořklo, že jsem říkala, kdybych tu práci neměla tak ráda, tak jsem to už nedělala. Takže rok mně opravdu otrávil úplně tu práci no a jelikož ředitelka to taky zažila takže mě pochopila, takže ten rok jsme nějak překlenuly a pak se zase normálně jako se na to zapomnělo, ale když pak přišel osmdesátý devátý rok a přišla teda inspektorka, tak jsme jí to všechno řekly jak jsme si myslely už, protože už nám o nic nešlo, no a tím pádem pak v tom osmdesátém devátém po tom roce se to tak jako trošku už tak nějak uvolnilo, už jsme byli takoví klidnější, už nebyly tyhle ty schůze zbytečné, zbytečné, byly teda jenom semináře k práci a k tomu, co jsme potřebovali. Tyhle zbytečné schůze, tenhle ten marxismus-leninismus to všechno už bylo pryč, že jo, takže už jsme se mohli věnovat vyloženě ty pedagogický práci. No a děda, jako můj manžel ten byl zase poškozený tak, že měl problémy

s tím, že jeho rodiče byli ze zemědělství a on jako nejmladší z dětí musel nastoupit do zemědělství, a jelikož se učil ve škole celkem dobře, tak šel do zemědělské školy do Hořic, čtyřletý, kde maturoval a pak chtěl jít na vysokou školu zemědělskou, a tam to bylo obdobný, jeho strýc z vesnice byl předseda JZD a tenkrát bylo nařízení, že když vystuduje prostě zemědělskou školu, tak že musí nastoupit do toho družstva odkud ho jako vyslali a on to prostě zamítl, že nebude poroučet těm starejm babičkám, s kterejma tam vyrůstal, takže chtěl odejít z toho, jenže měl s tím strašný problémy, tak odešel úplně z okresu a šel do Turnova vlastně do toho učiliště zemědělského jako mistr odborného výcviku no a pak po dvou letech se uvolnilo místo tady v učilišti v Čistý a tam pracoval do toho šedesátého osmého roku, jenže pak tam byly nějaký rozpory mezi těma kolegama, že jo někdo byl proti, někdo pro vstup vojsk a tak dále, nějaký problémy, tak mu prodali ještě navíc nějaký traktor, kterej měl pro kluky v tech svazích že jo, když takhle jezdili, tak aby se nepřevrátil, takže si to nechťel vzít na svědomí, tak odešel z toho učiliště a šel do Krpy a tam dělal toho zásobovacího referenta a odtamtud šel do důchodu. Jinak manžel že jo teda byl na té vysoké škole vlastně, a když tam jel na zkoušky, tak mu řekli, že ho nemůžou připustit ke zkouškám, že tam volal ten předseda JZD z Prosečné, že prostě nepodepsal to tam, takže z těchle politických důvodů musel nechat toho, tý vysoký školy no. Takže na to taky doplatil no.

T: Můj poslední okruh otázek se bude týkat rodinných zvyků, tradic a oslav.

18. T: Nejdříve se Tě zeptám na Vánoce. Jsou nějaké tradice, které se v naší rodině držely napříč více generacemi? Změnila se nějak oslava Vánoc v naší rodině v průběhu Tvého života?

18. Z: No, Vánoce se slavily v rodinném kruhu že jo. Všecky, aby byli doma, lilo se olovo, házely jsme, když jsme byly pak už jako starší se sestrou, tak jsme házely pantoflí, jestli se do roka vdáme, nebo jestli zůstaneme doma, to se dělávalo, krájely se jablíčka, no, dávalo se na mísu cukroví a na druhou ovoce, že jo, ořechy a připravovalo se to vždycky už tak tři neděle před Vánoci se uklízelo a dělalo se jako teď si myslím, že ta tradice je zachovaná, tyhle tradice jsou zaplat' pánbůh zachovaný no. No, ale teda jelikož byli naši chudý, tak vždycky mamka říkala, že měli teda na Vánoce husu, to bylo jednou za rok, že prostě si tam tu husu nějak sehnali a babička upekla jedno nebo dvoje cukroví a na to neměli dřív no a my jako malý jsme už se měly líp no, nemůžu říct, že bychom nějak strádali, jelikož mamka dělala v tom krámě, tak zase sehnala víc věcí, že jo, měla známý, ale jako, že bysme měli hlad a nebo nemohli si dopřát to, co jsme chtěli, to jako ne, to jsme si vždycky mohli jako děti dopřát. Chodívali jsme teda na půlnoční, ačkoliv jsme teda nebyli pobožný, tak ale na ty

Vánoce jsme chodili na půlnoční, to bylo takový pěkný, protože bylo hodně sněhu a bylo to takový romantický.

19. T: Přeneseme se na Velikonoce. Jsou nějaké tradice, které se v naší rodině držely po několik let? Změnila se oslava Velikonoc v rodině v průběhu Tvého života?

19. Z: Jelikož jsme byli ateisti, tak Velikonoce jsme nijak neprožívali no. Moc jsme je neslavili, protože to jsou většinou svátky náboženský, takže... No to se dělaly vajíčka, pekl se beránek, mazanec, no jako teďka a pomlázka že jo... Na pomlázku se teda chodilo daleko víc, jako koledovat než teda teďka. No a jako byla to legrace no, byla to legrace spíš, že nás kluci honili kolem baráku a prostě měli jsme z toho legraci, no někdo to pojímá ty svátky jinak, kdo je nábožensky založený, tak to většinou tráví v kostele, že jo, ale u nás to bylo takový jako civilní normální no...

20. T: Tak, teď se zeptám na svátek prvního máje. Jakým způsobem jste slavili tento svátek?

20. Z: No tak první máj za komunistů byl sice nařízený to bylo, ale bylo to pěkný. Bylo to pěkný z toho důvodu, že ty lidi se snažili, tak nějak v tom průvodu to zpestřit, a tak nějak chodili tam veškerý organizace, jak fotbalisti, tak atleti, sportovci, jo to sem taky zapoměla říct, že jsem cvičila na spartakiádě v Praze že jo no. No a ty alegorický vozy, to byly třeba, vůz a na tom byla udělaná loď, a to malý děti třeba v krojích jsme chodili, nebo já tam mám fotku třeba jako malá s kočárkem v průvodu s panenkou, pak chodili různý v těch dresech, pak chodili takový ty veliký masky, ty hlavy, no prostě krásný průvody byly, vlajky byly, ale bylo to všechno nařízený a bylo to na čárku, třeba to máš ve fabrice, nebo my ve školství jsme museli s dětma, no muselo se prostě jít. No ale nevím, co by se stalo, kdyby někdo nešel, my jsme vždycky chodili, my jsme prostě šli, no, protože to sice byl první máj, ale byl to jakoby pracovní den třeba v tejdnu že jo, takže to prostě bylo povinný. A my jsme třeba šly ke Krpě, tam jsme přivedli děti, a autobusem jsme přijeli na náměstí a tam si je zase rodiče rozebrali jo, no ale prostě museli jsme tam, tam potom byl ten projev, zahrály se ty hymny a bylo to takový veselý všechno a myslím si, že je to škoda no, že to teďka není, jako bylo to komunistický, takže to teďka ne to no... mně se to ale docela líbilo no... Ráno jsem chodila s budíčkem, ráno v šest hodin na prvního máje jsem chodila s budíčkem, to byly takový pionýři tři že jo a svazák a hudba a chodili jsme v šest hodin ráno už se vyšlo od Technolenu po celým městě se chodilo s budíčkem od osmi nebo od devíti pak se řadil průvod u Krpy, to se šlo do náměstí a tam proběhly ta manifestace a hymny a tím pak už byl rozchod pomalu. Každý šel dělat, co chtěl no, takže tohleto byl ten první máj no. Zdobily se okna, dávaly se

vlajky a všelijaký fáborky, město bylo vyzdobené no, a tak jako to mně se to docela líbilo, mě to docela teďka chybí, jako ten první máj, já to neberu ze stránky politický, ale spíš, tak nějak, že to bylo takový příjemný no.